

177. Torstaina 19 päivänä tammikuuta 1995

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotukset laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi 6742

Hallituksen esitys n:o 131
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4

2) Ehdotukset laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta 6768

Hallituksen esitys n:o 90
Lakialoitteet n:ot 34 ja 35
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

Pöydällepanoa varten esitellään:

3) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 13 hallituksen esityksestä sovittelua ja välitystä ETYKin yhteydessä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 291) 6801

4) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 24 hallituksen esityksestä laiksi tieliikennelain muuttamisesta (HE 355) „

5) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 40 hallituksen esityksestä laiksi rehulain muuttamisesta (HE 347) „

6) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 19 hallituksen esityksestä laiksi jätelain muuttamisesta annetun lain 60 §:n 1 momentin kumoamisesta (HE 358) 6801

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen ja toinen varapuhemies Pelttari sekä edustajat Aho E., Anttila S-L., Björkenheim, Dromberg, Hautala, Heikkinen, Iivari, Jaakonsaari, Jokiniemi, Joupila, Järvilahti, Kalli, Kanerva, Kemppainen, Kivelä, Koski, Koskinen, Laakso, Lahikainen, Lahtinen, Laukkanen V., Laurila, Lipponen, Myller, Mäkelä, Nordman, Norrback, Näsi, Paloheimo, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Polvinen, Ranta, Rehn E., Rehn O., Renko, Renlund, Riihijärvi, Rusanen, Ryyränen, Rönholm, Saastamoinen, Savela, Stenius-Kaukonen, Suhola, Suhonen, Takala, Toivonen, Turunen, Vuorensola, Väyrynen, Wahlström ja Westerlund.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Kanerva, Kemppainen, Renko, Renlund, Turunen, Dromberg, Savela, Jaakonsaari, Heikkinen ja Paloheimo.

Ilmoituksia:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia ed. S. Pietikäinen sekä yksityisasioiden takia edustajat

Björkenheim, Jokiniemi, Kalli, Kivelä, Koskinen, Lahtinen, Mäkelä, Nordman, Näsi, Paakkinen, M. Pietikäinen, Renlund, Savela, Suhola ja Takala sekä

tästä ja huomisesta päivästä sairauden takia ed. Lipponen, virkatehtävien takia edustajat E. Aho, S.-L. Anttila, Koski, Laakso, Lahikainen, Norrback, Polvinen, Riihijärvi, Saastamoinen ja Westerlund sekä yksityisasioiden takia edustajat V. Laukkanen ja Ranta.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 131

Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelu:

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Harva asia on sekä etukäteen että asian ollessa jo eduskunnassa herättänyt sellaisen määrän intohimoja kuin kysymys naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta. Kuten asian esitellyt ministeri, silloinen puolustusministeri Rehn, aikoinaan useaan otteeseen totesi, hänkään ei itse suoranaisesti aktiivisesti halunnut ajaa naisten asepalvelusta, onpahan vain toiminut yleisen, useissa yhteyksissä julkilausutun tahdon mukaisesti.

Jo esityksen antamisvaiheessa eräät ministerit sanelivat eriävän käsityksensä valtioneuvoston pöytäkirjaan. Sama käsitysten eroavuus on leimannut myös valiokuntakäsittelyä ja näkyy puolustusvaliokunnan mietintöön liitettyinä eriävinä mielipiteinä. (Hälinää)

P u h e m i e s (koputtaa): Kehotan edustajia rauhoittumaan!

P u h u j a : Naisten vapaaehtoiseen asepalveluun on ollut sekä kansainvälistä että kotimaista painetta. Voinee kai jo hallituksen esitykseenkin sisällytetyn vertailuaineiston perusteella todeta, että naisten asepalvelus, nimenomaan vapaaehtoisena, on yleinen länsimainen käytäntö. Israel on luku sinänsä, siellä naiset ovat asevelvollisia.

Kansainvälinen vertailu osoittaa ennen muuta, että muissa Pohjoismaissa naiset voivat täysipainoisesti osallistua myös sotilaalliseen maanpuolustukseen. Niinpä meilläkin on vähitellen katsottu, että naisiin kohdistuvat rajoitukset eivät enää nykyoloissa ole perusteltavissa. Meillähän jo sinänsä naisten osallistumiselle yhteiskunnan eri toimintoihin on monia vertailumaita pidemmät perinteet.

Tätä esitystä ei ole annettu eikä perusteltu suoranaisesti tasa-arvonäkökohdista lähtien. Nehän edellyttäisivät kirjaimellisesti otettuina sitä, että asepalvelus olisi joko pakollista sekä miehille että naisille tai molemmille vapaaehtoisena. Kumpikaan vaihtoehto ei luonnollisestikaan meillä tule kysymykseen.

Asiassa on tosin aimo ripaus myös tasa-arvonäkökulmaa, kuten mietintömme liitteenä olevasta työasiainvaliokunnan lausunnosta ilmenee. Kuitenkin myös työasiainvaliokunta toteaa, että äitiys, synnyttäminen ja lapsista huolehtiminen ovat tärkeitä perusteita sille, miksi naisten pakollista asepalvelusta ei voida puoltaa vain kapea-alaisesti tasa-arvon näkökulmasta.

Mahdolliset tasa-arvonäkökohdat kumpuavat siitä, että lailla naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ja eräillä siihen liittyvillä laeilla avataan sotilasvirat myös naisille. Puolustusvoimissa tällaisia virkoja on noin 10 000. Rajavartiolaitoksen 3 000 sotilasvirkaa ovat vielä niin kauan naisten ulottumattomissa, kunnes lakia rajavartiolaitoksesta muutetaan tavalla, jota mietinnössämme edellyttämme. Tietävästi tämäkin muutos sisältyy piakkoin tehtävään rajavartiolaitoslain kokonaisuudistukseen. Käytännössä rajavartiolaitoksen sotilasvirat avautunevat naisille samaan aikaan kuin puolustusvoimienkin vastaavat virat.

Naisten osallistumista maanpuolustukseen on puuhattu eri muodoissa jo vuosisadan alkupuoliskolta lähtien. Unohtaa ei sovi luonnollisestikaan, että naiset ovat erityisesti sotien aikana monilla eri tavoin käytännössä jo osallistuneet maamme puolustamiseen. Valtiopäivätasoisessa puuhastelussa on kuitenkin alusta lähtien itänyt myös ajatus jonkinlaisesta naisille säädettävästä miesten asevelvollisuutta vastaavasta yhteiskunnallisesta velvollisuudesta.

Viimeisin suurempi valmisteluponnistus naisten asepalveluksen suuntaan tehtiin kolme vuotta sitten asetetussa Naiset ja sotilaallinen maanpuolustus -toimikunnassa, jonka vuoden 1993 huhtikuussa valmistunut mietintö on ollut nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen pohja-

na. Sekä toimikunnassa käydyssä että sen jälkeisessä keskustelussa on tullut esille, että hankkeen kannattajilla ja vastustajilla on eri näkökohdat joko puolustusvoimien tarpeellisuudesta tai naisen itsemääräämisoikeudesta. Nämä perusnäemykset heijastuvat suoraan siihen, mitä mieltä ehdotuksesta ollaan. Jos katsoo, a) että Suomi tarvitsee puolustusvoimat ja b) että myös nainen on nyky-yhteiskunnassa itse saatava päättää asioistaan ja erityisesti ammatistaan, niin on silloin varsin hankala löytää argumentteja uudistuksen vastustamiselle.

Vieläkin vähemmän kuin edellä totesin esityksen lähtevän suoranaisesti tasa-arvonäkökohdista se perustuu puolustusvalmiuteen liittyviin lähtökohtiin. Kaikki kunnia naisille ja heidän tehokkuudelleen, mutta 300 naista vuodessa ei tee kesää eikä talvea puolustusvalmiutemme suhteen. Niinpä asiassa ei myöskään kannata jäädä odottamaan puolustuksemme järjestämiseen liittyviä laajempia perusselvityksiä, mikäli niitä ylipäänsä on tulossakaan. Asia on kypsä päätettäväksi puolustusvaliokunnan runsaan kuukauden vanhan mietinnön pohjalta.

Arvoisa puhemies! Naisen kelpoisuus asepalvelukseen edellyttää, että hän on Suomen kansalainen, iältään 17—29-vuotias ja terveydeltään ja muilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopiva. Jokainen tähän ikäryhmään kuuluva nainen voi periaatteessa lähettää sotilaslääninsä esikuntaan hakemuksen vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Sotilasläänien esikunnat järjestävät hakemusten perusteella miesten kutsuntatilaisuuksia vastaavat tilaisuudet, joissa kaikista mahdolliseen asepalvelukseen liittyvistä seikoista tiedotetaan, myös sen keskeyttämismahdollisuudesta 45 päivän sisällä palveluksen alkamisesta. Hakijat haastatellaan, heidän terveydentilansa selvitetään ja tehdään psykologiset testit. Sotilasläänin esikunta suorittaa sitten valinnat pääesikunnalta saamansa kiintiön puitteissa. Koko maassa asepalvelukseen otettavien naisten määrästä päättää vuosittain puolustusministeriö.

Totesin edellä, että naisella on 45 päivän oikeus keskeyttää palveluksensa, ns. katumusaika. Saman ajan sisällä myös joukko-osaston komentaja voi peruuttaa asepalvelukseen annetun määräyksen vammaan, sairauden, ilmeisen sopimattomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella. Ainoat valiokunnan ehdottamat merkittävät pykälämuutokset liittyvät nekin tähän 45 päivän ajanjaksoon. Mahdollistaakseen työasiainvaliokunnan ehdottamalla tavalla naiselle todellisen valinnanvapauden palveluksen jatkamisen ja sen

keskeyttämisen välillä puolustusvaliokunta esittää, että hänellä on oikeus tänä katumusaikana tehdä päätös paluusta työpaikkaansa kesken kaiken. Paluu tulee tehdä 30 päivän kuluessa palveluksen päättymisestä työnantajan ilmoittamana päivänä. Pahimmassa tapauksessa tällainen harharetki työpaikalta saattaa siis kestää puolustusvoimien palveluksessa vietetyt 45 päivää plus 30 päivää siviilissä.

Arvoisa puhemies! Kuten puolustusvaliokunta mietinnössään toteaa, vuoden 1991 jälkeen noin 60 naista on jo palvellut tai palvelee ulkomailla rauhanturvaajana. Nämä naiset ovat kyenneet hoitamaan tehtävänsä hyvin. Uskon, että naiset pärjäävät myös niissä tehtävissä, joihin nyt lainsäädäntöön tehtävät muutokset avaavat heille mahdollisuuden. Samoin luulen, että alkuinnostuksen jälkeen tämäkin asia asettuu omiin vakiintuneisiin uomiinsa eikä ole enää kymmenen vuoden päästä sellainen ihmetuksen aihe, mitä se epäilemättä alkuvaiheessa tulee olemaan.

Ed. R o s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen myös innolla seurannut sitä keskustelua, mitä naisten vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta on käyty. Siitä en ole varma, kuten puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Lamminen totesi, onko tämä nyt niitä harvoja asioita, joka on herättänyt intohimoa puolesta tai vastaan. Keskustelua sen tulee luonnollisestikin herättää. Puolustusvaliokunta on tehnyt aivan hyvää työtä tämän asian tiimoilta, ja tämähän on ollut laajassa keskustelussa ei ainoastaan valiokunnan sisällä vaan toki hallituksessa ja laajemmaltikin, ja voin kyllä yhtyä valiokunnan näkemyksiin tässä.

Henkilökohtainen kantani on ollut aiemmin enemmänkin varovainen ja ehkä enemmän kielteinen naisten asepalvelukseen tulemiselle. Siinä on monenlaisia eettisiä ja moraalisia näkökulmia, mutta haluan nyt uskoa tätä vakuuttelua, että kysymyksessä on tasa-arvokehitys ja tältä osin naisten uran etenemistä myös puolustusvoimien parissa voidaan edistää. Tältä osin katson, että hallituksen esitys ja puolustusvaliokunnan kanta on kannatettava.

Se, kuinka paljon keskustelun aikana tullaan sanomaan, että on militarismia mukana, onkin ihan omaan arvoonsa jätettävä asia. Toivon kyllä, että valiokunta ja puolustushallinto kokonaisuudessaan tarkkailee ja seuraa tätä asiaa tulevaisuudessa hyvinkin tarkkaan ja valvoo myös naisten oikeuksia ja myös koko puolustushallinnon kannalta tilannetta. YK-joukoissa esimer-

kiksi naisten mukaantulo ei ole kaiken kaikkiaan ollut positiivista. Siellä ovat tehtävät jakautuneet uudella lailla, ja ainakin YK-rauhanturvaamis-tehtävien sisältä kuulluista viesteistä voi päätellä, että kaikki ei ole ihan täysin onnistunut. Tälle on toivottava hyvää ja parempaa onnistumismahdollisuutta.

Ed. P. L e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lammisen puheenvuoroon täytyy kiinnittää huomiota eräiltä osin, koska hän puolusteli hallituksen esitystä ja sen sisältöä. Mielestäni eräs pahimpia ongelmia tässä esityksessä on 5 §, koska se ei ainakaan tue tasa-arvokehitystä tässä maassa, kun työ- ja virkaehtosopimusta ei sovelleta naisiin niin kuin tällä hetkellä miehiin, jotka palaavat armeijasta jopa kesken.

Jos nainen tekee päätöksensä näiden aikarajojen ulkopuolella, mikä tässä laissa on, niin se saattaa johtaa siihen, jos mm. johtuu psyykkisistä tekijöistä, jotka ehkä tulevat vastaan, hän ei kestä armeijaa, että hänellä ei ole oikeutta palata tämän lain mukaan entiselle työpaikalleen. Se estää jopa hänen työhön paluunsa ja tällä tavoin hän saattaa menettää työpaikkansa, jolloin tulee mm. se tilanne, että hän ei enää koskaan saa mistään työtä, koska hänet luokitellaan sellaiseksi henkilöksi, että hän ei ole pystynyt suorittamaan armeijaa ja saa sen takia lopputilin.

Ed. H a a v i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos tätä lakiesitystä ja valiokunnan enemmistön kantaa puolustaa tasa-arvoajattelulla, niin silloin me menemme aika lailla harhaan. Vähän niin kuin ed. Lamminenkin viittasi, miehet ja naiset eivät uuden järjestelyn puitteissa asetu kuitenkaan samalle viivalle. Miehillä varusmiespalvelus on pakollinen, naisille se säilyisi vapaaehtoisena, ja muutenkin tilanne on näiden ryhmien osalta hyvin erilainen. Tässä mielessä tämä on tasa-arvoajattelun eräänlainen irvikuva. On hyvin valitettavaa, etteivät valio-kunta ja eduskunta tarkemmin paneutuneet siihen ajatteluun, joka oli muun muassa ed. Pykäläisen lakialoitteen takana. Aloitteessa ehdotettiin kansalaispalvelujärjestelmää, jossa miehet ja naiset olisivat tasa-arvoisina ja johon voisi kuulua paljon muitakin kuin sotilaallisia palvelutehtäviä, yhteiskuntapalvelua ympäristönsuojelutehtävissä ja muissa tämän tyyppisissä. Tämä olisi ollut jotakin uutta ajattelua, jota eduskunta olisi voinut harjoittaa.

Oma kantani on se, että naisten asepalvelus-

asia on Suomeen tuotu jonkinlaisen militarismin ja tämän tyyppisten ajattelujen virrassa ja huu-massa. On vähän valitettavaa, että sitä joudutaan tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa käsittelemään. Kaikki tietävät, ettei maailman konflikteja sotilaallisin keinoin pystytty ratkaisemaan. Siinä mielessä koko tämä filosofia, joka tässäkin nyt on takana, ontuu aivan selvästi. Olisi ollut hyvin arvokasta, että yhteiskuntapalveluajattelua olisi tässä yhteydessä kehitetty ja luotu erilaisia vaihtoehtoja aseelliselle palvelulle. Siten olisi myös ratkaistu niitä ongelmia, joita varusmiespalvelussa tänä päivänä on, että keskeyttämisprosentit myös miesten kohdalla ovat hyvin suuret.

Ministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Koska olen ollut mukana toimikunnassa valmistele-massa tätä lakia, haluan ed. Haaviston puheenvuoron johdosta käyttää vastauspuheenvuoron.

Hän puhui siitä, että tässä laissa ei olisi kyse millään tavoin tasa-arvosta. Tässä on kysymys tasa-arvosta erityisesti siltä osin, mikä koskee sotilasvirkoja. Vähitellenhän Suomessa sukupuoli on poistettu esteenä erilaisiin tehtäviin. Viimeksi papinviroista on poistettu esteet naisilta. Sotilasvirat ovat olleet viimeinen jäännös, joihin sukupuoli on este. Nyt tällä lailla taataan se, että naiset voivat myös sotilasuralle mennä, jos se heitä kiinnostaa. Saattaa olla, että naisia, joita tämä tehtävä kiinnostaa, on vähän, mutta miksi me enää nykyaikana estäisimme sukupuolen perusteella jonkin ammatin valitsemisen. Siinä suhteessa mielestäni tämä asia on mitä suurimmassa määrin tasa-arvokysymys.

Mitä tulee asevelvollisuus- ja vapaaehtoisuus-kysymyksiin, siltä osin on kysymys puolustuspolitiikasta ja puolustuspoliittisista tarpeista.

Ed. K a r h u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lamminen toi jo esille sen viimeisten kuukausien aikana hyvin esille tulleen tosiasian, kun keskustelua on paitsi eduskunnassa myös ennen kaikkea kentällä ja erilaisissa paneelissa käyty, että tätä lakia ja naisten mahdollisuutta suorittaa vapaaehtoinen asepalvelus vastustavat ennen kaikkea ne naiset, jotka vastustavat ylipäättään puolustusvoimia, ja ne miehet, joiden mielestä naisen paikka on kotona hellan ja nyrkin välissä. Onkin täysin käsittämätöntä, että lakia vastustavat esimerkiksi samat naiset, jotka kaikkein kiihkeimmin ajavat tasa-arvokiintiöitä seuraavaksi käsittelyssä olevaan lakiin.

En voi ymmärtää sitä, minkä takia nuoret naiset, jotka itse haluaisivat henkilökohtaisista syistä mennä vapaaehtoiseen maanpuolustus-koulutukseen, eivät sitä voisi tehdä. Esimerkiksi Helsingissä on tutkittu nuorten naisten suhtautumista tähän lakiesitykseen. 90 prosenttia Helsingissä opiskelevista nuorista naisista haluaisi, että laki tulisi voimaan, ja mahdollisesti itse suorittaa asepalveluksen. En voi ymmärtää, minkä takia keski-ikäiset ihmiset täällä ovat epäämässä nuorilta mahdollisuuden valita sellainen ura kuin he itse haluaisivat.

Ihmettelen myös keskustelun sävyä, aivan kuin tämä olisi täysin uusi asia, historiallista ja mullistavaa. Suomen lisäksi naisten mahdollisuutta asepalvelukseen ei ole ainoastaan Italiassa, Irlannissa ja Itävallassa. Kaikki ovat katolisia maita. Jokainen tässä salissa varmasti tietää, mikä on katolisessa maassa naisen asema verrattuna Suomeen ja Pohjoismaihin ylipääntänsä.

Ihmettelen, että tämä laki on pantu käsitteilyyn tasa-arvolain kanssa samana päivänä. Mielestäni se häiritsee, hankaloittaa ja hämää tämän asian käsittelyä.

Edustajat Kanerva ja Kemppainen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei se hämää ollenkaan, että näitä asioita käsitellään samana päivänä. Olen ihan samaa mieltä kuin ministeri Taina siitä, että tämä on nimenomaan suomalaisten naisten tasa-arvoa edistävä laki, vaikkei sitä perustellakaan tasa-arvolla, kuten ed. Lamminen puheessaan sanoi. Joka tapauksessa se poistaa suomalaisen naisen syrjinnän. Miksi me suomalaiset naiset emme saa olla samassa asemassa kuin meidän sisaremmet ovat Pohjoismaissa? Minkä vuoksi suomalaisia naisia edelleenkin halutaan syrjiä?

Mitä ed. Rossi sanoi siitä, että YK:n rauhanturvatoiminnassa on esiintynyt ... (Ed. Rädyn välihuuto) — Jos edustaja antaisi minun nyt puhua. — Siis ne ongelmat, joita YK:n rauhanturvatoiminnassa on ilmeisesti esiintynyt, johtuvat juuri siitä, että YK:n rauhanturvatoiminnassa olevat naiset eivät ole saaneet sotilaskoulutusta ja sillä perusteella he joutuvat tyytymään myös rauhanturvaamistoiminnassa vähäarvoisempiin tehtäviin. Minusta tällainen syrjintä ei kyllä ole enää nykyaikana paikallaan.

Ed. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista kuulla puolustusvaliokunnan puheenjohtajan Lammisen puheenvuoro, kun hän kierteli ja kaarteli tätä asiaa, että ei suoranaisesti ole perusteltu tasa-arvonäkökulmilla, mutta kuitenkin on tasa-arvonäkökulmia, ja niin ovat monet vastauspuheenvuoronkin käyttäjät tehneet. Jos te nyt todella olette sitä mieltä, että tasa-arvonäkökohdilla pitää tätä asiaa ajaa lävitse, niin miksi ihmeessä ette pidä miehiä tasa-arvoisina? Miehillä on asevelvollisuus.

Täällä puhutaan kovin paljon, ed. Karhunenkin, naisten mahdollisuudesta. Itse asiassa, ed. Karhunen, jos olettaisi, niin kuin ed. Karhunen sanoo, että 90 prosenttia esimerkiksi nuorista naisista haluaisi armeijaan, ei tämä edes takaa sitä. Tämä on mahdollisuus pienelle, pienelle ryhmälle.

Eli täällä sekoitetaan aivan tarkoituksellisesti käsitteitä ja väitteitä, myös siitä, että yksioikoisesti vain ne, jotka olisivat armeijaa vastaan, myös vastustaisivat naisten asevelvollisuutta. Tästä ei ole kysymys. Palaan tähän tarkemmin varsinaisessa puheenvuorossani. Toivoisin sen verran rehellisyyttä, ettei kaikkia latteuksia tässä laitettaisi toisten suuhun jo ennakoon, ennen kuin keskustelu on edes alkanut.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tällä lailla ei ole mitään puolustuksellista merkitystä. Se on aivan selvä asia. Niin tärkeä asema kuin naisella on puolustustyössä, nähtiin viime sotien aikana, kyllä on niin, että sankarpoika se on, joka taistelee, ja nainen hoitaa, hellii, lohduttaa tätä sankarpoikaa siinä vaiheessa, kun tarvitsee.

Kun ed. Rossi puhui, että kysymys on elementistä tasa-arvotaistelussa, niin varmasti tällä tavalla on. Mutta kyllä minä pidän surkeana, jos naiset joutuvat turvautumaan tällaiseen elementtiin, että he joutuvat pitkin metsiä juoksemaan 15 kilon reppu selässä, sarkahousut jalassa ja vetämään ahkiota pitkin metsiä vain sen vuoksi, että he voivat tässä yhteiskunnassa saavuttaa tasa-arvon. Minun mielestäni naisten tasa-arvotoiminta on viime aikoina saanut positiivisia suuntauksia, mutta tämä on ylilyönti, joka saattaa kääntyä vain takaisin ja vastaan. Minun mielestäni tasa-arvopyrkimykset naisten taholta, jotka tulee huomioida, ovat kehittyneet merkittävästi siitä, mitä on ollut aikaisemmin. Mutta kyllä tästä pitäisi luopua ja naisille pitäisi antaa tasa-arvo muullakin kuin tehdä heistä koukkusormi-

sia tappajia, niin kuin miehet ovat tietysti historiallisesti olleet. Mutta naisen asema yhteiskunnassa on toinen ja sitä on arvostettava. Minä toivoisin, että he arvostaisivat itsekin omaa asemaansa ilman asepukea.

Ed. L i n d q v i s t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puolustusvaliokunnan puheenjohtaja varsin ansiokkaasti selvitti lain sisältöä ja sen käsittelyä. Koen itse tämän suurena oikeudenmukaisuuskysymyksenä antaa naisille nimenomaan vapaaehtoisesti valita mahdollisuus, haluavatko he hankkia valmiuksia puolustaa omaa isänmaatansa. En voi ymmärtää sitä, että tätä vapaaehtoiselta pohjalta toteutettavaa lakia niin voimallisesti jotkut vastustavat.

Kun ed. Rossi toi esille, että on tullut vaikeuksia rauhanturvaamistyössä, niin toki on mahdollista, että niitä vaikeuksia on tullut. Selvitysten mukaan ne ovat olleet todellisia johtuen juuri tästä, että meillä ei ole ollut naisilla mahdollisuutta saada tätä koulutusta, he ovat joutuneet erilaisiin tehtäviin ja miehet ovat joutuneet hoitamaan siellä myös niitä tehtäviä, jotka yksikössä on joka tapauksessa tehtävä. Se luonnollisesti asettaa henkisen ilmapiirin hiukan heikoksi, jos toiset joutuvat tekemään toisten töitä.

Kaikille meille tietysti on tärkeää nimenomaan rauhan edistäminen, mutta valitettavasti tämä maailma ei pelkästään puhumisella ole valmiiksi tullut. Sen tähden naiset ovat usein, kun tulee erilaisia tilanteita, todella suurissa vaikeuksissa, koska heillä ei ole mitään valmiuksia juuri tämän tyyppisiin tehtäviin.

Ed. Renko merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jo ministeri Taina ja ed. Karhunen vastasivat varsinaiseen tasa-arvokysymykseen. Mutta mielestäni ed. Ukkola löysi ihan oikean sanan "syrjintä". Siitähän on kysymys, naisten syrjinnästä tänä päivänäkin. Jos 10 000 virkaa on kiinni Suomenmaassa vain siitä syystä, että on nainen, se ei ole mitään muuta kuin syrjintää. Meillä ovat tällä hetkellä esimerkiksi puolustusvoimissa erikoisupseerien virat naisilta täysin hakukiellossa. Lääkärit, hammaslääkärit, eläinlääkärit, taloudenhoitajat, kapellimestarit, jos niihin valitaan nainen, muuttuvat välittömästi siviiliviroiksi. Sotilaspapit ovat myös näitä ja tietysti arvoasteikossa siitä ylöspäin.

Teknisellä alalla tällä hetkellä koetaan erittäin suurta pulaa. Siellä ovat sotilasinsinöörit ja myös -tekniikot. Vastoin julkisessa sanassa ollutta tietoa ensimmäiset naiset tultaneen ottamaan jo ensi syksynä. Sitten katsotaan, minkälaista heidän tekninen taitonsa on. Heidät otetaan ilmeisesti ilmavoimien teknisiin joukkoihin ja myös urheilujoukkoihin ja sitä tietä tietysti sitten reserviupseerikouluun.

Ed. Renlund merkitään läsnä olevaksi.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityshän perustuu huhtikuussa mietintönsä jättäneen naiset ja sotilaallinen maanpuolustus-toimikunnan mietintöön. Tämä toimikunta käsittelee naisten asepalvelusta puhtaasti teknisenä kysymyksenä. Koko toimikunnan kokoonpano oli jo alun perin hyvin tarkoitushakuinen. Ministeri Rehn aikoinaan kovasti selitteli, että hänhän ei nyt oikeastaan asiaa aja, vaan kun paineet tulevat, hän nyt kuitenkin tämän toimikunnan asetti, ja nyt sitten tällainen esitys tuli hallitukselta aivan kuin puolihuolimattomasti. Siitähän ei ole kysymys vaan ministeri Rehni johdolla hyvin määrätietoisesti ollaan militarisoimassa suomalaisia naisia.

Mielenkiintoista toimikunnan osalta oli myös se, että paitsi että se käsittelee naisten asepalvelusta puhtaasti teknisenä kysymyksenä, se rajasi koko turvallisuuspoliittisen keskustelun toimikunnan työn ulkopuolelle. Minusta se on varsin mielenkiintoista ja osoittaa erittäin mielenkiintoisella tavalla sen, miten naisia käsitellään. Toimikunnan työn yhteydessä ei sallittu turvallisuuspoliittista keskustelua. Tässä mielessä on myös erityisen mielenkiintoista se, että puolustusvaliokunta on kirjannut mietintöönsä sen, että puolustusvaliokunta katsoo hallituksen tavoin, ettei esityksellä ole varsinaisesti puolustusvalmiuteen liittyviä lähtökohtia.

Minusta on aika uskomatonta, että tänä päivänä voidaan tehdä näin merkittävää muutosta kuin nyt ollaan tekemässä naisille mitä ilmeisimmin eduskunnan myötävaikutuksella. Itse olen vastaan mutta epäilen, että eduskunta sallii sen, että naiset tulevat armeijaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen, sotilasvirkoihin ja todella, jos sellaiseen tilanteeseen jouduttaisiin, sotatilaan, myös aktiivisesti sotimaan. Eikö tällä olisi merkitystä, eikö tällä olisi suurempaa vaikutusta, kuin että tämä olisi vain tällainen tekninen syrjinnän

poistaminen niin kuin ed. Ukkola sanoi? Puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Lamminen suorastaan riemastui, kun hän löysi ikään kuin uuden perusteen tälle asialle. Eikö tällä olisi paljon paljon syvällisempää merkitystä? Tässä mielessä, arvoisa puheenjohtaja Lamminen, epäilen, että Suomen armeijassa, meidän puolustusvoimissamme, tiedetään, mitä huomattavasti syvällisempiä merkityksiä tällä on. Nimittäin sillä tulee olemaan.

Voin lukea erään asian saksalaisen sotilassociologin Ruth Scheffertin kirjasta, josta on osa hiljattain suomennettu. Siinä pohditaan mm. sitä, miksi yleensä miehet tuntevat viehtymystä sotilasammattiin. Hän kirjoittaa näin: "Yksi syy, miksi miehet tuntevat viehtymystä sotilasammattiin, on, että se tuo mukanaan maskuliinisuuden tunteen vahvistumisen ja voimistumisen." Edelleen: "Sotilaallinen ammatti liittyy miehiin mielihyvään tavalla, joka vaihtelee kansakunnasta toiseen. Sillä on herruuden, vallan, erotiikan ja seksuaalisuuden sivumerkityksiä. Ammatin viehättävyys, sosiaalinen asema ja vaikutusvalta riippuvat myös näistä rakenteista. Maskuliinisuuden rakenteen tärkeyttä armeijassa osoittaa, että vakauttamalla naisten asema USA:n sotavoimissa mielikuva sotilaasta tai pikemminkin hänen ammatillisesta identiteetistään on alkanut horjua ja on nyt uudelleen määriteltävänä."

Haluan sanoa tämän siitä syystä, että se, joka väittää, että naisten vapaaehtoisella asevelvollisuudella ja naisten pääsemisellä sotilasammatteihin ei olisi mitään muuta vaikutusta itse asiassa kuin että se olisi tekninen kysymys, syrjinnänpoistamiskysymys, ei tiedä mistä puhuu. Minä väitän, että meillä puolustusvoimissa tiedetään, mitä muutoksia tämä tulee merkitsemään.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan, kuten jo aikaisemmin sanoin, tasa-arvopallotteluhan on ollut suorastaan aivan uskomatonta. Toimikunta huomasi, että se oli menossa heikoille jaloille. Nimenomaan esitystä perusteltiin alun perin sillä, että naisille pitää antaa aivan samat mahdollisuudet, että on suuri syrjintäkysymys, kun naisille ei sotimismahdollisuutta tarjota. Nimittäin armeijan tehtävään on puolustuksellinen ja tarvittaessa myös hyökkäyksellinen, väkivallan käyttö, jos niin tarvitaan. Se on aina syytä pitää mielessä. Ei se ole mikään sellainen klubi, jossa vain leikitään tietokonepeleillä, vaan tarvittaessa myös käytetään aseita ja myös tapetaan ihmisiä, jos sellainen on välttämätöntä. Se on aina hyvä pitää mielessä.

Kun tasa-arvoa nyt ollaan niin tyrkyttämässä naisille ja kerrotaan, miten valtavasti paineita asiasta on tullut, että tämä järjestetään, minä ihmettelen, miten tämä eduskunta ja tämä hallitus eivät sitten kuule työttömien hätähuutoja, asunnottomien ja velallisten hätähuutoja. On mielestäni valtavia paineita niiden asioiden järjestämiseksi, mutta niitä ei kuulla. Tämä hätähuuto nyt on kuultu ja siihen halutaan vastata myönteisesti. Sekin osoittaa sen, että kaikki päätökset ovat arvovalintoja. Valintoja tehdään koko ajan, ja taustalla ovat arvot.

Kuten sanoin, jos tosissaan puhutaan tasa-arvosta ja tasa-arvon perusteella halutaan sekä asevelvollisuuden suorittaminen että virat avata naisille, silloin minusta miehiä pitää kohdella aivan samalla tavalla tasa-arvoisesti. En minä ymmärrä sellaista tasa-arvoa, joka on valikoivaa tasa-arvoa naisille. Aivan samoin kuin seuraavassa asiassa, kun puhutaan kiintiöistä, eivät kiintiöt ole vain naisille tarkoitettuja. Ne ovat yhtä lailla tarkoitettuja miehille. Silloin ne, jotka yrittävät asiassa puhua tasa-arvosta, todella, arvoisa puhemies, vähintään muuntelevat totuutta, etten sano tätä asiaa jyrkemmin.

Toisaalta, jos todella sanotaan, että nyt annetaan mahdollisuus naisille, naisille tarjotaan nyt mahdollisuus, niille jotka haluavat, vaikkakin oletetaan, että heitä on hyvin vähän — vaikka halukkuus on kuulemma, niin kuin ed. Karhunen sanoi, suuri, kuitenkin pohjoismaiset kokemukset viittaavat siihen, että halukkaita tulee olemaan varsinkin alkuinnostuksen jälkeen erittäin vähän — tarjotaan se mahdollisuus. Mutta eihän tässä tarjota mitään todellista mahdollisuutta, tarjotaan vain sellainen varaventiili, säästövara, että naisia otetaan tarpeen mukaan, ilmeisesti sen mukaan miten kulloinkin esimerkiksi määrärahat riittävät tai eivät riitä tai jotkin muut syyt puoltavat naisten vähän suurempaa tai pienempää panosta. Eli naiset, meitä aiotaan todella vetää nenästä puhumalla suurista mahdollisuuksista. Nimittäin jos puhutaan mahdollisuuksista, silloin pitäisi kaikille halukkaille antaa se mahdollisuus. Silloin se vain on mahdollisuus. Ei se muuten ole.

Edelleenkin, kun naiset sitten saavat tämän mahdollisuuden, miten ihmeessä heitä taas kohdellaan eri tavalla kuin miehiä, kun psykologiset testit pitää laittaa naisille? (Ed. Lamminen: Ne ovat myös miehillä!) — Kaikillako, ed. Lamminen? Onko joka ikisellä asevelvollisella? Ei ole psykologisia testejä. Nyt puolustusvaliokunnan puheenjohtaja ei tiedä, mitä hän puhuu. Tässä

suhteessa naiset asetetaan jälleen eriarvoiseen asemaan.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, minusta lain tarve ei ole nyt sellainen, että olisi kiirettä, eikä lakia tarvita. Minä tulen äänestämään lakiesityksen hylkäämisen puolesta ja ennustan, että jos se menee lävitse, niin sen suosio ei todella ole suuri.

Mitä tulee tällä hetkellä puolustusvoimissa siiviltäviroissa työskentelevien naisten asemaan, jos sitä halutaan kehittää ja parantaa, sitä varten tätä lakia ei tarvita. Siihen löytyy monia muita keinoja. Virkanimikkeitä ja virkarakenteita voidaan kehittää sillä tavalla, että silloin, kun ei ole kysymys sotilaallisesta tehtävästä löytyy urakierroja ja koulutusmahdollisuuksia, uraetenemisiä ja muita naisille, jos asiaa halutaan hoitaa. Mutta ei sitä ole haluttu hoitaa, eivätkä mitkään kansainväliset kokemuksetkaan siihen viittaa, että nyt naisten asevelvollisuuden myötä armeijasta tulisi jokin tasa-arvon onnena ja naisilla siellä olisi selkeästi paremmat ylenemismahdollisuudet tai eteenpäinmenomahdollisuudet kuin yleensäkin yhteiskunnassa. Naiset armeijassa törmäävät täsmälleen samoihin vaikeuksiin kuin he edelleen törmäävät yhteiskunnassa.

Mutta, arvoisa puhemies, näyttää siltä, että erityisesti keskustahan on asiassa kääntänyt takkinsa. Keskustapuolueen naisjärjestöllä oli hyvin tiukka kielteinen kanta vielä muutama vuosi sitten. Keskustapuolueen naisjärjestön pääsihteerin vaihtumisen myötä keskustalaisten naisten näkökulmat ovat näköjään muuttuneet. (Eduskunnasta: Pääsihteeri päättää!) — Voi huudella, kuka päättää. Pääsihteerihän yleensä kertoo, mikä on järjestöjen kanta. Totta kai hän noudattaa sitä linjaa, joka järjestöissä on otettu. Mutta se muutos, joka on tapahtunut, on juuri se, että keskustapuolue on päättänyt kannattamaan naisten asevelvollisuutta toisin kuin se aikaisemmin teki. (Välihuutoja) — Näyttää ainakin naisten puheenvuorojen kuunneltuani, että näin olisi tapahtunut. Kokoomushan on perinteisesti tätä kannattanut, ja siinä mielessä se ei millään tavoin ollut yllätys, että niin kokoomuksen nais- kuin miesedustajatkin puhuvat palavasti lakiesityksen puolesta.

Puolustusministeri E n e s t a m : Arvoisa puhemies! Pari kommenttia tässä vaiheessa. Itse asia, sotilaskoulutuksen avaaminen naisille, on tullut osin puolustusvoimien palveluksessa olevilta naisilta, jotka katsovat, että heidän tulisi päästä samaan ammatilliseen asemaan kuin

mieskollegansa. Osin aloite on myös tullut ulkopuolisilta nuorilta naisilta, jotka halusivat sotilasammattiin. Lisäksi on kysymys noussut esille YK:n rauhanturvaamistehtävissä, joissa suomalaiset naiset ovat palvelleet ilman sotilaskoulutusta. Tämä nyt taustaksi.

Asepalveluksen avaaminen ja sitä kautta sotilasuralle hakeutumisen mahdollistaminen on eräs vaihe naisia koskevien virkakieltojen purkamisessa. Myös tehdyissä mielipidemittauksissa naisten asepalveluksen kannattajat ovat olleet enemmistönä. Kaksi kolmasosa suomalaisista kannattaa naisten vapaaehtoista asepalvelusta sekä on valmis antamaan naisille mahdollisuuden saada sotilasammattillista koulutusta ja edetä sotilasuralla samalla tavoin kuin miehet.

Vuonna 1994 tehty tutkimus nuorten helsinkiläisnaisten asennoitumisesta naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen osoitti, että nuorten naisten mielestä naisille tulisi antaa mahdollisuus mennä armeijaan, mutta itse armeijaan menoa vakavammin harkitsi noin 30 prosenttia lukiolaisista sekä muista tutkittavista. Tämä on kuitenkin enemmän kuin missään länsimaissa naisten määrä asevoimissa. Eräät valtiot länsimaissa ovat pyrkineet siihen, että naisten osuus asevoimissa olisi noin 15 prosenttia. Näiden tulosten perusteella Suomessa siihen päästäisiin, jos haluttaisiin.

Sitten puuttuisin mittasuhteisiin. Kysymys on siitä, että noin 300 naista voisi vapaaehtoisesti suorittaa asepalveluksen. Minusta on vähän liioiteltua väittää, että tällä nyt hirveästi militarisoitaisiin. Ei ole myöskään oikein väittää, että tällä päästäisiin tasa-arvoon. Mitä vielä militarisointiin tulee, väitän, että muitten maitten, erityisesti Pohjoismaiden kokemukset eivät kyllä oikeuta tällaiseen väitteeseen.

Itsekin edustan sellaista näkemystä, että ei ole päällimmäiseksi kysymys tasa-arvosta, mutta myös siitä. Kysymys on siitä, että naisille suodaan tätä kautta mahdollisuus päästä niihin virkoihin, joihin edellytyksenä on suoritettu asepalvelus. Minusta koko ajan kannattaa muistaa, että tämä perustuu vapaaehtoisuuteen. Ketään ei pakoteta.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä ed. Outi Ojala toi minusta erittäin hyvin esiin ne perustelut, joiden perusteella myös minä vastustan lakiesityksen hyväksymistä, ja totean niiden lisäksi seuraavaa: Tässä selvästi näkyy pintapuolisenkin tarkastelun perusteella, että tälle naisjoukolle halutaan

ottaa tästä asevelvollisuudesta rusinat pullasta. Tätä osoittaa esimerkiksi se, että 45 päivän kuluessa, jos asia ei huvitakaan, voi lähteä pois, mitä mahdollisuutta ei miespuolisilla lainkaan ole. Lähinnä nähtävästi naisjoukkoihin tulee pyrkimään sellaisia henkilöitä, jotka haluavat todella korkeampiin, toimiupseerin tai upseerin tehtäviin. Heistä muodostuu eräänlainen eliittiryhmä, koska joukoissa ei ole samaa sukupuolta paljoakaan, mutta sen sijaan esimiehissä olisi.

Vielä on otettava huomioon rahallinenkin menetys. Ei kai vapaaehtoisen joukon kouluttaminen ilmaista ole ja sillä rahalla aika paljon varauduttaisiin reservin kertaus-ym. harjoitukseen. Kyllä tässä asiassa selkeästi on jonkinlainen snobbailun maku. Sitä en toki epäile, etteivät naiset pärjäisi ahkion ja kiväärin kanssa, ja uskon, että jos eduskunnan arvoisa puhemies tulisi kenttäpuvussa metsässä rynnäkkökivääri kädessä vastaan, niin kyllä varmaan moni miespoloinenkin saattaisi karkuun lähteä.

Ed. H ä k ä m i e s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin tämän vastauspuheenvuoron ed. Outi Ojalan puheenvuoron johdosta. Täällä on tätä asiaa vastustettu aika monessa puheenvuorossa sen takia, että koska tasa-arvo ei täydellisesti toteudu, niin tätä koko uudistusta ei pidä tehdä. Mutta mitään yhteiskunnallista uudistusta ei varmasti olisi saatu aikaan, jos lähettäisiin siitä, että se täytyy heti alkuun toteuttaa täydellisesti.

Ed. Ojalalle täytyy ainakin yhdessä suhteessa antaa tunnustusta rehellisyydestä. Hän nimittäin kyllä puhui siihen malliin, että hän vastustaa tätä lakiehdotusta sen takia, että hän on selvästi aidosti maanpuolustusvastainen, ja toi sen rehellisesti myös puheenvuorossaan esiin. Toivon, että muutkin täällä esiintyisivät yhtä rehellisesti. Sen sijaan minulle oli suuri pettymys, että upseerikaupunki Haminan edustaja ed. Vähänäkki täällä asettuu tätä ehdotusta vastustamaan.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Edellisissä puheenvuoroissa, mm. ministerin puheenvuorossa tuli esiin se, että yksi perustelu tälle laille on se, että puolustusvoimien palveluksessa olevat naiset ovat toivoneet tämmöistä lakia. Nyt haluaisin kuitenkin todeta, että varsin pitkään laki saisi olla voimassa, ennen kuin tämä toimisi puolustusvoimien palveluksessa nyt olevien naisten eduksi, koska asepalvelukseen pääsisi vasta 17—29-vuotias. Tuskin kovin monta tämän ikäistä naista puolustusvoimien

palveluksesta löytyy, ketä tämä asia auttaisi. (Ed. Kemppainen: Joskus on aloitettava!)

Sitten vielä tasa-arvoisuuteen. Onhan todella niin, että jos tämä laki on kuitenkin kytkettynä valtion budjetin määrärahoihin, paljonko kulloinkin naisia voidaan palvelukseen ottaa, niin ei se ole silloin tasa-arvoista. Eikä ole myöskään tasa-arvoista se, että naiset määrätietoisesti tietyllä tavalla valikoidaan, jos halukkaita kuitenkin olisi enemmän.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Otin tämän puheenvuoron silloin, kun ed. O. Ojala puhui, ja nyt ed. O. Ojalalla on joko tahtoen tai tahtomattaan väärät tiedot. Nimenomaan psykologiset ja fyysiset testit ratkaisevat, mihin varusmies ja mihin tuleva nuori nainen sijoittuu puolustusvoimissa esimerkiksi jo sinne mennessään. Kun katsotaan, mikälainen koulutus hänelle annetaan, niin ei ole enää perusjakson jälkeen esimerkiksi aliupseerikoulua, vaan he siirtyvät suoraan esimerkiksi RUK:hon ja psykologiset testit ratkaisevat sen. Eikä myöskään koulutuksessa tunneta mitään eroa, onko mies vai nainen. Sama reppu, sama vintofka, samat marssit, samat fyysiset rasitukset, (Ed. Aittoniemi: Samat sarkahousut!) — samat sarkahousut. Tosin pieniä eroja tietysti tulee muutamissa kohdissa, mutta siihen saavat sitten henkilökohtaista rahalisää.

Mitä taas tulee aktiivisuuteen naisten pyrkimiseen armeijaan, niin vuonna 86 oli puolesta vain 49 prosenttia, 90 51 prosenttia ja 92 oli 68 prosenttia nuorista naisista menossa armeijaan. Vastaan oli vain 27 prosenttia. Miksi me eduskunnassa ikään kuin löisimme oven kiinni tällaisilta nuorilta naisilta, jotka haluavat armeijaan, miksi?

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ed. Ojalan puheenvuoron johdosta. Olen hänen kanssaan samaa mieltä siinä, että turvallisuusongelmat eivät tänä päivänä ole ensisijaisesti sotilaallisia kysymyksiä tai että naisten kannalta on paljon suurempiakin tasa-arvoasioita kuin tämä vapaaehtoinen asepalvelus. Mutta olen eri mieltä siitä, että näkisin nämä asiat esteeksi sille, että naisten vapaaehtoinen asepalvelus voitaisiin toteuttaa. Turvallisuusajattelua voidaan laajentaa aivan tästäkin riippumatta ja naisten tärkeämpiä tasa-arvoasioita edistää samoin.

Näen tämän kyllä ensisijaisesti yksilön oikeuksien laajentamisena. Kun tiedämme, että on

naisia, jotka haluaisivat mennä asepalvelukseen tai osallistua enemmän, niin minun on vaikea löytää perusteita sille, miksi itse asettuisin siihen esteeksi. Lähinnä tältä kannalta tätä asiaa ajatellen enkä niinkään siltä kannalta, että olisin jotenkin innokkaasti nuoria naisia armeijaan työntämässä.

Tietysti asiaan vaikuttaa myös se, että esimerkiksi muista maista ei ole osoitettu, että naisten vapaaehtoisessa asepalveluksessa olisi ollut jotakin suuria ongelmia. Voihan olla niinkin, että kun armeijaan tulee sekä miehiä että naisia, niin ehkä se myös uudistaa ja avartaa armeijan sisäisiä käytäntöjä ja toimintatapoja ja ehkä myös ihan positiiviseen suuntaan.

Ed. K u i t t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensiksikin kiitos ministeri Enestamille. Hänen puheenvuoronsa oli hyvä ja asiallinen ja olen samaa mieltä hänen kanssaan, että tasa-arvoa on valita vapaasti ammatti ja sukupuolen takia ei tule syrjäyttää naisia tästä ammatista.

Sitten vastauspuheenvuorona ed. Outi Ojalalle: Keskustanaisjärjestön mielipide on muuttunut. Se on totta. Tietoa on tullut lisää ja olemme kypsyneet tähän asiaan, myös itse kolme vuotta seurattuani tätä keskustelua. En halua olla este, jos tyttäreni tai hänen ystävättärensä haluavat valita tämän tien.

Mutta, ministeri Enestam, kiinnittäisin huomiota myös koulutukseen ja asenneilmaston muuttumiseen ja muuttamiseen. Minusta ei tarpeeksi valiokunnan mietinnössä eikä myöskään asiantuntijalausunnoissa tullut tämä esille. Erityisesti armeijassa sekä kouluttajien, henkilöstön että myös armeijassa olevien osalta tarvitaan yhteiskuntakasvatusta, tasa-arvokäsitteistön ymmärtämistä, eettisyyskasvatusta ja yleensä asenteisiin tapahtuvaa kasvatusta. Ensimmäiset naiset, jotka tulevat armeijaan, ovat kyllä eräällä tavalla ainokaisia siellä, vaikka heitä toivon mukaan on useampia. Aikamoinen kulttuurimuutos tapahtuu armeijassa. Toivoisin, että tähän olisi riittävästi voimavaroja.

Ed. Turunen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. M ä k i p ä ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy tunnustaa, että tässäkin asiassa kärpäsestä on tehty härkänen. Puuttuisin vain yhteen asiaan ed. O. Ojalan puheenvuorossa,

kun hän mainitsi, että naiset joutuvat erilaisiin psykologisiin testeihin.

Mielestäni se on aivan oikein. Koska asia lähtee vapaaehtoisuudesta, niin on erittäin tärkeätä, kuten työasiainvaliokuntakin korosti, että jo ”kutsunnoissa” hyvin tarkasti seulotaan, keitä mahdollisesti ensi alkuun ovat nämä sata naista, jotka eri sotilaslääneihin valitaan. Mielestäni on tärkeätä, että alusta lähtien on tarkka seulonta. Siinä ei mielestäni ole mitään tasa-arvoa loukkaavaa.

Mitä tulee itse lakiin, niin pidän tämän lakiesityksen viemistä päätökseen myönteisenä. Mielestäni tämä on yksi askel tasa-arvoisuuteen. Ihmetyttää kyllä, kun käydään seuraavasta päiväjärjestyksen asiasta puhetta, että ne, jotka vastustavat tätä esitystä, ovat niin voimakkaasti erilaisien kiintiöiden puolesta.

Ed. L i n d q v i s t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. O. Ojala totesi, että keskusta olisi kääntänyt takkinsa tässä kysymyksessä. Uskon, että nimenomaan keskustassa on ollut varsin pitkään henkilöitä, jotka ovat halunneet viedä eteenpäin tätä asiaa. Suuresti kunnioittamani entinen ministeri ja pitkäaikainen kansanedustaja Marjatta Väänänen yli 20 vuotta sitten ryhtyi avaamaan näitä ovia naisille. Hän on myös nyt ollut mukana taustalla vaikuttamassa siihen, että tämä väylä olisi mahdollista lopulta naisille avata.

Uskoisin, että asia on keskustassa nimenomaan henkilökysymys. Jokainen ajattelee omilla aivoillaan ja oman vakaumuksensa puolesta. Toivon todella, että keskustassa, joka on maanpuolustuksellinen ja isänmaata rakastavien ihmisten kansanliike, (Ed. Rinne: Kyllä muutkin ovat isänmaan asialla!) annetaan tämä vapaaehtoinen mahdollisuus ja todella ollaan yhdessä tämän puolesta.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. O. Ojalan puheenvuoron johdosta totean, että asian suuruusluokka, minkä ministeri Enestam toi esille, on 1 prosentti naisten ikäluokasta, jos se on 300 per vuosi.

Tappajatehtäviin käyttämisestä totean, että henkilökohtaisten ominaisuuksien mukaan on jo pitkään valittu armeijassakin erilaisiin tehtäviin, niin myös naisia sijoitetaan näihin tehtäviin. Itse en kyllä tappajatehtäviin sijoittamista kovin positiivisena naisten kohdalla pitäisi. Heille on paljon paremmin fyysisiin ja psyykkisiin taitoihin soveltuvia tehtäviä kuin tappajatehtävät.

Toisaalta itäisessä naapurimaassamme käydään kansan sisällä sotaa ja siellä naiset ovat vapaaehtoisesti kouluttautuneet aiemmin jo tapajatehtäviin ja jopa osittain asettautuneet aseisiin tällä hetkellä. (Ed. Rinne: Se oli puna-armeijan aikana!)

Poikkeuksellisissa olosuhteissa on jo Suomesakin mm. terveydenhuoltoalan henkilöstölle merkitty selkeät poikkeuksellisen olosuhteen sijoituspaikat. Jos sellaisessa tilanteessa ei ole olemassa minkäänlaista koulutusta armeijan tehtäviin, niin kyllä minä ainakin koen oman tilanteeni aika onnettomaksi. Tarvitsisi olla melkein jopa pakollista koulutusta armeijan asioista ainakin niille naisille, jotka ovat terveydenhuollon sektorilla työssä.

Armeijassa on jo tietääkseni tähän mennessä viimeisen kahden vuoden aikana tapahtunut aika paljon erilaista kulttuurista muutosta ja kehitetty armeijan toimintamenetelmiä nimenomaan koulutuksellisella puolella nykyaikaisempaan suuntaan ja sitä toimintaa varmasti jatketaan.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Monia asioita ajetaan väärillä nimillä, niin tehdään minusta nytkin. Puhutaan tasa-arvosta, kun naiset ovat menossa armeijaan, mutta kyse on kuitenkin militarisoinnin lisäämisestä. Militarismiin piiriin tulee toinen sukupuoli.

Jos asiaa ajatellaan laajasti, niin kuin pitää tehdä, maailmanlaajuisesti, tällainen tasa-arvo tarkoittaisi sitä, että aseisiin tulisi miljoonia uusia sotilaita. Minkälainen maailma se olisi? Mitä se voisi olla tasa-arvoisempi maailma, jossa sotilaiden määrä kasvaa? Se veisi resursseja juuri sellaisilta toimilta, joilla tasa-arvoa voidaan edistää.

Minusta sekä naisten että miesten yhteinen tehtävä on edistää aseriisuntaa ja vähentää niiden ihmisten määrää, jotka ovat aseissa. Silloin jää voimavaroja rakentaa hyvää elämää lapsille, naisille ja miehille, kaikille. Aseissa oleva nainen ei ole mikään tasa-arvon edustaja vaan miehisten militarismien uhri. Sitä mieltä minä olen.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Enestam aivan hyvin perusteli syyt, minkä vuoksi laki tarvitaan. Hän otti kantaa myös siihen, että lailla ei ole tarkoitus päästääkään tasa-arvoon.

Toivon, että ymmärsin väärin, koska en usko, että ministeri Enestamin tasa-arvokäsitys on se,

että kaikkien on oltava samanlaisia, se, mikä vasemmistossa on, että tasa-arvo on tasapäästämistä. Kun kaikilta pannaan pää poikki, niin sitten pannaan pää poikki, eikä niin, että pannaan pää poikki niiltä, jotka haluavat, että heiltä pannaan pää poikki.

Minulle tasa-arvo on nimenomaan mahdollisuuksien luomista, sitä ettei ketään syrjitä sen vuoksi, että on nainen. Syrjintä tällä lailla poistetaan, ja sen vuoksi sitä voi perustella myös tasa-arvonäkökohdilla, sillä, että kaikilla on samantyyppiset mahdollisuudet. Ei se, että naisilla olisi oltava yhtä tiukka pakollinen asevelvollisuus kuin miehillä, mitään tasa-arvoa ole.

Ed. Vähänäkille sanoisin, että ei ole ollenkaan haitaksi, vaikka armeijassa nuoria poikia onkin komentamassa nainen. Siitä ne kunnolliset perheenisät syntyvät.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä puolestani ihmettelen myös, miksi nuori ministeri Enestam syöllistyy samaan suureen hämäykseen kuin monet muutkin puhujat, kun hänkin esitteli naisten asepalvelusta tasa-arvonäkökulmasta lähtien. Tasa-arvoisesta uralla etenemisestä, arvoisa puhemies, päästään puhumaan seuraavan lakiesityksen yhteydessä, ja väitänpä, että silloin tasa-arvolain puoltajat löytyvät aivan eri puolilta salia kuin nyt.

Kiihättä mielestäni naisten asepalveluksessa on kysymyksessä naisten militarisoiminen ja sitä kautta militarisoinnin vahvistaminen ylimalkaan, eikä sitä tee toiseksi se tosiasia, että innostuneita nuoria naisia vapaaehtoiseen asepalvelukseen löytyy. Pahoittelen, että heitä on innostettu puhumalla aseellisesta palvelusta ikään kuin reippaasta partiotoiminnasta, ulkoilmaleikeistä, survival gamesta metsässä. Minä tulen äänestämään tätä esitystä vastaan ja toivon hartaasti, että minun tyttäreni voi palvella isänmaataan muuten kuin katsomalla rynnäkkökiväärin takaa.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Enestam ja myös valiokunnan puheenjohtaja Lamminen korostivat tämän asian yhteydessä ammattinäkemystä ja oikeutta päästä johonkin työpaikkaan, siis duunipaikkanaikokulmaa. Minusta tämä ei ole sitä, vaan kysymys on hyvin syvästi eettisestä ja humanisesta arviosta, kysymys ihmisyydestä sen syvällisimmässä merkityksessä. Tästä näkökulmasta lähtien en voi hyväksyä tätä esitystä.

Minulle tämä ei ole tasa-arvokysymys. En näe sitä siinä mielessä millään tavalla perusteltuna vaatimuksena, mutta en myöskään näe tällä esityksellä olevan mitään lisäarvoa maanpuolustuksen näkökulmasta. Olen itse reservin upseeri ja kannatan maanpuolustusta sen moninaisissa muodoissa, mutta en näe, että tämä esitys millään tavalla toisi lisäarvoa suomalaiseen maanpuolustukseen. Saattaa tehdä jopa päinvastaista, siksi vastustan tätä esitystä.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluan korostaa ed. O. Ojalan puheenvuoron johdosta, että kysymyksen tässä on naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta. Paino on tässä nimenomaan sanalla vapaaehtoinen. On olemassa naisia, jotka eivät asepalvelukseen hakeudu, ja asia on ihan hyvä. Mutta on olemassa naisia, jotka sinne haluavat ja hakeutuvat. Miksi heiltä evätään tämä mahdollisuus?

Haluaisin vielä mielelläni heittää ed. Lindqvistille, kun hän kertoi, että keskustassa ministeri Väänänen oli aikoinaan pitkään asian puolesta, että ministeri Väänäsestähän sanottiinkin, että hän oli silloin hallituksen ainoa mies.

Tarkoitus on ottaa noin 300 naista vuosittain, myöhemminhän voidaan ottaa enemmän naisia. Tässähan tietysti edetään pienin askelin. Nyt korjataan tilanne, jossa armeija on viimeinen saareke, jossa oleviin virkoihin eivät naiset ole voineet päästä. Muissa Pohjoismaissa naiset ovat päässeet jo vuosia sotilasvirkoihin. Siinä merkittävä ero Suomeen. Miksi Ruotsissa ja Norjassa? Miksi ei meillä? Eihän tämä nyt voi olla niin iso mörkö kuin kuvaillaan. Jos 45 vuorokauden koeajan jälkeen voi lähteä pois, sehän on ainutlaatuisen mahdollisuus peruuttaa tilanne, jos homma ei luonnistu.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Varuskuntakaupungin kasvattina ja maanpuolustuskurssin suorittaneena olisin halunnut ed. Häkämiehelle todeta, joka ei ole nyt kylläkään paikalla, että ed. Häkämies ei tunnu erottavan toisistaan puolustusvoimien tehtävää, maanpuolustustahtoa ja militarismia. Militarismi on eri asia kuin maanpuolustustahto, ja se olisi ed. Häkämiehen, joka on kuitenkin armeijan käynyt, hyvä tietää.

Mutta edelleen, arvoisa puhemies, ministeri Enestamille olisin todennut sen, että kyllä edelleenkin ihmettelen, että tässä yhteiskunnassa on niin herkällä korvalla kuunneltu näitä tarpeita. Kun samanaikaisesti rahaa ei riitä mihinkään, ja

kaikkialta muualta on pitänyt säästää, niin nyt nähdään tämä välttämättömäksi ja korjaamisen tarpeessa olevaksi asiaksi, kun samanaikaisesti laiminlyödään monia muita välttämättömiä alueita. Ja kuten sanoin, niin tällä hetkellä siviili-tehtävissä armeijassa toimivien naisten asemaa olisi voitu parantaa muutoin kuin nyt tämän kautta.

En muista, kuka edustaja totesi, että terveydenhuoltoalan henkilöstön osalta tämä olisi todellakin tarpeellista — ed. Kauppinen, niin — koska sairaanhoitajat mm. olivat velvollisia osallistumaan sota-aikana hoitotehtäviin. Kyllä minä ihmettelen, jos ed. Kauppinen on todella sitä mieltä, että tulevaisuudessa mahdollisesti sairaanhoitajat konekivääri lonkalla hoitavat haavoittuneita potilaita. Kyllä siinä menee kaksi tehtävää täysin vastakkain, elämän puolustaminen ja suojelu sekä sotiminen. Kyllä minä todella hämmästelen lääkäri, aikoinaan sairaanhoitaja Kauppisen näkemyksiä tässä asiassa.

Puolustusministeri E n e s t a m : Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin haluan sanoa, että kunnioitan kaikkia niitä, jotka vakaumuksellisista syistä eivät halua kannattaa tätä esitystä. Arvostan heidän mielipiteitään. Mutta pariin seikkaan kiinnittäisin kuitenkin tässä vaiheessa huomiota. Ensinnäkin minusta ed. Kuittisen huomio siitä, että koulutuksen sisältöön pitää nyt kiinnittää erityistä huomiota, on aivan totta ihan riippumatta siitä, onko naisia armeijassa vai ei. Mutta sitä suuremmalla syyllä, jos laki hyväksytään.

Sitten tästä tasa-arvoargumentista. Minä en ole väittänyt, että tätä lakiesitystä voidaan perustella pelkästään tasa-arvoargumentilla. Tasa-arvo ei merkittävästi lisäännä, mutta on kohti tasa-arvoa kuitenkin, kun avataan mahdollisuuksia, jos sallitaan, että minäkin käytän ed. Ukkolan sanontaa, niin ainakin osa syrjinnästä tällä tavalla poistetaan.

Mitä sitten näihin käsitteisiin tulee, niin kyllä puolin ja toisin käytetään erittäinkin paljon tunnettermiä. Minua hiukan hämmästyttää vieläkin se, että tällä väitetään nyt militarismia kauheasti lisäävän. Mitä militarismia silloin tarkoitetaan? Sitäkö, että myös naiset voivat puolustaa maata? Ei ole kysymys siitä, että lähdetäisiin sotimaan. On kysymys siitä, että annetaan tällä tavalla mahdollisuus naisille vapaaehtoisesti olla mukana puolustustyössä. Ja mittasuhteista vielä. Jos 300 naista keskimäärin tulee vuodessa, niin ei kai hirveästi militarismia tällä tavalla lisätä.

Mitä ed. O. Ojalan kysymykseen kustannuksista tulee, niin tämä maksaa keskimäärin 142 markkaa päivässä per varusmies, ja jos naiset tulevat tähän mukaan, niin saman verran se maksaa. Tällä ei ole merkittävää kustannuksia lisäävää vaikutusta, kun asia on kunnossa. Tietenkin joitakin pienempiä investointeja on pakko tehdä, mutta nekin ovat mittasuhteiltaan hyvin pieniä.

Ed. K a s u r i n e n : Arvoisa puhemies! Vanha sanonta kuuluu: torstai on toivoa täynnä. Tämä iltaan ehtinyt päivä näyttää muodostuvan naisten päiväksi eduskunnassa, sillä onhan nyt käsittelyssä laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta, ja seuraavana listalla on käsittely tasa-arvolaista.

Viime vuosien aikana nyt käsiteltävää asiaa on sivuttu useissa työryhmissä, ja alun perin on lähdetty liikkeelle siitä, millä tavoin puolustusvoimissa jo palvelevien naisten asemaa ja urakehitystä voidaan edistää. Tästä on sittemmin astuttu vähän pidempi askel, eli toimikunta "naiset ja sotilaallinen maanpuolustus" pohti tätä kysymystä. Toimikunnan selkeä enemmistö asettui tukemaan sotilasuran avaamista naisille.

Kun puolustusvaliokunnassa kuuntelimme asian valmistelun aikana laajasti asiantuntijoita, niin asiantuntijoista eräät arvostelivat melko kriittisesti toimikunnan työtä, jolle lain valmistelu perustui. Asiaa arvostelleet asiantuntijat totesivat juuri sen, että asia on ehkä tietoisesti haluttu rajata mm. turvallisuuspolitiikan osalta niin, että tätä käsiteltäisiin pelkästään teknisenä asiana, ei niinkään yhteiskunnallisena arvokysymyksenä tai niin, että turvallisuuspolitiikan kokonaisuutta olisi tämän valmistelun aikana pohdittu. Henkilökohtaisesti yhdyin tähän käsitykseen.

Meillä puolustuspolitiikassa on viime vuosien aikana tehty monia merkittäviä osauudistuksia ilman kokonaistarkastelua. Valitettavaa on se, että nämä osauudistukset ovat synkeästi ristiriidassa keskenään. Toisaalta valtiontalouden ongelmiin viitaten on jouduttu tekemään säästöjä myös tällä hallinnonalalla. Markat vähenevät, koulutusajat lyhenevät, henkilöstön työssäoloajat pitenevät, mutta tehtävät ja tehtävien vaatimus samanaikaisesti ovat lisääntyneet.

Olen myös eduskuntakeskusteluissa ja tämän talon ulkopuolellakin useissa yhteyksissä peräänkuuluttanut kansallisen yksimielisyyden merkitystä puolustus- ja turvallisuuspolitiikassa. Tiedän myös, että jaan tämän huolen monien tahojen kanssa. Valitettavasti hallituksen valitsema toimintalinja ei myönteistä kehitystä ole ollut

edesauttamassa. Olen pannut merkille myös sen, että meillä johtavissa sotilasviroissa olevat henkilöt ovat tehneet useita päänavauksia yhteiskunnalliseen keskusteluun. Poliitikot ovat joko vaienneet tai antaneet ympäripyöreitä kantoja, joiden avulla keskustelijat on vaiennettu. Toivotavasti tämä tilanne korjautuu ja kuurupiilolanteesta päästään avoimeen keskusteluun ja asioiden valmisteluun. Itsenäisen Suomen historiasta löytyy esimerkkejä siitä, ettei puolueen jäsenkirjoja kysytä silloin, kun isänmaan etu on uhanalainen.

Mitä tulee käsittelyssä olevan lain eduskunta-valmisteluun, valiokunta paneutui asiaan perusteellisesti. Henkilökohtaisesti minulla ei ollut suurta tunteenpaloa puolesta eikä vastaan. Valitettavasti asiantuntijoiden kuulemisen aikana henkisen sietokyvyn barometri kipusi ajoittain suorastaan hellelukemiin. Joudun toteamaan, näiden asiantuntijakuulemisten aikana, että säilyttääkseni sivistyneen käytökseni jouduin jopa poistumaan kesken kuulemisen. Tästä johtui se, että minun ennakkoluuloni ja epäröintini tämän asian osalta kasvoivat valiokunnan käsittelyn aikana.

Haluan myös todeta sen, että maan puolustaminen on niin arvokas asia ja etenkin kansallinen yksimielisyys näissä kysymyksissä ja sen vaaliminen, että tämän tyyppisiä asioita ei pitäisi antaa kovin kiiluväsymäisten, innokkaitten ihmisten hoitoon.

Valiokunnan mietintöön sisältyvässä I vastalauseessa päädyimme esittämään käsiteltävää lakia määräaikaiseksi, jona aikana tulee tehdä Suomen puolustuspolitiikan kokonaistrategian määrittely. Tässä yhteydessä tulee arvioida kysymys miesten ja naisten pakollisesta asevelvollisuudesta. Lisäksi määräaikaisen lain nojalla asevelvollisen koulutuksen saanut nainen voisi valita, osallistuuko hän taistelutehtäviin vai ei.

Olemme myös vastalauseessamme kritisoineet hallituksen esityksen tasa-arvokäsityksiä, joihin tämän keskustelun aikana on jo useassa puheenvuorossa puututtukin. Tasa-arvonäkökulmasta on kyseenalaista luoda oikeuksia toiselle sukupuolelle tilanteessa, jossa sama tehtävä on toiselle sukupuolelle velvollisuus. Tasa-arvonäkökulmasta asiaa arvioitaessa loogista olisi järjestää sotilaallinen maanpuolustus siten, että se on kummallekin sukupuolelle pääsääntöisesti pakollista tai pääsääntöisesti vapaaehtoista. Poikkeuksia asevelvollisuuteen voitaisiin tehdä muilla perusteilla kuin sukupuolen perusteella. Tämäkin puoltaa sitä, että kysymystä tarkasteltai-

siin osana puolustuspoliittista kokonaisstrategiaa.

Arvoisa puhemies! Lain lopullinen kohtalo on nyt koko eduskunnan käsissä. Julkisuudessa ja jo tämänkin keskustelun aikana on tullut käsitys, että myös hallituspuolueiden piirissä on erilaisia käsityksiä tämän lain sisällön osalta. I vastalause tarjoaa harkinta-aikaa niille kansanedustajille, jotka ovat epävarmoja lain säätämisestä pysyvänä tässä vaiheessa.

Haluan myös todeta tämän asian osalta, että yhteiskunnallinen arvokeskustelu on paikallaan. Tätä arvokeskustelua käsitykseni mukaan ei ole kovin perusteellisesti, mitä tulee maanpuolustukseen ja turvallisuuspolitiikkaan, viime aikoina käyty. Luulen kuitenkin, että romantisointi, mikä tämänkin keskustelun aikana näiden kysymysten ympärille on haluttu kietoa, tulee vähintäänkin näyttämään arkikasvonsa siinä vaiheessa, kun sisaremmme tämän lain perusteella puhevät reput ja rensselit ja lähtevät veljiensä rinnalle tuonne metsään paarustamaan ja kouluttautumaan näihin tehtäviin.

Itse katson, että minun tehtäväni ei ole suorittaa ratkaisua toisten suomalaisten naisten puolesta. Minä kolmannessa käsittelyssä tulen muodostamaan itse lopullisen kantani siihen, tulenko hylkäämään vai hyväksymään tämän lain. Siihen on vielä aikaa.

Ed. Dromberg merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Aloitan puheenvuoroni tärkeämmällä asialla. Olen tämän lain hylkäämisen kannalla II vastalauseessa olevin perustein. Yritän olla mahdollisimman lyhytsanainen, koska meillä on vielä tänään käsittelyssä tasa-arvolain muutos, joka mielestäni on huomattavasti laajempi ja kauaskantoisempi muutos kuin esillä oleva.

Vastalauseemme lähtee siitä, että hallituksen lähtökohta on täysin väärä. Esityksessä luodaan mielikuvaa tasa-arvoa edistävästä ja turvallisuutta lisäävästä uudistuksesta. Toisaalta kuitenkin puolustusministeriö päättää, montako naista puolustusvoimat tarvitsee palvelukseensa kunakin vuonna. On jo sovittu, että ensimmäisenä vuonna otetaan 110, toisena 315 ja kolmantena 350 naista. Mitkä ovat valintakriteerit ja milloin pääsevät ne naiset, jotka ovat, kuten termi kuuluu, "terveydeltään ja muilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopivia", mutta eivät sitten

mahdu sisään otettavaan joukkoon? Vastausta eikä perustelua ole saatu, koska lähtökohtana on ollut se, ettei Suomessa näihin tehtäviin hakeudu kuin pieni osa naisista aivan kuten muissakin Pohjoismaissa.

Onko siis niin, että naisista valitaan puolustushenkimmäiset yksilöt tekemään prää puolustusvoimille, vai mistä oikein on kyse, koska naiset tarvitsevat jopa psykologisen tutkimuksen ennen kuin heidät voidaan ottaa palvelukseen? (Ed. Lamminen: Kuten miehetkin!) — Pojillehan tällainen tutkimus, arvoisa puolustusvaliokunnan puheenjohtaja, suoritetaan vain, jos on ilmennyt jotain erikoista terveystutkimuksissa tai pape-reissa.

En ole siis ollenkaan samaa mieltä valiokunnan kanssa siitä, että valtionaloudellisilla syillä voidaan määrätä naisten vuosittainen määrä. Jos kerran naiset päästetään asepalvelukseen, sinne pitää päästä kaikkien halukkaiden, jotka täyttävät vaaditut kriteerit. Tämä on myös yksi niistä syistä, joilla haluan hylätä tämän epäoikeudenmukaisen lain. Sitä vastoin oikeana näen sen, että naisia kohdellaan aivan samoin kuin miehiäkin asevelvollisuusjärjestelmässä kaikkine oikeusvaikutuksineen sodan ajan tehtävät mukaan lukien, jos heidät sinne halutaan ja he itse sinne menevät.

Tasa-arvoista minusta olisi ollut se, että asevelvollisuus olisi molemmille pakollinen tai molemmille vapaaehtoinen. Tässä laissa on kyse näennäisesti samanlaisten mahdollisuuksien luomisesta, mutta mitään todellista tasa-arvokehitystä tähän tämä ei ole, mikä vastauksena moniin täällä aikaisemmin käytettyihin puheenvuoroihin tulkoon sanotuksi. — Olen pidättäytynyt vastauspuheenvuoroista siitä syystä, että kaikista huolimatta puheenvuoroni on kohtuullisen pitkä, vaikka pyrinkin sanomaan vain oleelliset seikat.

Todellista tasa-arvoa lisätään vahvistamalla naisten asemaa päätöksenteossa ja parantamalla naisten vaikutusmahdollisuuksia. Näitä molempia ja lisäksi palkkausta olisi voitu parantaa puolustusvoimien siviiliviroissa jo ajat sitten, jos puolustusvoimissa ollaan huolissaan tasa-arvon toteutumisesta.

Naisten asepalvelus ei mitenkään lisää myöskään kansalaisturvallisuutta, vaikka silläkin tätä lakia on yritetty markkinoida. Kansalaisturvallisuuden edistämiseksi on tärkeää poistaa taloudellista ja sosiaalista eriarvoisuutta sekä edistää ympäristönsuojelua niin rajojemme sisällä kuin niiden ulkopuolella. Kansainvälisyyskasvatus ja

myönteisten asenteiden luominen luo edellytyksiä aidon turvallisuuden syntymiselle. Militari-soimalla yhteiskuntaamme kovetamme lisää asenteita ja turvattomuus kasvaa entisestään. Ei tarvitse kuin katsella yhden illan uutisia, niin ymmärtää, millaista tuhoa ja inhimillistä hätää sota aiheuttaa.

Yhdyn täysin rauhanjärjestöjen näkemykseen siitä, että asevarainen ja sotilaallinen turvallisuus-käsite on vanhentunut. Kansalaisten nykyiset välittömimmät turvallisuuspoliittiset kysymykset keskittyvät kasarmien ulkopuolelle, menetetyin työpaikan takaisin saamiseen, työttömyyteen liittyviin ongelmiin sekä lasten ja vanhusien turvallisen hoidon takaamiseen.

Arvoisa puhemies! Minua askarruttaa kysymys siitä, miten käy hyvinvointipalvelujen määrärahojen, jos ne menevät ristiin puolustusvoimien tarpeiden kanssa. Hornetit voittivat puolustusvoimien sisällä monta tärkeämpää hanketta. Asepalvelusta suorittavien poikien sosiaaliturvaa ja asumistiloja olisi parannettu hurjasti niillä rahoilla. Jopa hitaampi hankkimisaikataulu olisi auttanut monta tärkeää rakennushanketta alulle. Epäilen naisten vapaaehtoisen asepalveluksen olevan kustannuksia lisäävä tekijä pidemmällä aikavälillä, vaikka sitä ei halutakaan tunnustaa.

5 §:n perusteista ilmenee osuvasti hallituksen täydellinen epäily naisten haluista hakeutua sotatarkoituksella asepalveluksen suorittamiseen: ”Vapaaharkintaisen asepalveluksen keskeyttämiseen kytketty työhönpaluuoikeus saattaisi lisätä harkitsematonta asepalvelukseen hakeutumista, mikä ei olisi minkään osapuolen edun mukaista. Tämän vuoksi ehdotetaan, että palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annettua lakia ei sovelleta naiseen, jonka palvelus keskeytyy 4 §:n 1 momentin mukaisesti.” Onneksi työasiainvaliokunta otti tähän kantaa ehdottamalla muutosta, ja puolustusvaliokunta yhtyy esitettyyn korjausehdotukseen. Muuten minusta olisi rikottu jopa hallitusmuodon 5 §:n edellyttämää kansalaisten yhdenvertaista kohtelua. Kannatan tätä 5 §:n muutos ehdotusta valiokunnan esityksen mukaisesti.

Naisille ei anneta mahdollisuutta hakeutua siivilipalvelukseen kuten miehille. Tässäkin on yksi oleellinen epäkohta, joka tulee saada korjatuksi, jos laki tulee voimaan. Tasa-arvon kanssa tällä ei ainakaan ole mitään tekemistä. Miten lienee hallitusmuodon 5 §:n kanssa?

Hallituksen esitys on myös epä johdonmukainen siinä suhteessa, että rajavartiolaitoksen vir-

koja ei avata naisille. Olen tässä samaa mieltä puolustusvaliokunnan enemmistön kanssa. Jos virat avataan puolustusvoimien puolella, ei ole mitään perusteita olla avaamatta niitä myös rajavartiolaitoksen puolella. Siellä mielestäni naisilla olisi enemmän vielä psykologisin testein löydettäviä tehtäviä. Mutta se, että valiokunta teki vain ponnin, on liian vaatimaton menettely. Ponsillaahan ei ole mitään merkitystä, kuten oikeisto on meitä ennen joululomaa opettanut, niin että jos asia olisi haluttu saada järjestykseen, olisi siitä voitu tehdä pykälä. Siten valiokunnan tahto olisi tullut selkeästi kirjatuksi.

On myös esitetty, että kun YK-joukkoihin päästettiin naiset, heidän pahin puutteensa siellä oli, että he eivät osanneet käsitellä aseita, kun ei ollut sitä sotilaskoulutusta. Ymmärrän itsekin Golanilla ja Libanonissa käyneenä, että niissä oloissa naisilla on oltava mahdollisuus aseiden käyttöön, koska he työskentelevät kriisialueella. Niissä oloissa jokaisen turvallisuus taataan jopa aseilla. Heidät voidaan kouluttaa edelleenkin rauhanturvatehtäviin Niinisalossa, kuten nytkin tapahtui, ja antaa aseiden käsittelyn koulutusta, mutta se ei edellytä laajempaa naisten aseellista palvelua.

Usein vedotaan siihen, että muissa Pohjoismaissa on naisia armeijassa palveluksessa. Tämä on totta — tosin kovin pieni määrä, eivätkä naisten kokemukset ole niin ruusuisia kuin annetaan ymmärtää ja kuten täälläkin joissakin puheenvuoroissa on jo tullut esille. Sekä Tanskan että Norjan puolustusvoimissa on naisten keskeyttämisprosentti suurempi kuin miesten. Yleisimmät syyt keskeyttämiseen ovat perhesyyt tai se, että palvelu ei vastannut odotuksia. Lisäksi työympäristön asenteet, vähäisemmät uravaihtoehdot järjestelmässä ja jopa että on tultu alun perinkin hankkimaan jännittäviä ja uusia haasteita sekä perinteisistä naistyöpaikoista poikkeavaa työtä olivat perusteita keskeyttämiseen.

Mutta toki naiset antavat armeijalle myös hyötyä. Sosiaalinen käyttäytyminen ja miehistön puhetyyli muuttuivat paremmiksi. Myös hygieniä parani. Norjan puolustusvoimat pyrkii nostamaan naissotilaiden prosentuaalista osuutta vuosituhaten vaihteeseen mennessä 15 prosenttiin kaikissa puolustushaaroissa ja kaikilla tasoilla. Tätä varten kaikissa puolustusvoimien esitteistä on korostuneen paljon naissotilaita. Tällä pyritään muokkaamaan asenteita myönteisemmiksi puolustusvoimille. Nämä Tanskaa ja Norjaa koskevat tiedot on suoraan lainattu Naiset ja sotilaallinen maanpuolustus -toimikunnan pu-

heenjohtajan Kaarina Buure-Hägglundin selvituksesta näiden maiden naissoitilaiden kanssa käymistään keskusteluista. Imagon luominen on meilläkin ollut erittäin voimakkaasti näkyvissä.

Arvoisa puhemies! Olen nyt puuttunut vain joihinkin mielestäni erittäin tärkeisiin näkököhtiin, jotka ovat minut saaneet hyvin epäileväksi puolustusvoimien tarkoitukselta tämän asian suhteen. Siksi olisin mielelläni nähnyt asiaan käsiteltävän yhtenä osana kokonaisvaltaista puolustusvoimien kehittämistä joko parlamentaarissa komiteassa tai toimikunnassa, jossa olisi voitu tarkastella myös puolustusvoimien antamaa sotilaallista koulutusta osana kokonaisuutta. Tällaista komiteaa tai toimikuntaa kuitenkin ei ilmeisesti olla nyt asettamassa, mikä minusta on erittäin suuri virhe. Täten ajankohta näin suurelle periaatteelliselle uudistukselle on minusta täysin väärä, varsinkin nyt taloudellisesti niukkoina aikoina.

Olen myös miettinyt sitä, onko minulla, vanhemmalla naisella, oikeus kieltää naisia menemästä tähän mielestäni sudensuuhun ja pettymään varmasti, jos he kerran itse sitä haluavat. Mutta silloin mieleeni on noussut ajatus siitä, onko minulla sitten oikeus yrittää vaikuttaa huumien käyttöön tai muuhun ihmisen terveyteen, etiikkaan tai moraaliin vaikuttaviin kysymyksiin. Olen tullut pohdinnoissani hyvin vakuuttuneeksi siitä, että minulla on kansanedustajan velvollisuus toimia siten kuin minä näen oikeaksi, on se sitten muiden mielestä oikein tai väärin. Omantunnon mukaan toimiminen kuuluu niihin perusominaisuuksiin, joiden mukaan jokaisen päättäjän millä tasolla tahansa tulisi mielestäni toimia.

Lupasin olla lyhytsanainen, mutta näin pitkästi tässä nyt sitten kuitenkin tuli sanotuksi ja paljon perusteluja jäi vielä sanomatta. En ole puuttunut laisinkaan virkoihin, joista minusta myös täällä on ehkä annettu vääriäkin tietoja.

Vielä kerran: Tulen esittämään kolmannessa käsittelyssä lain hylkäämistä edellä kerrotuilla perusteilla.

Ed. Savela merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K u i t t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Arja Ojala kiinnitti huomiota muiden maiden, Tanskan ja Norjan, kokemuksiin, jotka minulla itsellenikin on käytössä. Minä olen kyllä tullut toiseen johtopäätök-

seen eli siihen, että näissä maissa ongelmat eivät ole niin suuret kuin ed. Arja Ojala kertoi. Niiden laadusta hän tosin puhui aivan oikein.

Pyytäisin ministeri Enestamia kiinnittämään huomiota siihen, että seurataan saatuja kokemuksia, millaisia ongelmia Suomessa naisilla on asepalveluksessa, ja myös pyritään aktiivisesti poistamaan esiintulevat ongelmat.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Naisten vapaaehtoinen asepalvelu meidän maassamme tulee pitkälti noudattamaan Norjan mallia. Norjassa tätä on jo kokeiltu ja hyväksi todettu. Ensimmäiset naiset siellä astuivat riviin jo 30-luvun lopussa, välillä se keskeytettiin ja sitten he taas uudestaan olivat rivissä.

Mutta ed. Arja Ojalan puheenvuoron johdosta minä vielä kerran tähdennän, että sanoin esittelypuheessani mm., että esitystä ei ole annettu eikä perusteltu suoranaisesti tasa-arvonäkökohdista lähtien, ja jatkoin, että mahdolliset tasa-arvonäkökohdat kumpuavat siitä, että lailla naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ja eräillä siihen liittyvillä laeilla avataan sotilasvirat myös naisille, ja mainitsin ne 10 000 virkaa.

Kerralla otetaan miehiä tällä hetkellä noin 14 000 armeijaan sisään. Kun se sopeutetaan 300 naiseen, voidaan ihan kuvitella, että ei tämä ole paljon. Miksi ei enempää oteta? Siksi, että muissa maissa on tultu siihen tulokseen ja kokemus on osoittanut, että se jää siihen 2, 3 tai 4 prosenttiin. USA:ssa on toistakymmentä prosenttia, mutta siellä onkin palkka-armeija.

Kyllä meilläkin miehet voivat keskeyttää asepalveluksensa. Rasti ruutuun, nimi alle, niin siinä se keskeyttäminen on. Naisille tehdään jo kutsunnoissa selväksi, että tämä ei ole mikään seikkailu. Sen jälkeen, kun he ovat suorittaneet asepalveluksensa, he kuuluvat reserviin, kuten miehetkin. He käyvät kertausharjoituksissa, kuten miehetkin. Ei tämä ole mikään ohimenevä välähdys vain heidän elämässään. He ovat sitten miehistö, tai sanoisinko tässä nyt naisisto, 50:een ikävuoteen ja upseeristo 60:een ikävuoteen reservissä.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut, ed. Lamminen!

Ed. V i l j a m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli varsin hyvä, että ed. A. Ojala otti puheenvuorossaan esille oleellisen kohdan naisia armeijaan valittaessa. Olisi pitänyt jo, jos

vain osa valitaan eikä kaikille naisille tätä mahdollisuutta suoda, julkistaa ne kriteerit, joilla valinta tapahtuu.

Tässä oli jokin aika sitten keskustelua, että käytetään kummallekin testejä, ikään kuin se olisi aivan sama, kun sekä naisille että miehille käytetään testejä. Pitää todella kysyä, missä tarkoituksessa. Jos miehille asevelvollisuuteen menettäessä käytetään testejä siinä tarkoituksessa, että ikäluokasta 1—3 prosenttia suljetaan pois terveydellisistä syistä, ja jos naisille käytetään testejä siinä mielessä, että heistä valitaan sinne korkeintaan 1—3 prosenttia ikäluokasta, testien käyttötarkoitus on varsin erilainen. Silloin todella on kysymys valinnasta ja kriteerit olisi tullut julkistaa jo tässä tilanteessa, kun lakia käsitellään. Minusta esitys tämä on varsin epäoikeudenmukainen tältäkin pohjalta.

On paljon syvempiä, oleellisempia asioita, jonka vuoksi en lakia voi hyväksyä, mutta kaikki yksityiskohdat ja menettelytavat myös ovat omiaan lisäämässä sitä, että en voi hyväksyä tätä lakia.

Ed. P y k ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Puolustusvaliokunnan jäsenenä olen ollut lain kanssa tekemisissä jo pitkään ja varmaan suurin osa kollegoistakin tietää mielipiteeni, mutta haluaisin kahteen seikkaan kiinnittää huomiota. Varsinkin he, jotka kannattavat naisten vapaaehtoista asepalvelusta, ovat nyt paljon perustelleet sitä sillä, että tätä kautta avataan sotilasura ja upseerien virat naisille. Mutta missään vaiheessa puolustusvoimien sisällä ei ole lainkaan selvitetty sitä, että pelkästään kelpoisuusehtoja muuttamalla tämä mahdollisesti olisi voitu jo tehdä, että niin sanotut sotilasvirat tai sotilasura olisi avattu naisille. Tällainen selvytyös on jäänyt kokonaan tekemättä. Tämä on yhtenä perusteluna kuitenkin tälle laille.

Sitten toinen asia. Esimerkiksi ed. Ukkola mainitsi, että on kysymys suuren syrjinnän poistamisesta, mutta tässähän nimenomaan lisätään syrjintää. Kaiken aikaa on sanottu, että naisia otetaan sitä mukaa eli naiset pääsevät suorittamaan asevelvollisuuttaan, kun he itse haluavat, mutta näinhän ei asia käytännössä ole. Nimenomaan naisten niin sanotusti pääsy asevelvollisuutta suorittamaan on kiinni kulloisestakin talousarviosta, mikä ensisijaisesti eriarvoistaa naisia naisten kesken. Sitten tulee vielä naisten ja miesten välinen epätasa-arvo niin kauan, kun miehillä on pakollinen asevelvollisuus ja naisille se olisi vain vapaaehtoinen.

Puolustusministeri E n e s t a m : Arvoisa puhemies! Edelliseen puheenvuoroon liittyen: Puolustusministeri Norrbackin aikana poistettiin suoritettu varusmiespalvelus ns. siviilivirkojen kelpoisuusvaatimuksista, kuten lääkäreiltä ja tekniikoilta. Se työ on suurelta osin jo tehty. Annoin tämän keskustelun johdosta selvityspyynnön, onko vielä olemassa sellaisia ns. siviilivirkoja, joista voitaisiin poistaa tämä. Mutta jos on, niin puhutaan korkeintaan kymmenistä.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En muuten olisi ottanut tätä puheenvuoroa, mutta kun kysymyksessä oli puolustusvaliokunnan jäsen ed. Pykäläinen, niin on pakko antaa tukiopetusta. Ed. Pykäläisenkin tietovarastoon pitäisi kuulua se, että meille aivan selvästi valiokunnassa sanottiin, että ensin alkuun, kun majoitus- ym. paikoista on pula, otetaan vain 100, ensi vuonna 315, vuonna 97 350. Sen jälkeen kaikki ne naiset, jotka ovat palvelukseen halukkaita ja selviytyvät testeistä, niistä edellytyksistä, mitä puolustusvoimat asettaa, ovat tervetulleita puolustusvoimiin. Mutta kokemus on osoittanut, kuten jo sanoin, että heidän lukumääränsä jää tosiaan tuonne korkeintaan 5 prosenttiin.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Sotilasviroista täällä nyt on jo käyty pitkälti keskustelua ja ministeri Enestam vastasi siihen minusta aika hyvin, että näitähän on nyt jo muutettu. Esimerkiksi kun nainen nimitetään erikoisupseeriksi, niin silloin virkaa pidetään sinä aikana siviilivirkana. Minusta tämän tyyppistä käytäntöä voitaisiin käyttää monissa muissakin viroissa. Sotilasinsinööriin, sotilasteknikon, papin, puolustusvoimien ylläkäarin ja ylieläinlääkärin virkoihin ei voida nimittää naisia. Näin on todettu. (Ed. Lamminen: Onko se tasa-arvoa?) — Kyllä se on tasa-arvoa silloin, jos nämä virat muutetaan siviiliviroiksi ja he voivat niissä työskennellä aivan yhtä hyvin. Ei sen tarvitse olla sotilasvirka.

Mitä tulee siihen, että naisia voidaan ottaa kolmen vuoden jälkeen niin paljon kuin heistä selviää psykologisista testeistä, niin ei ole missään näytetty myöskään sitä summaa, mitä se tulee maksamaan. On väitetty, että tämä ei maksa mitään. Eihän naisia sinne voi tulla pilvin pimein ilman, että siitä koituu kustannuksia. Olsi pitänyt myöskin jollakin konstilla näyttää, kuinka paljon tästä tulee kokonaisuudessaan kustannuksia kolmen vuoden jälkeen, jolloin

kaikki paikat avautuvat naisille. Minä en muuten usko siihen, ja tämmöistä väitettä ei mihinkään ole sinänsä kirjattukaan.

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Hallituksen esitys naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ehdotetaan säädettäväksi, ja tämän lain perusteellahan naisille sitten, kuten täällä moneen kertaan on todettu, avattaisiin mahdollisuus asepalvelun suorittamiseen, minkä jälkeen he voisivat osallistua maanpuolustukseen puolustusvoimien reserviin sijoitettuina tai sotilasammattissa samoin edellytyksin kuin miehet. Nyt, kuten täällä totesin myöskin aikaisemmin, 17—29-vuotiaille naisille olisi tämä mahdollisuus.

Lakiesityksen yleisperusteluissa todetaan: "Esityksen tavoitteena on laajentaa naisten yhteiskuntakelpoisuutta ja vaikuttaa myönteisesti puolustusvoimien toimintaan ja maanpuolustukseen yleensä." Siellä todetaan myöskin: "On myös tärkeää, että puolustusvoimat koetaan kiinteästi yhteiskuntaan kuuluvaksi osaksi, että myös naiset voivat kokea valmiuden ylläpitämisen omaksi asiakseen."

Yhteiskuntakelpoisuuden kohdalla palautui mieleeni ja myöskin vielä äskeisen ed. Kasurisen puheenvuoron innoittamana asiantuntijakuulemisessa todella jotkut edustajat. Ed. Kasurinen sanoi, että hänen täytyi poistua. Minä pystyin kyllä juuri ja juuri pysymään paikoillani valio-kunnassa, mutta kylmät väreet kyllä menivät ja oli vielä illallakin paha olla. Sellaista kiilusilmäisyyttä joissakin asiantuntijapuheenvuoroissa oli, että hirvittää vieläkin. (Ed. Lamminen: Olivatko miehiä vai naisia?) — Naisia.

Lakiesityksestä tulee edelleen esiin huoli armeijan imagosta ja siitä, osaavatko naiset riittävästi arvostaa puolustusvoimia ja maanpuolustusta yleensä. Huoli naisten oikeuksista ja tasapuolisista mahdollisuuksista kyllä vaikuttaa erittäin teennäiseltä. Kuten ed. O. Ojala aikaisemmin totesi, ei todellakaan ole tunnettu vaatimuksesta huolta ja vastuuta esimerkiksi silloin, kun sosiaaliturvaa on leikattu. Nuoria työttömiä on pitkästi toistasataatuhatta. Hekin ovat vaatineet, arvoisat kollegat, työtä, jos sitten nämä muutamat naiset ovat vaatineet armeijaan pääsyä. Mutta emme ole halunneet kantaa tällä tavalla vauhdilla huolta näistä nuorista ihmisistä ja muistakaan työttömistä.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä ja omasta mielestäni armeija on sotalaitos ja edustaa miehisen valtakulttuurin vankimpia linjakkeita. Naiset näkyy haluttavan myöskin peh-

mentämään armeijan imagoa ja parantamaan viihtyvyyttä ja luomaan kodikkuutta. Sopii kai kuitenkin kysyä, miten sitten muutaman sadan naisen joukko hajautettuna eri varuskuntiin ja joukko-osastoihin voisi tuota kodikkuutta ja viihtyvyyttä kovasti lisätä ja parantaa, vallankin kun naiset ovat armeijassa saman käskytyksen ja määräysvallan alaisina kuin miehetkin. Olisiko sitten niin, että naiset hiukan siellä läsnä ollessaan voisivat tehdä humanimmaksi sitä yleistä ilmapiiriä ja ehkä aremmat nuoret miehet eivät ihan yhtä herkästi järkkyisi tuossa kovassa komennossa, jos siellä olisi joku herttainen nuori nainen lähistöllä mukana opiskelemissa puolustuksen tai tuhoamisen alkeita. Mahdoton on kuitenkin mahdotonta, ja muutaman sadan naisen voimin ei mielestäni voida armeijaa humanimmaksi muuttaa, oli sitten tahto kuinka hyvä tahansa.

Rohkenenpa epäillä, arvoisat kollegat, että inhimilliset, herkäät, voimakkaan äidinvaiston tuntevat ja elämää suojelevat naiset eivät koskaan vapaaehtoisesti hakeutuisi asepalvelukseen. Mutta ainahan on ihmisten joukossa myös niitä, joilla on erilaisia arvoja ja arvostavat erilaisia asenteita ja joille humanisuus, elämän suojeleminen ja uuden elämän synnyttäminen ovat vähemmän tärkeitä. Sekin on salin keskustelussa jo tänä iltana tullut varsin selkeästi esiin. Saatamekin vastaisuudessa lukea naisten- ja miksei miestenlehistäkin, miten miestenkoulussa siinä ja siinä joukko-osastossa on kovia naisjätkeä, jotka pärjäävät miehiä paremmin ja ovat varmuudella valtaamassa sotilasuralla, jos niin haluavat, miesten paikkoja. Miehet saattaisivat olla jopa tästä vähän huolissaan.

Lakia on perusteltu myös tasapuolisilla oikeuksilla ja tasa-arvolla sekä puolustusvoimien palveluksessa olevien naisten mahdollisuudella edetä sotilasuralla, johon heillä nyt ei ole mahdollisuutta. Sotilasuralla eteneminen on kuitenkin hyvin rajallista ja aika epäoleellinen perustelu tässä lakiesityksessä. Toisaalta lakiesitys itsessään loukkaa ja vaarantaa tasa-arvoa useissakin kohdin, mm. siinä, että naiset joutuisivat psykologisiin testeihin. Psykologisista testeistä on nyt väännetty kättä ja puheenvuoroja, mutta näin se monissa asiantuntijalausunnoissa ja myös lakiesityksessä tulee hyvin esiin.

Naisilla ei myöskään 45 varusmiespäivän jälkeen olisi oikeutta palata työpaikkaansa. Lakiesityksen mukaan tällä halutaan varmistaa, että naiset eivät ole "harkitsemattomia". Naisten harkintakykyyn ei tässä asiassa luoteta. Kaiken

lisäksi hallituksen alkuperäisessä esityksessä lähdettiin siitä, että naiset eivät todella olisi voineet palata työpaikalleen. Työasiainvaliokunnasta löytyi kuitenkin niin paljon järkeä, että se asiaa käsiteltyään laati puolustusvaliokunnalle lausunnon, jossa se esittää asian korjaamista. Siitä tietysti voi olla iloinen, että asia on nyt korjaantumassa.

Hyvin huonosti tasapuolisuuden ja yhdenmukaisuuden kategoriaan sopii sekin, että naisten pääsy asepalvelukseen olisi kuitenkin kiinni valtion talousarvion suomista resursseista, kuten lakiesityksessä ehdotetaan. Toisaalta puhutaan tasa-arvosta, tasapuolisista oikeuksista ja mahdollisuuksista ja kuitenkin sitten toisella asialla yödään asiaa korvalle.

Tästä voisikin tulla seuraavaan, mielestäni tämän hetken suureen ongelmaan puolustusvoimissa ja varusmieskoulutuksessa. On sanottu, että naisten vapaaehtoinen asepalvelus ei tuo paljon taloudellisia rasituksia. Ei se tietysti mitään kovin hirvittäviä tuo, mutta monet pienetkin asiat on viime aikoina jouduttu laittamaan jäihin taloudellisten voimavarojen puutteessa. Me elämme kuitenkin nyt aikaa, jolloin poikamme, joille asevelvollisuus ei ole vapaaehtoinen, joutuvat olemaan hyvinkin heikossa taloudellisessa tilanteessa jo armeijaan mennessään, ja myöskään asevelvollisten päivärahoja ei ole useaan vuoteen korotettu. Tämän eduskunnan päätöksellä kotiuttamisrahakin poistettiin. Vaikka se ei mikään kovin suuri raha ollut, mutta oli kuitenkin. Tässä taloudellisessa tilanteessa muutama satalappunenkin, kun rahattomana ja työttömyyteen kotiin palataan, olisi varsin tärkeää.

Lisäksi useat kasarmit ovat todella heikossa kunnossa eivätkä vastaa nykyajan vaatimuksia. Olen aiemminkin sen tuonut täällä esiin, että jos kasarmit olisivat tavallisia työpaikkoja, kouluja tai mitä tahansa, ne olisi ajat sitten työsuojeluviranomaisten toimesta määrätty suljettavaksi ja käyttökieltoon. Nuoret miehemme ja nyt sitten ehkä myös nuoret naisemme, ellei naisille fiksata vähän fiksumpia paikkoja tai ainakin aseteta vähän parempiin kasarmeihin, etteivät heti säikähtäisi, joutuvat näitä heikkoja tiloja käyttämään. Ei ole oikein, että kantahenkilökunta ja varusmiehet joutuvat asumaan epäinhimillisessä ja heikossa työympäristössä.

Tähän vakavaan asiaan on eduskunnan oikeusasiamies kiinnittänyt lausunnossaan huomiota, samoin puolustusvaliokunta on esittänyt asian korjaamista yksimielisesti, mutta mitään vain ei tapahdu. Siihen, että mitään ei ole tapah-

tunut, on syyksi valtion vaikea taloudellinen tilanne, samoin kuin siihenkin, että pojat ovat runsaasti viikonloppuina vapailla vanhempien ja tyttöystävien muonituksessa, kun se tuottaa säästöjä armeijan omaan elintarvikebudjettiin. Toisaalta siis kaikissa pienissäkin asioissa säästetään ja toisaalta tarkoituksenmukaisuussyistä tiettyjä asioita vähätellään.

Lakia naisten vapaaehtoisesta asepalvelusta ollaan siis ajamassa kuin pakonomaisesti lävitse, vaikka taloudelliset voimavaratkin edellyttäisivät sen ainakin odottavan. Vapaaehtoisen asepalveluksen avaaminen naisille ja naisten vetäminen ammattisotilaan uralle on mielestäni myös hyvin merkittävä eettinen ja yhteiskuntapolitiinen ja sukupuolipolitiinen ratkaisu. Se on mielestäni myös askel suomalaisen yhteiskunnan militarisoinnin laajentamiseen. Kuinka suurena sitä kukin haluaa katsoa, on omista arvolähtökohdista kiinni.

Arvoisa puhemies! Käsittelemme lakia nyt tilanteessa, jolloin sota on meitä hyvin lähellä. Se on Tshetsheniassa ja me näemme sen olohuoneisiimme, näemme sen hädän ja tuskan, näemme pakahtumaisillaan olevia äitejä, jotka kyyneleissään kysyvät poikiensa perään. Haluammeko me kenties joskus myös tyttäriämme kyseltäväksi?

Minusta sotatoimien pitäisi pysäyttää meitä miettimään keinoja, joilla voisimme edesauttaa rauhan rakentamista kaikkialla maailmassa. Väkivallan käytöllä luomme aina vain uutta väkivaltaa. Puolustusvaliokunta edellyttää lain hyväksymistä valiokunnan mietinnössä ilmenevällä tavalla. Olen itse yksi vastalauseen allekirjoittajista yhdessä Jaakko Laakson, Arja Ojalan ja Tuija Maaret Pykäläisen kanssa, jotka esittävät lakiehdotuksen hylkäämistä. Osa sosialidemokraateista esittää lakia määräaikaiseksi ja myös sitä, että puolustustilan aikana naisilla olisi oikeus kieltäytyä osallistumasta taistelutehtäviin. Tämähän tuli ed. Kasurisen edellä käyttämässä puheenvuorossa esiin.

Tätä lakia on perusteltu vahvasti nimenomaan naisten kovalla maanpuolustustahdolla. Jos näin on, eikö asepalvelukseen hakeutuminen tarkoita juuri sitä, että haluaa ottaa aseensa, puolustaa maataan ase kädessä aina tappamistapahtumaan asti. Tämä tulee mielestäni hyvin tarkkaan asepalvelukseen mahdollisesti hakeutuvien naisten tehdä itselleen selväksi. Todellakaan sotatilassa, kriisitilassa, ei kysytä enää vapaaehtoisuutta, jos armeija on loppuun suoritettu.

Arvoisa puhemies! Näen aivan kuten rauhanjärjestöjen edustajatkin asiaa valiokunnassa käsiteltäessä, että kansalaisten välittömät turvallisuuspoliittiset ongelmat keskittyvät kyllä kasarmien ulkopuolelle, työttömyyteen, ylivelkaantumiseen, menetetyin työpaikan takaisin saamiseen, lasten päivähoitoon, vanhustenhuoltoon, terveydenhuoltoon ja moniin suuriin sosiaalisiin ja taloudellisiin ongelmiin. Kansalaisten turvallisuuden takeeksi tulee ensi sijassa poistaa ongelmia ja sosiaalista eriarvoisuutta ja edistää ympäristöä ja maailmaa laajasti suojelevaa toimintaa, tehdä kaikki sen eteen, että millään kolkalla ei tarvitsisi tuntea turvattomuutta ja sitä kautta ei sotia pääsisi syttymään.

Arvoisa puhemies! Laki naisten vapaaehtoisesta asepalvelusta ei vasemmistoliiton mielestä eikä omasta mielestäni mitenkään edistä yhteiskunnallista ja sosiaalista tasa-arvoa. Se edistää asevaraisen turvallisuuden vahvistamista, ja se taas on epäinhimillistä ja moraalitonta, vastoin myös kestävä kehityksen periaatteita. Se ei ole mielestäni toimintaa, jota kansainvälistyneen ja yhteisen maapallomme ja sen ihmisten paremman tulevaisuuden vuoksi tulisi harjoittaa. Lakiesityksen käsittelyssä tulen kannattamaan sen lykäämistä.

Puolustusministeri E n e s t a m : Arvoisa puhemies! On puhuttu paljon testeistä, onko niin, että naisia varten käytetään eri testimenetelmiä. Syy siihen, etten heti pystynyt vastaamaan, oli, että minun piti tarkistaa, miten asia on. Saamieni tietojen mukaan ensi syksystä lähtien suoritetaan jo kutsuntojen yhteydessä psykologinen testi, ns. P 2, joka mittaa paineensietokykyä ja johtaj ominaisuuksia. Tämä on nyt erona toistaiseksi. Sekä P 1, lahjakkuustesti, ja tämä P 2 on suoritettu vasta sen jälkeen, kun varusmiehet jo ovat palveluksessa. Siis ensi syksystä lähtien tämä muuttuu ja testi, jota sovellettaisiin naisiin, on täsmälleen samanlainen.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rimmiä olen pitänyt yleensä tasa-arvoihmisinä, ja ne henkilöt, jotka täällä esiintyvät yleensä tasa-arvoihmisinä, minun mielestäni eriarvoistavat juuri tällä tavalla, että he eivät haluaisi antaa naisten vapaaehtoisesti osallistua varusmieskoulutukseen. Siis eihän tässä todellakaan pakoteta ketään vaan annetaan mahdollisuus, myös samalla tavalla edetä virkaurallaan kuin miehet.

Täytyy sanoa, että minusta oli aivan upeata,

että meillä oli nainen myös ministerinä, joka hoiti tuon tehtävän hyvin ja sai sillä positiivista mainetta armeijaan. Hän varmasti on tutkinut lain perusteet tarkkaan ennen kuin on antanut sen, koska hän sen lisäksi vielä oli tasa-arvoministeri.

Mielestäni tämä on tulevaisuutta ja aukaisee meille naisina myös mahdollisuuksia. Toki ne olosuhteet, jotka tällä hetkellä ovat varuskunnissa, saattavat hyvinkin vaihdella, mutta toivon ja uskon, että kun naiset sitten ovat varusmiehinä ja etenevät urallaan, he tekevät saman tyypistä työtä kuin ministerinä ollessaan Elisabeth Rehn. Hän kiinnitti huomiota paljon laajemmin tähän toimialueeseen myös inhimilliseltä näkökannalta.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Armeija on sotalaitos, niin kuin ed. Rimmi totesi, ja tästä voin olla aivan samaa mieltä. Mutta yhtyisin hyvin vahvasti ed. Drombergin käsitykseen siitä, että lakiesitys, joka nyt on käsittelyssä, ei pakota ketään mihinkään vaan antaa lisämahdollisuuksia. Mielestäni käyty keskustelu jo osoittaa, että tasa-arvokäsitetä on käytetty ja käytetään hyvin erisältöisenä ja tähän liitetään aivan muita sellaisia pyrkimyksiä, jotka eivät liity lain käsittelyyn lainkaan ja joilla ei ole mitään tekemistä naisten vapaaehtoisen asevelvollisuuden ja maanpuolustuksen kanssa. Tehdään ihmeellisiä kytkentöjä. Yritän ajatella lakiesitystä järjellä enkä tunteella, ja olen päätenyt siihen, että hallituksen lakiesitys tulee viedä valiokunnan enemmistön esittämässä muodossa läpi.

Toisaalta on syytä avoimesti ihmetellä ja yhtyä siihen käsitykseen, jonka ed. Rimmi toi esille, että eduskunnassa on kaksi lakia tänä iltana, jotka ovat sinänsä tärkeitä, mutta siinä taloudellisessa tilanteessa, jossa tasavallassa nyt eletään, minulla on sellainen kuva, että nämä eivät kansalaisia tällä tavalla lohduta. Vaikka me kuinka tunteitamme puramme näiden kahden lakiesityksen kannalta, tämä ei työttömän päivää paljon paranna. Siinä mielessä tietenkin olisi ollut parempi, että me olisimme voineet käsitellä näinä viimeisinä viikkoina esimerkiksi Pekkas-pakettiin liittyviä lakiesityksiä ja sillä tavalla rakentaa suomalaista yhteiskuntaa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Aikaisemmin ensimmäisessä vastauspuheenvuorossani totesin, että tämä on ilmeisesti elementti taistelussa tasa-arvon puolesta. On väitetty suuntaan ja toiseen, ettei näin ole.

Ed. Dromberg aivan selvästi myönsi, että tämä on elementti tasa-arvotaistelussa.

Mutta tasa-arvo merkitsee myös vastuuta ja tasapuolisuutta. Te haluatte nyt poimia rusinat kakusta sillä tavalla, että miehet ja naiset ovat asevelvollisuuteen nähden eri asemassa pyrittäessä armeijaan, siellä oltaessa sekä sen jälkeen reservissä ja mahdollisesti osallistuttaessa taistelu tehtäviin. Lailla poimitaan vain rusinoita tästä asiasta. Mielestäni se on väärin. Jos te käytätte tätä tasa-arvon elementtinä, silloin pitäisi vaatia, että kaikissa asioissa, pyrittäessä armeijaan — se olisi siis pakollinen niin naisille kuin miehillekin — armeijassa oltaessa ja sieltä mahdollisesti vapauduttaessa sekä sen jälkeisissä taistelutehtävissä, kaikissa oltaisiin tasa-arvoisia. Tämä on selaista rusinapullateoriaa, jota on jo aikaisemmin kuultu jossakin muussakin politiikassa. Minä en ymmärrä, asia on kovin sekava ja samoin naisten perusteet asiassa.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen erittäin iloinen ministeri Enestamin rehellisestä ja reilusta vastauksesta. Hyvä tietää, että asia on nyt korjaantumassa. Se ei ollut vielä valiokuntakäsittelyssä selvillä. Siitä syystä on erittäin hyvä, että siihen on kiinnitetty huomiota ja tätä kautta ilmeisesti asia on saatu myös parannetuksi.

Ed. Drombergille vastaisin, että minun tasa-arvokäsitykseni mukaan pitäisi silloin olla asepalveluksen myös miehille vapaaehtoinen, jos se on naisillekin. Ei ole mitään oikeutta siihen, että naiset ovat eriarvoisessa asemassa miehiin nähden. Täytyy myöntää, että tässä asiassa ja tässä ajatusmallissa olen ed. Aittoniemen kanssa vähän samaa mieltä, mikä on hyvin harvinaista. Me emme yleensä ole olleet samaa mieltä. Näin ollen pitää olla molemmille jompikumpi. Silloin se on tasa-arvoista, jos sitä tasa-arvolla perustellaan. Mutta tätähän ei perustellakaan tasa-arvolla vaan kaikilla muilla näkökulmilla. Mutta kun me otamme tasa-arvonäkökulman tähän, kuten ed. Dromberg otti, silloin se on väärä peruste, että toiset pääsevät vapaaehtoisina — eivät miehetkään.

Ed. K u i t t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En voi olla käyttämättä puheenvuoroa ed. Vihriälän puheenvuoron jälkeen. Hän asetti vastakkain asioita ja mietti, onko tärkeämpiä asioita kuin nämä lait, joita käsittelemme. Mielestäni nämä lait ovat erittäin tärkeitä. Muistutan tasa-arvon näkökulmasta,

että maailman köyhimpiä ovat naiset. Muistutan myös Pekkasen paperista. Naisten työttömyys kasvaa nopeammin kuin miesten. Pekkasen paperissa ei esimerkiksi ole pohdittu ollenkaan sitä, miten työllisyyttä lisätään naisvaltaisilla aloilla. Hyvin monia muita puutteita Pekkasen paperissa on nimenomaan tasa-arvon näkökulmasta. Meillä on hyvin paljon muuta piilevää, näkymättömtä epätasa-arvoa, esimerkiksi väkivalta. Niin tämä laki kuin tuleva lakikin nimenomaan tuovat esille ja poistavat erittäin räikeitäkin sukupuolisyrymisiä.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on surullista, että koko ajan joutuu yhtä ja samaa asiaa jankuttamaan monta kertaa edustajille A. Ojala, Aittoniemi ja yleensä vasemmistolaisille: Tasa-arvo on sitä, että kaikki ovat saman pituisia, kaikilla on sama koulutus, kaikki saavat saman palkan, kaikki ovat yhtä köyhiä. Tätä ei minulle tasa-arvo ole. Se ei ole samankaltaisuutta vaan tasavertaisten mahdollisuuksien tarjoamista joka ikiselle ihmiselle omien toivomusten ja omien edellytysten mukaisesti.

Tässä mielessä, kun tämä nyt poistaa naisiin kohdistuneen selvän syrjinnän, jota ei ole missään muussa tasa-arvoisessa Pohjoismaassa kuin Suomessa, tämä on naisten tasa-arvoa edistävää. On ilman muuta totta, että liberaalinen tasa-arvokäsitys on varmasti erilainen kuin sosialidemokraattinen. Me emme pane ihmisiä tasapaiseen putkeen.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Hyväksyn sotilaallisen maanpuolustuksen osaksi maamme turvallisuuspolitiikkaa. On selvää, että jos emme itse puolusta ilmatilaamme ja rajojamme, sen tekee joku muu puolestamme. Hallitusmuodon 75 §:n mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa. Hallitusmuodon nojalla säädetyn asevelvollisuuslain mukaan jokainen mies on asevelvollinen.

Käsittelyssä olevan hallituksen esityksen mukaan myös naisille avattaisiin mahdollisuus osallistua vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Lakiesityksen henki on hyvin tarkoitushakuinen. Tasa-arvoisuus miesten ja naisten välillä on yleisperusteluna laille. Mielestäni ei ole tasa-arvoa se, että palvelu on miehille pakollista ja naisille tulisi olemaan vapaaehtoista. Pidän myös outona perustelua, että vapaaehtoisesti sotilaskoulutukseen tulevat naiset voisivat kohottaa joukon mo-

tivaatiota. Tasa-arvoa ei ole sekään, että naiset voisivat 45 päivän palveluksen jälkeen tulla katumukseen ja perua koko hankkeen.

Keskusteluissa naisten vapaaehtoisesta asepalvelusta korostuu voimakkaasti vapaaehtoisuus. Vapaaehtoisuus loppuu siihen, kun 45 päivän koeaika on päättynyt. Sen jälkeen nainen on asevelvollinen ja häntä koskevat kaikki asevelvollisuuslain mukaiset säädökset. Lain perusteluissakin todetaan, että sotilaskoulutuksen antaminen ei ole tarkoituksenmukaista, jollei koulutuksen saanut ole käytettävissä sodan ajan organisaatiossa.

Rouva puhemies! Olemme viettäneet 50 rauhan vuotta. Sodan uhkaa ei ole olemassa. Silti sodan mahdollisuus on otettava huomioon. Puolustusvoimat kouluttavat joukkonsa myös sotaa varten. Rauhan maailma on tullut päivä päivältä pienemmäksi. Naisen paikka ei ole sodan taistelutehtävissä. Kaikki haastattelemani sotiemme veteraanit vastustavat naisten aseellista palvelua. Olen kuullut hyvin jyrkkiä mielipiteitä miehiltä, jotka ovat nähneet naisten kohTELUN sodan jaloissa. Siellä ei säälitä. Myös useimmat tapaamani nuoret ovat olleet sitä mieltä, että laki aiotussa muodossa ei ole tasa-arvoa edistävä.

Lakiesityksessä suorastaan vähätellään toimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia. Viime vuosina olemme tässäkin salissa useasti kuulleet puolustusvoimien määrärahojen niukkuudesta. Tiedämme, että varusmiehet ovat aikaisempaa useammin viikonloppuisin kotilomilla ja että armeijan kasarmit ja muut rakennukset useilla paikkakunnilla olisivat kiireellisen korjauksen tarpeessa. Kertausharjoituksia on vähennetty. Syyä on siinäkin rahapula.

Nämä asiat huomioon ottaen ei nykyinen ajankohta ole oikea-aikainen uusien toimintojen aloittamiseksi puolustusvoimissa. Vaikka lakiesityksessä kielletäänkin johdonmukaisesti suurten kustannusten synty, toiseen suuntaan viittaa huomautus voimaantulon osalta. Todetaan, että naisten asepalveluksen aloittamista koskeva ehdotus merkitsee puolustusvoimissa sellaisia järjestelytoimia, joiden toteuttaminen vaatii aikaa. Aika on rahaa.

Arvoisa rouva puhemies! Periaatteellisenä kysymyksenä en hyväksy ihmisen tappamista. Eettinen taustani on Florence Nightingalen elämäntyössä. Hoitajan tehtävänä on auttaa sairaita, loukkaantuneita, onnettomia ja kuolevia kaikissa niissä toimissa, joita he eivät itse kykene tekemään. Hoidon on oltava tasa-arvoista rotuun,

uskontoon, poliittiseen vakaumukseen, sukupuoleen ja ikään katsomatta.

Tahdon vielä uudelleen todeta, että pidän nykyolosuhteissa maanpuolustusta välttämättömänä mutta en kannata sen laajentamista hallituksen esittämässä muodossa.

Ankarasta sotahistoriastamme tiedämme, että naisilla on ollut merkittävä osa siinä, että Suomi sodan vuosina selvisi ja että säilytimme itsenäisyytemme. Naiset pitivät huolta kotirintamasta, sotateollisuudesta ja toimivat myös sota-toimialueilla. Rintamaoloista löytyi naisille moninaisia tehtäviä: muonitusta, lääkintää, ilmaluvontaa, toimisto- ja viestintätehtäviä.

Arvoisa puhemies! Väinö Linnan Tuntemattomassa sotilaassa Lahtinen totesi: "Jos miehet loppuu, niin sieltä lähtee 15 miljoonaa naissotilasta. Siellä on koulutettu kaikki, vanhat ämmätkin." Keskusteluun osallistuivat niin Rokka kuin Rahikainenkin, ja sen päätti Vanhala: "Tulis' kauheita lähitaisteluja. Saisi Rahikainenkin Mannerheim-ristin." Näin ajattelivat rehdit suomalaissotilaat jatkosodan melskeessä naissotilaista. Linnan tekstistä löydän toisenkin sopivan lainauksen, jolla osin voin kuvata naisen tehtävää rintamalla. "Varjossa honkien on siellä kanttiini. Sumpia keittävi siellä lotta Lundgreeni."

Soppatykki, injektioruisku ja siderulla ovat rintamalla naiselle riittävät aseet. Niiden oikea käyttö vaatii sekin kylmäpäisyyttä, vakaata harkintaa, nopeaa päätöksentekoa, kärsivällisyyttä ja sitkeyttä. Sekin on todettava, että lähes kaikki sairaanhoitajat testataan psykologisilla testeillä. Tästä auttamistyöstä rintamalla saisi varmasti myös tunteen siitä, että on tehnyt hyödyllistä työtä ja osallistunut isänmaan puolustamiseen.

Tulen kolmannessa käsittelyssä äänestämään lakiesityksen hylkäämisen puolesta.

Ed. Kuittinen: Arvoisa rouva puhemies! Halusin käyttää myös varsinaisen puheenvuoron tästä periaatteellisesti merkittävästä ja tärkeästä asiasta sen lisäksi, että olen aktiivisesti osallistunut keskusteluun ja seurannut sitä koko ajan.

Kannatan tätä hallituksen esitystä poistaa ne oikeudelliset esteet, jotka rajoittavat naisten osallistumista sotilaalliseen maanpuolustukseen. Muistutan, että paine tähän esitykseen on tullut nimenomaan puolustusvoimain palveluksessa olevilta naisilta, jotka katsovat, että heidän tulisi päästä samaan ammatilliseen asemaan kuin mieskollegansa. Myös muistutan, että aloite on

tullut myös ulkopuolisilta nuorilta naisilta, jotka haluaisivat sotilasammattiin.

Minun mielestäni, niin kuin aikaisemmin olen todennut, tämä hallituksen esitys ei ole tasa-arvokysymys siinä mielessä, että molemmilla sukupuolilla ei tämän esityksen mukaan ole mahdollisuutta vapaaehtoiseen asepalvelukseen, se on vain naisilla. Se ei ole myöskään tasa-arvokysymys siinä mielessä, että kaikilla naisilla olisi mahdollisuus valita vapaaehtoinen asepalvelus. Tämähän koskee vain pientä osaa naisista. Mielestäni tämä on tasa-arvokysymys kuitenkin siinä mielessä, että tässä poistuu sukupuolinen syrjintä yhteen ammattiin, samoin kuin avasimme aikoinaan pappisviran.

Olen kypsytynyt tähän hallituksen esitykseen vuosien myötä seurattuani ensin Naiset ja sotilaallinen maanpuolustus -toimikunnan toimintaa ja muuta yhteiskunnallista kehittymistä. En halua olla este niille nuorille naisille, jotka haluavat valita tämän tien tai ammatin maanpuolustuksessa.

Myös kansainvälinen kehitys on tämän suuntainen. Hallituksen esityksen perusteluissa tulee ilmi, että naisten osallistuminen sotilaalliseen maanpuolustukseen on länsimaissa järjestetty kolmella eri tavalla: 1) Naisilla on mahdollisuus palvella kaikissa aseellisissa tehtävissä ilman rajoituksia. Näin on Belgiassa, Kanadassa, Norjassa ja Ruotsissa. 2) Naisilla on mahdollisuus palvella kaikissa aseellisissa tehtävissä lukuun ottamatta varsinaisia taistelutehtäviä. Näin on esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Sveitsissä. 3) Naisille on määritetty tietyt tehtävät, jotka ovat huolto- ja tukitehtäviä. Näin on Saksassa ja Iso-Britanniassa.

Samoin hallituksen esityksestä tulee esille, että olemme aika myöhässä verrattuna muihin Pohjoismaihin. Norjassa naisilla on ollut mahdollisuus suorittaa asepalvelus ja päästä sotilasvirkoihin ensin vuosina 1938—46 ja sittemmin uudelleen vuodesta 77 lähtien eli siellä on tämä avautunut 70-luvulla. Ruotsissa se tapahtui 80-luvulla. Siellä vuonna 1980 annettiin laki, joka mahdollisti naisten osallistumisen aseelliseen palvelukseen. Vuonna 1981 naiset saivat periaatteessa pääsyn kaikkien puolustushaarojen kaikkiin päällystötehtäviin.

Tanska on myös ollut edistyksellinen. Siellä naisia on ollut palveluksessa Tanskan puolustusvoimissa vuodesta 1948 alkaen. Vuonna 1962 mahdollistettiin naisten palvelus sotilaallisissa tehtävissä kaikissa puolustushaaroissa. Vuodesta 1971 alkaen naisten koulutus ja palvelus integ-

roitiin miesten koulutuksen ja palveluksen kanssa. Nyt olemme tästä asiasta keskustelemassa Suomen eduskunnassa.

Perehdyimme työasiainvaliokunnassa hyvin tarkoin myös muiden maiden kokemuksiin. Muun muassa meillä oli käytettävissä muistiot keskusteluista Norjan ja Tanskan naissotilaiden kanssa. Pyydän kiinnittämäänkin niihin huomiota myös siinä mielessä, mitä voisimme tehdä armeijan ilmapiirin parantamiseksi, sillä ongelmat ja eroamissyyt ovat sellaisia asioita, joiden ei tule hyväksyä, olipa siellä naisia tai miehiä. Meluisa käyttäytyminen, seksistiset asenteet, puhe-tyyli, hygieniat, solidaarisuus jne. ovat sellaisia asioita, jotka kaikissa työpaikoissa tulee olla hyvät. Jos näitä ilmenee, niihin tulee puuttua niin armeijassa kuin muussakin yhteiskunnallisessa elämässä. Samoin myös virheitä varmasti naiset armeijaan tullessaan ovat tehneet. Täällä kerrotaan, että useat naiset yrittivät toimia alussa "vaeldig gutt" eli käyttäytyä miesmäisesti, niin että se meni ylikin. Näin sanotaan Norjan muistiossa.

Kiinnitän myös huomiota siihen, että jotkut miehet vastustivat alussa naisten mukanaoloa. Naiset joutuivat yrittämään paljon kovemmin kuin miehet. Pieninkin virhe ja epäonnistuminen noteerattiin ja yleistettiin helposti. Nämä epäkohdat varmasti toistuvat myös Suomen armeijassa ja asepalveluksessa ja voivat olla tällä hetkellä käytäntöä miesten armeijapalveluksessa ja johtaa siihen, että tällä hetkellä noin 7 prosenttia miehistä keskeyttää armeijassaolon. Samoin kiinnitin huomiota siihen, että odotukset armeijaan olivat naisilla olleet suuremmat mm. uraetenemisen, tehtävien tai vastuullisuuden osalta. Myös näihin tulisi mielestäni kiinnittää huomiota hallituksen esityksen voimaan tullessa.

Arvoisa rouva puhemies! Yhteiskunnallinen ilmapiiri on muuttunut vuosien myötä siitä, kun toimikunta asiaa käsitteli ja tämä asia ensimmäisen kerran oli Suomessakin esillä. Naisten asepalveluksen kannatus on lisääntynyt. Kuten aikaisemmin on todettu, kaksi kolmasosaa eli 68 prosenttia suomalaisista kannattaa naisten vapaaehtoista asepalvelusta. Myös puolustustahto on vahvistunut ja yleensä olen itse huomannut, että nuoret tytöt pitävät turvallisuusammatteja hyvin tärkeinä. Tahto poliisin ammattiin tai muuhun tehtävään on hyvin voimakasta. Tämä varmasti johtuu siitä, että olemme ja elämme turvattomassa ilmapiirissä. Nuoret naiset suhtautuvat asepalvelukseen myönteisesti. Erään

tutkimuksen mukaan yhdeksän kymmenestä kannattaa sitä.

Työasiainvaliokunnassa valiokuntatyöskentelyn aikana, niin kuin työasiainvaliokunnan puheenjohtaja muistaa, kiinnitimme huomiota oikeuteen palata työhön 30 päivän kuluessa asepalveluksen päättämisestä. Sitä esitämme muutettavaksi ja tätä muutosesitystä kannatan. On hyvin tärkeää, että työhönpaluu mahdollistetaan, samoin se, että on riittävä aika, 45 päivän aika, peruuttaa päätöksensä.

Aikaisemmissa puheenvuoroissa olen kiinnittänyt huomiota henkilöstön koulutukseen ja myös muiden sotapalvelusta suorittavien yhteiskuntakasvatukseen eettisyyden, asenteiden ja tasa-arvon osalta. Pidän hyvin tärkeänä, että se toteutetaan riittävin voimavaroin.

Lopuksi muistutan, että naiset ovat tähän mennessä osallistuneet maanpuolustukseen pääasiassa muilla tavoin kuin varsinaisissa sotilaallisissa tehtävissä. Näin tulee varmasti jatkossakin olemaan. Naisten osallistuminen sotatoimiin ei ole meilläkään mitään uutta, sillä talvi- ja jatkosotien eri vaiheissa lottia oli rintamalla enimmillään yli 25 000. Jos sota nyt syttyisi, meillä olisi puhtaasti sotilaallisissa tehtävissä noin 300 varttanut naista.

Mielestäni tasa-arvoa on se, että on oikeus ja valinnanvapaus valita ammatti. Se ei ole tasapäisyttä, niin kuin ed. Ukkola tässä esitti ongelmaksi. Olen hänen kanssaan samaa mieltä. Tasa-arvoisuus on sitä, että kummallakin sukupuolella on vapaus olla oma itsensä ihmisenä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä ihmettelen vähättelyä, joka minun mielestäni kohdistuu monissa puheenvuoroissa, myös ed. Kuittisen puheenvuorossa menneiden sukupolvien naisten panokseen yhteisen isänmaan puolesta. Ed. Kuittinenkin on ihastunut siitä, että nuorten naisten innostus turvallisuustehtäviin on nyt lisääntynyt, ja hän unohtaa kokonaan sen, että naisten panos isänmaan selviytymiseksi on ollut aivan ratkaiseva kaikissa niissä kriisivaiheissa, joissa maamme on ollut itsenäisenä, ja myös niissä vaiheissa, kun Suomen miehiä on viety jopa muihin maihin sotiin Ruotsin riveissä, ja silloin, kun miehemme Balkanin vuorilla taistelivat. Aina on Suomen nainen ottanut vastuun kodista, pelloista, metsistä ja myöhemmin teollisuudesta. Suomen naisten varassa on tämän maan selviytyminen ollut ratkaisevalla tavalla ja he ovat sen erittäin kunniakaasti tehneet.

Sen vuoksi minusta tämä eräänlaisten reippaitten metsäleikkien ihannoiti, joka nyt nuorten naisten mielissä on viime aikoina herännyt, on todellakin näitten kovia kokoneitten ja kaiken vastuun kantaneitten naissukupolvien vähättelyä. Silloin on ollut tosi kysymyksessä ja silloin on ollut kysymys siitä, kuinka todellakin vastuuta kannetaan. Minusta suomalaiset naiset ovat todella tehneet sen kunnioitettavasti ja osoittaneet maanpuolustustahtoa.

Sen sijaan tämä laki on mielestäni pelkkää militarisoinnin lisääntymistä. Maanpuolustustahtoa naiset voivat edelleenkin osoittaa mitä suurimmassa määrin ilman, että he ottavat kiivään käteen.

Ed. K u i t t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hämäläisen puheenvuoro oli hyvin ansiokas siksi, että minäkin halusin muistuttaa, että naiset ovat aina ottaneet osaa maanpuolustukseen, ja sen takia halusin juuri päättää puheenvuoroni tähän.

Myös nuorten naisten osalta halusin muistuttaa siitä, että naiset kokevat turvattomuutta tämän hetken yhteiskunnassa ja haluavat myös ottaa vastuuta samoin kuin heidän isoäitinsä tekivät aikoinaan hyvin vaikeissa olosuhteissa. Olemme täysin samaa mieltä ed. Hämäläisen kanssa tästä ansiokkaasta ja arvokkaasta työstä, mitä naiset ovat tehneet.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Suomessa nainen pääsee papiksi, Suomessa nainen pääsi melkein presidentiksi, mutta meillä Suomessa naista syrjitään edelleen siinä, että hänellä ei ole oikeutta edes vapaaehtoisesti valita sotilasammattia, jos hän tämmöisen ammatin haluaa. Minä en halua, että minun tyttäreni valitsee tätä ammattia, mutta minä en halua, että on olemassa myöskään este sille, että jos hän tällaisen ammatin haluaa, hän saa sen valita.

Tässä on kysymys syrjinnän poistamisesta ja tämä on lain oleellisin sisältö. Kukaan ei täällä halveksi sitä naisten työvoimaa ja panosta, jota suomalaiset naiset osoittivat talvi- ja jatkosodassa. Kun muuta väitetään, silloin väitetään kyllä väärin ja halveksitaan meitä mielipiteitemme perusteella.

Minä ihmettelen vain sitä, miksi edelleenkin

yhteiskunnassa ja Suomessa nimenomaan on tällainen ihmeellinen ilmapiiri, joka meidät kietoi pauloihinsa 60- ja 70-luvuilla. Muualla tässä on päästy eroon, mutta ei Suomessa. Se tekee kaikenlaisten lakien säätämisen hyvin hankalaksi, koska ylipäättensä kaikki asiat ideologisoidaan, ja on valitettavaa, että nimenomaan tässä asiassa tasa-arvo on ideologisoitu.

Ed. R ä t y : Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin täytyy todeta eduskunnalle, että olen itse käynyt armeijan, saanut sotilaallisen koulutuksen ja olen reservissä reservin korpraalina. Olen sotilasurani huipulla, ja täytyy todeta se, että on hyvin mielenkiintoista seurata tätä keskustelua ja sitä innostusta, mikä tämän asian yhteydessä on kansanedustajissa tullut esille.

Mielestäni naisten vapaaehtoinen asepalvelus ei ole tasa-arvokysymys. Eihän tasa-arvoa ole se, että toiset saavat tulla vapaaehtoisesti ja toiset pakotetaan. Tässä on jo se keskeinen ongelma, jonka takia tämä ei voi olla tasa-arvokysymys. Jokainen suomalainen poika pakotetaan armeijaan ja ellei hän käy armeijaa, hän käy siviilipalveluksen, mutta suorittaa laissa annetut tehtävät. Nainen on sitten tässä asetettu siihen, että mikäli hän haluaa, niin hän saa vapaaehtoisesti toteuttaa intohimonsa maanpuolustustehtävissä ja luoda sotilasuran. Toisin sanoen mielestäni tämä ei ole mitään tasa-arvoa, vaan tämä on mitä suurinta epätasa-arvoa meitä miehiä kohtaan.

Mitä tulee sitten itse koulutukseen, niin järkevin kokemus itselleni oli ensimmäinen kerta ammuntharjoituksissa. Käsitin niin, että rynnäkökiväärillä kohdistetaan ensin ase ja sieltä nousevat taulut, joita kohti ammutaan. Ne eivät olleetkaan tauluja, vaan hartioista ylöspäin ihmisen muotoisia muotokuvia, joita kohti ammutaan kuten kuviteltua ihmistä, kuviteltua vihollista, keskelle otsaa 5 senttimetriä halkaisijaltaan olevaan reikään, ja silloin saa valiot. Silloin monella pojalla rupesi käsi tärisemään ja monelta pojalta ammunnat jäivät siltä päivältä tekemättä, koska he havaitsivat, miten realistinen itse ammuntharjoitus oli. Minä luulen, että siinä harjoituksessa naiset joutuvat paniikin valtaan, varsinkin kun he tajuaavat siinä vaiheessa, mistä todella on kysymys. Kysymys on mielestäni ainoastaan siitä, että meidät opetetaan tappamaan vihollinen, ja ellet opi tappamaan vihollista, niin tulet itse tapetuksi. Sitähän sodankäyminen on.

Olemmeko me todella sitä mieltä, että naiset alistetaan tähän samaan sarjaan, mihin meidät miehet on koulutettu?

Toinen kysymys sitten, arvoisa puhemies, mikä minusta on erittäin tärkeä juuri nyt, on se, täytyykö meidän mennä niiden maiden mukana, jotka ovat tehneet tämän siirron niin, että naisilla on mahdollisuus käydä armeija ja edetä sotilasuralla. Onko tämä viisasta vai olisiko viisasta, että Suomi olisi tiennäyttäjänä nimenomaan ennaltaehkäisevässä rauhantyössä ja asettaisi kysymyksen vielä uudelleen mietittäväksi tulevalle eduskunnalle, onko todella tärkeätä, että naiset saavat sotilasuran ollakseen tasa-arvoisia miesten kanssa?

Sitten on ihan semmoisia inhimillisiä tekijöitä. Minusta naisilla, jotka haluavat harrastaa ampuamista, on tänä päivänä siihen täysi mahdollisuus. He saavat aseenkantoluvan ja saavat ampua niin paljon kuin ikinä haluavat tyydyttääkseen sitä viettiä, että saa ampua toista kohti tai kokea osaavansa toteuttaa ampumisviettiä yhtä hyvin kuin miehet.

Mitä tulee sitten ampumahiihtoon, sitäkin naiset harrastavat tällä hetkellä yhtä hyvin kuin miehet. He hiihtävät, ampuvat ja pärjäävät kilpailussa todella hyvin. Toisin sanoen on todistettu jo se, että naiset ovat täysin yhtä hyviä ampumaan ja hiihtämään kuin me miehet. Toisin sanoen ei ole kysymys siitä, etteivätkö naiset kykenisi siihen tehtävään vaan kysymys on siitä, että jos haluaa sitä intohimoa toteuttaa, niin siihen on naisillakin tänä päivänä mahdollisuus. Siksi minusta ampumahiihto on yksi niitä lajeja, joissa voi tätä puolta toteuttaa.

Keskeisin ongelma varmasti tulee olemaan se, kun tulee kriisi, liikekannallepano ja sota, että asettuvatko naiset sitten ampumaan samalla tavalla etulinjassa kuin miehet. Miten naisten käy, vai onko naisilla mahdollisuus vetäytyä siinä tilanteessa pois aseista ja lähteä takarintamalle? Uskoisin, että jokainen inhimillinen yksilö, jokainen nainen, joka vastuullisesti ajattelee, tuskin lähtee ase kädessä ampumaan vihollista.

Mutta se on taas semmoinen kysymys, että tänä päivänä me näemme televisiosta Tshetsshenin tilanteen, jossa naiset vilkuttavat ja näyttävät voitonmerkkiä ja toisessa kädessä on rynnäkökivääri. He ovat äärettömän tarkkoja tarkkampuja ja ampuvat lapsia ja eläkeläisiä. Nämä naiset tappavat siellä viattomia ihmisiä tänäkin päivänä ja tälläkin hetkellä. Toisin sanoen naisissa on se sama tappaja mikä meissä miehissä. Eli siinäkin tilanteessa olen sitä mieltä, että naiset varmasti selviävät tästä tehtävästä.

Sitten eräs näkökohta, arvoisa puhemies, joka tässä keskustelussa ei ole tullut esille, on se, että

poikalasten syntyvyys tänä päivänä ja tulevaisuudessa on taattu niin, että suomalainen armeija tulee aina saamaan asepalvelukseen tarvittavan määrän poikalapsia kouluttaakseen ja pitääkseen armeijan vahvuutta yllä. Siis ei naisia tarvitse ottaa armeijaan sen johdosta, että miehet eivät riitä, että saataisiin tällä tavalla täydennysjoukkoja suomalaiseen asepalvelukseen.

Se on aika hämmästyttävä tutkimus, joka täällä keskustelussa tuli esille, että 68 prosenttia naisista tänä päivänä haluaisi mennä armeijaan. Tämän johdosta minulla on isoja kysymyksiä: Mikä on tämä tutkimus, mikä on otanta, minkä joukon kanssa tämä tutkimus on tehty niin, että 68 prosenttia naisista todella haluaa päästä armeijaan ja luoda sotilasuran?

Sitten mielestäni se, että noin 300—350 naista saisi tällaisen mahdollisuuden, on kyllä todella häviävän pieni osa siitä valtavasta naisten määrästä, jotka haluaisivat tämän mahdollisuuden. Eli toisin sanoen sekään ei ole tasa-arvoa, että vain tietty valiojoukko saisi tämän mahdollisuuden ja sitten ne, jotka todella haluaisivat mutta eivät ehkä fyysisesti tai psyykkisesti kestäisi koulutusta, jäisivät sen ulkopuolelle.

Tänä päivänähän on tilanne se myös miesten osalta, että kaupunkien poikalapset ovat psyykkisesti niin heikkokuntoisia, että eivät kestä armeijan koulutusta, heidät joudutaan palauttamaan kotiin kasvamaan ja sitten mahdollisesti myöhemmin otetaan uudelleen, mikäli tilanne on heidän kohdallaan muuttunut. Edelleen on tilanne asepalveluksen osalta se, että maalta, Pohjois-Karjalasta ja maaseutuhenkisistä kunnista tulevat terveet miehet, jotka kestävät normaalirasituksen ja myös sen kurin ja kurinalaisuuden, mitä armeijassa koulutukseen liittyy.

Miten sitten naiset kestävät sotilaallista kuria ja sotilaallista käyttäytymistä? Mielestäni se koulu, jonka itse sain käydä eli teatterikoulun, jossa neljä vuotta olimme naiset ja miehet samassa koulussa, olimme todella kovan kurin edessä ja äärettömän kovissa harjoituksissa niin psyykkisesti kuin fyysisesti, todistaa, että naiset kestivät aivan yhtä hyvin kuin miehet tämän rasituksen.

Mielestäni meidän kaikkien tehtävänä tulisi olla ennalta ehkäisevä rauhantyö ja rauhankasvatus. Jos tämä lakiesitys antaisi viitteitä siihen suuntaan, että on kysymys todella rauhankasvatuksesta, niin silloin mielestäni ehdottomasti pitäisi kieltää naisten osallistuminen taistelutehtäviin. Mielestäni naisia ei saisi alistaa osallistumaan eikä lailla pakottamaan taistelutehtäviin, mikäli Suomi joutuisi kriisiin.

Sitten psykologiset testit, mitä asioita niillä testataan? Ministeri Enestam toi jo esille paineensietokyky- ja johtamistestin. Luulen niin, että totta kai testissä katsotaan naisten mielen-terveyskysymykset, arvioidaan myös se, miten he kestävät kuria ja miten he käyttäytyvät aseensa kanssa. Testi on äärettömän tarkka jo sen johdosta, että jos mennään ensimmäisiin kovapanosammuntoihin ja naisten hermot pettävät siinä tilanteessa ja he rupeavat räiskimään kovilla rynnäkkökiväärillä sarjatulella lähiympäristöön, niin siinä tulee äärimmäisen paljon tuhoa. Näitäkin tapauksia miesten kohdalla on tapahtunut. Aina ei ole vedenpitävä myöskään se testi, että hermot kestävät siinä tilanteessa. On paljon tällaisia kylmäharjoitteluammuntoja, joissa selvitetään tarkkaan, miten asetta käytetään ja miten aseenkäsittelyn, aseiden ja kovien panosten kanssa käyttäydytään. Mutta kun mennään siihen tilanteeseen, eli oikeasti piipussa on kovat ja oikeasti ammutaan, niin siinä tilanteessa vielä tänäkin päivänä pojilta hermot pettävät, ja erittäin vakavia onnettomuuksia on myös sattunut.

Mitä tulee militarismin kasvuun ja nousuun, uskon, että ajan henki näyttää lietsovan sitä, niin Euroopassa kuin globaalisestikin ajateltuna. Yhä enemmän uutiset kotona olohuoneissa, kun saamme nähdä dokumentteja taisteluista, todella näyttävät kiihottavan halua päästä taisteluihin mukaan. Kuvahan aina valehtelee, kuva ei todella kerro kärsimystä, kuva ei konkretisoi, mitä sota todellisuudessa on. Minusta on kyllä erittäin häkellyttävää ja äärimmäisen huolestuttavaa tällaisen nationalismin, fasismin ja militarismin nousu kaikilla tasoilla. Se on äärimmäisen huolestuttavaa, mikä näkyy myös konkreettisina sotina, niin että sodat tulevat meitä yhä lähemmäksi päivä päivältä, yhä enemmän ja enemmän.

Olen miettinyt hyvin paljon sitä, mille kannalle itse asetun tässä esityksessä. Onko tämä todella nyt loppuun mietitty hallituksessa, että entinen ministeri, joka ei ole enää tehtävässään, sai tämän prosessin aikaan? Nyt sitten uusi tuore ministeri innokkaana tuo esityksen eduskunnan käsittelyyn ja saa ensimmäiset sulat hattuunsa saadesaan lakiesityksen salissa läpi. Nyt näyttää siltä, että jos keskustapuolue kokonaisuudessaan ja kokoomus ovat lain kannalla, tämä varmaan tullaan siunaamaan enemmistöpäätöksellä vastustuksesta huolimatta. Vai kannattaisiko vielä miettiä hyvin tarkkaan ja pohtia, onko Suomen todella mentävä mukaan kuten muut maat, niin että naisille annetaan aseellista koulutusta.

Arvoisa puhemies! Lopuksi totean, että nais-

ten käsissä on ollut aina todellinen maanpuolustustahto, historia on sen meille osoittanut. Me kaikki saamme olla kiitollisia siitä, että saamme elää ja rakentaa rauhassa itsenäistä Suomea.

Puolustusministeri Enestam: Arvoisa puhemies! Ed. Rädyn viimeiseen lauseeseen on helppo yhtyä. Pari kommenttia kuitenkin.

Minä en ole tuonut tätä lakiesitystä eduskuntaan. Näin ollen en myöskään saa sulkaa hatuuni, jos tämä menisi läpi. Aivan toinen asia on, että minä alusta asti kannatin tätä.

Ed. Rätty käytti mielenkiintoisessa puheenvuorossaan yhtä sanaa, jonka johdosta oikeastaan pyysin puheenvuoron. Hän väitti, että on kysymys siitä, että naiset alistetaan. Siitä ei varmaankaan kuitenkaan voi olla kysymys. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja vielä on 45 päivän katuma-aika.

Mitä militarismiin tulee, niin me kaikki varmasti olemme sitä mieltä, ettei sitä pitäisi lisätä. Kysymys kuuluukin: Onko militarismi nyt ratkaisevasti Norjassa ja Ruotsissa, jotka ovat meidän lähimmät viitekehysmaamme, naisten vapaaehtoisen asepalveluksen johdosta lisääntyneet? Tuskin.

Vielä ehkä kannattaa muistuttaa siitä, että Suomen puolustusmenojen osuus kaikilla mittareilla on maailman toiseksi alhaisin.

Ed. Pyköläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pyysin itse asiassa vastauspuheenvuoron ed. Ukkolan puheenvuoron jälkeen.

Haluun edelleen toistaa ja muistuttaa, että tässä ei missään nimessä ole kysymys syrjinnän poistamisesta, vaan jo yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti syrjinnän lisäämisestä myös siinä suhteessa, että missään nimessä perustettuja sotilasvirkoja ei tälläkään hetkellä riitä edes kaikille halukkaille miehille, saati sitten, kun niistä tulee kilpailemaan vielä pieni joukko naisia, jolloin niitä ei riitä senkään vertaa. Samanaikaisestihan puolustusvoimissa ovat menossa ns. rationaalisointi- ja säästötavoitteet, joilloin yhtenä tavoitteena on nimenomaan myös korkeiden sotilasvirkojen vähentäminen, joten en näe millään tavalla myöskään tätä perusteltuna väitteenä.

Toiseksi ministeri Enestam kysyi, onko se lisännyt militarismia, että naiset ovat muissa Pohjoismaissa mukana. Mutta kuten täällä on jo aikaisemmin useissa puheenvuoroissa mainittu, nimenomaan kysymyksessä ovat eettiset lähtökohdat ja arvovalinnat eli ne viestit, mitä me

välitämme globaalisti tässä yhdentyvässä Euroopassa omista sotilas- ja turvallisuuspoliittisista ratkaisuisistamme.

Ed. Mäkipää: Arvoisa puhemies! Näin tasa-arvon vuonna täytyy todeta, että mies pysyy fyysisiltä ominaisuuksiltaan aina miehenä ja nainen naisena. Kun on kuunnellut tätä keskustelua, niin minun ei ainakaan ole syytä lähteä hyvin kiihkeästi puolustamaan tätä esitystä. Nämä ovat ehkä jokaiselle edustajalle niitä asioita, jotka miettii itsessään arvon kannalta tai omantunnon asiana.

Mutta minä olen painottanut, että ainakin minulle tämä on tasa-arvoasia, ja se johtuu pitkälti viime vuosikymmenen tapahtumista. Ensin siteeraan hallituksen esitystä: "Naiset ovat saaneet kunnallisvaaleissa äänioikeuden vuonna 1917. Vuodesta 1974 lähtien nainen on voitu nimittää kaikkiin tullilaitoksen sekä lähes kaikkiin poliisi- ja vankeinhoitolaitoksen virkoihin." Vuonna 1987 täällä eduskunnassa päätettiin, että nainen voidaan vihkiä myös papiksi, ja silloin olin naispappeutta vastaan, ja monet ihmettelivät, minkä takia olen näin vanhanaikainen, mutta tämä oli minulle henkilökohtainen omantunnon asia, jota mittailin erilaisilla arvoilla. Sen jälkeen tulivat naiset piispanvirkoihin vuonna 1991. Näistä tapahtumista lähtien minun tasa-arvoni lähti siitä, että nainen on kelvollinen virkaan mihin tahansa.

Olemme työasiainvaliokunnassa käsitelleet naisten vapaaehtoista asepalvelusta, jonka mukaan 17—29-vuotiaat naiset, mikäli he niin haluavat, voivat suorittaa vapaaehtoisen asevelvollisuuden.

Täällä on kysely, minkälaisia pääsykokeita naiset joutuvat kestämaan, ja ministeri Enestamhan on selostanut, että myös näitä ns. psykologisia testejä käytetään. Mielestäni se on erittäin hyvä asia, koska naiset menevät vapaaehtoisina kutsuntoihin, niin on tärkeää, että heille annetaan informaatiota, mitä oikeuksia ja mitä velvollisuuksia naisella tulee olemaan, kun hän tämän 45 vuorokauden jälkeen astuu palvelukseen. Eli työasiainvaliokunnassa kiinnitettiin tähän erittäin voimakkaasti huomiota.

Keskustelussa pohdittiin myös, niin kuin on jo monta kertaa todettu, miten käy naisen, jos hän 45 vuorokauden jälkeen haluaa palata työpaikalle eikä hänellä olekaan työpaikkaa. Työasiainvaliokunnassa hyvässä sovussa muutettiin 5 §:ää siten, että mikäli nainen 45 vuorokauden kuluessa palaa työpaikalleen, hänellä on 30 vuorokau-

den aikana mahdollisuus palata entiseen työpaikkaan, ja tietysti siinä työnantajallakin on oma osuutensa määritellä se aika.

Mielestäni tämä on aika pieni määrä, mitä vuosittain naisia otetaan, aluksi noin 100 ja seuraavina vuosina ehkä 300—400. On tärkeää, että naisia otetaan eri sotilaslääneihin, mutta yhtä tärkeää on, että niissä kasarmeissa ei ole vain yhtä naista, vaan miesten rinnalla on useampikin nainen. Ainakin hallituksen esityksen perusteluissa on sanottu, että mitään suurempia järjestelyjä naiset eivät tähän vaadi ja päiväkustannukset ovat samaa suuruusluokkaa kuin miehiäkin koskevat.

Norjassahan tämä on ollut vuodesta 1938 ja Ruotsissa vuodesta 1980 lähtien. Mielestäni on oikein, että sille, joka tosiaan haluaa mennä vapaaehtoiseen asevelvollisuuteen, annetaan se oikeus. Minä en ainakaan näe mitään ristiriitaisuutta. Kun on erilaisia tutkimuksia ja kyselyjä tehty, niin nuoret ovat hyvin voimakkaasti kannattaneet myös tätä naisten vapaaehtoista asevelvollisuutta, eli nuoret ovat yleensäkin suhtautuneet puolustusvoimiin hyvin myönteisesti.

Lainaan lopuksi naiset ja sotilaallinen maanpuolustus -toimikunnan kirjelmästä, joka työasiainvaliokunnallekin jaettiin. Täällä sanotaan: "Naisten osallistuminen sotatoimiin ei ole kuitenkaan meilläkään mitään uutta, sillä talvi- ja jatkosotien eri vaiheissa lottia oli rintamalla enimmillään yli 25 000. Ilmatorjuntalottia koulutettiin jatkosodan loppuvaiheissa jonkin verran myös taistelutehtäviin. Jos nyt syttyisi sota, meillä olisi puhtaasti sotilaallisissa tehtävissä noin 300 värvätyä naista." Edelleen Naisjärjestöjen Keskusliitto, johon kuuluu noin 400 000 naista, on lähettänyt kansanedustajille hyvin myönteisen kirjelmän, jonka mukaan he puoltavat tätä esitystä. Täällä on esimerkiksi seuraava kappale, jonka he ovat kirjoittaneet ja jota myös itse alleviivaan: "Nainen ei enää ole suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa suojeltava tai elätettävä henkilö. Naiset osallistuvat työelämään yhtäläisesti miesten kanssa. Naisten koulutustaso on nuoremmissa ikäluokissa jopa korkeampi kuin miesten ja merkittävä osa päätöksentekijöistä on naisia. Ammatit toisensa jälkeen ovat avautuneet naisille, sotilasammatit olisivat niistä viimeisiä."

Täällä on käytetty jo paljon hyviä puheenvuoroja, ja henkilökohtaisesti lähdän siitä, että tämä on melko puhtaasti ns. tasa-arvoasia juuri niillä perusteilla, mihin viittasin puhuessani vuoden 87 lainsäädäntötoimista eduskunnassa.

Ed. Alaranta: Arvoisa rouva puhemies! Ymmärsin ed. Mäkipään puheesta, että hän piti myönteisenä sitä seikkaa, että naisten suunniteltu koulutus tulisi tapahtumaan "mahdollisimman vähin erityisjärjestelyin", niin kuin lakitehtin perusteluissa sanotaan, eli samoissa olosuhteissa kuin miestenkin koulutus. Suhtaudun kielteisesti tähän lakiesitykseen ja sen hyväksymiseen, ja olen mielessäni perustellut sitä juuri tällä perusteella, mitä ed. Mäkipää piti myönteisenä perusteluna. Mikäli naisten vapaaehtoinen asepalvelus toteutettaisiin erillisissä olosuhteissa, voisin sitä harkita. Mutta olen sitä mieltä, että suomalaisten keskivertomoraali tällä hetkellä ei salli minkään asteista naisten ja miesten yhteistä armeijaa, johon tässä ollaan pyrkimässä. Sillä hartaudella, millä täällä eräät muutkin vastustavat puhujat ovat todenneet, toivon, että eduskunta hylkäisi tämän lain.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotukset laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 90

Lakialoitteet n:ot 34 ja 35

Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelu:

Ed. Lindroos: Arvoisa rouva puhemies! Tasa-arvolain käsittely ei ole ollut mitenkään yksinkertaista eikä millään tasolla, ei hallituksessa eikä eduskunnassakaan. Hallituksessa käsitteily oli jo sinänsä varsin hidasta. Esityksen vaikeaa syntyä seurattiin mm. lehdistön välityksellä kaikei lähes noin vuoden verran. Kiintiöt ehkä olivat se vaikein asia, näin myös eduskunnan työasiainvaliokunnassa. Valiokunta päättyi lopulta toisessa käsittelyssään äänestäen kiintiöiden kannalle. Valiokunta kuuli asiassa runsaasti asiantuntijoita, jotka edustivat erittäin laajasti niin viranomaisia kuin erilaisia järjestöjä ja kansalaisryhmiäkin. Valiokunta kuuli asiassa 30:tä asiantuntijaa, sai lisäksi useita kirjallisia lausuntoja

sekä perustuslakivaliokunnan asiasta antaman lausunnon. Kaikissa näissä mielipiteet hajosivat osittain melko tavallakin.

Tasa-arvolaki on ollut voimassa arvioinnin kannalta riittävän kauan. Monessa kohdin se on toiminut hyvin, ja monelta osin tasa-arvon ongelmat ovat käytännössä loppujen lopuksi sen laatuksia, ettei niitä voida koskaan yksinomaan lailla edes ratkaista. Valiokunnan mielestä naisten osuus yhteiskunnallisessa valmistelussa ja päätöksenteossa on kasvanut sinänsä varsin hitaasti, mistä syystä kiintiöt on valiokunnan enemmistön mukaan tarpeellista viedä tässä vaiheessa lakiin. Kuitenkin valiokunta toteaa: "Hyviin ja pysyviin tuloksiin tasa-arvossa päästään vain arvojen, asenteiden ja käytäntöjen muutoksen kautta."

Pääosa valiokunnan kannanotoista koskee valiokunnan toimialan mukaisesti työelämän tasa-arvoa. Valiokunta pitääkin tärkeinä esityksen tasa-arvoa työelämässä edistäviä kohtia. Koska lailla ja viranomaisitoimin ei pystytty vaikuttamaan kuin osaan työelämän rakenteellisista vinoumista sukupuolten välillä, valiokunta korostaa työelämän sopimus- ja neuvotteluosapuolten vastuusta asiassa. Näin ollen naisilla tulisi esimerkiksi olla nykyistä tasaveroisempi asema työmarkkinaneuvottelijoiden joukossa. Nythän tämä tasapuolisuus järkkyy varsin voimakkaasti. Työmarkkinoiden usein rakenteellisista vinoumista tulisi päästä nyt viimeistään eroon. Ei saisi ilman hyvää perustetta olla enää naisten ja miesten töitä, ei naisten ja miesten palkkoja jne.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan palkkaerot eivät selity yksistään työmarkkinoiden kahtiajakautumisella, työkokemuksella taikka koulutuksella. Valiokunta tukee erityisesti työn vaativuuden arviointimenetelmien ja arvioinnin käyttöönottoa. Toinen tärkeä aktiivinen tasa-arvoa edistävä keino on tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoite. Palkkatietojen julkisuus ja vertailtavuus on joissakin maissa auttanut syrjivien palkkaerojen tunnistamisessa. Muun muassa Tanskassa on tutkittu, että EU edellyttää palkkatietojen julkisuutta ja jokaisen työntekijän oikeutta saada palkkatietoja. Hallituksen esityksessä on kuitenkin katsottu, ettei näin pitkälle menevää velvoitetta voida johtaa EU-tasa-arvodirektiiveistä tai oikeuskäytännöstä. Valiokunnan enemmistö oli asiasta samaa mieltä.

Työntekijäin suojaaminen häirinnältä työpaikallaan on erityisen tärkeä mm. siksi, että toisin kuin muissa tilanteissa häirinnän kohteeksi jou-

tunut ei voi poistua työpaikalta tavallaan "pakoon" vallitsevaa tilannetta. Työ on ihmisille niin tärkeä asia, että siihen tulee tässäkin mielessä suhtautua erittäin vakavasti.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että parhaaseen lopputulokseen ei päästä, jos työpaikoilla vastuu sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun poistamisesta ja ehkäisemisestä mielletään kuuluvaksi yksinomaan työnantajille. Sukupuoliseen häirintään syylistyvän henkilön on kannettava asiasta myös vastuunsa ja häirinnän estämiseksi on oltava sinänsä riittävän tehokkaat keinot. Sukupuolinen häirinta tulisi työyhteisössä torjua koskemattomuuden ja inhimillisen arvokkuuden vastaisena.

Valiokunta ehdottaa mietinnössään työehtosopimusjärjestelmää koskevien mahdollisten ristiriitojen ja epäselvyyksien selvittämistä. Samoin valiokunta katsoo, että tasa-arvolautakunnan ja tasa-arvoa käsittelevien tuomioistuinten toimialaa ja menettelytapoja koskevat ongelmat tulee selvittää erikseen viivytyksettä.

Lopuksi lausun asiasta, arvoisa puhemies, aivan henkilökohtaisia mielipiteitäni, joista totta kai vapautan kaikki muut valiokunnan jäsenet.

Valiokuntakin totesi, että hyviin ja pysyviin tuloksiin tasa-arvossa päästään vain arvojen, asenteiden ja käytännön muutosten kautta. Olen valiokuntani jäsenten kanssa asiasta presisi samaa mieltä. Korostan tässä vaiheessa erityisesti sanaa "asenteiden". Pelkällä lainsäädännöllä nappia painamalla ei voida koskaan saavuttaa edes tyydyttävää tasa-arvoastetta todellisessa käytännön elämässä. Lainsäädäntö tarvitsee rinnalleen täydentävää, myönteistä ja luonnollisena koettavaa asennetta, jopa sellaista asennetta, joka imetään oman äidin maidossa ennen edes muiden asenteiden syntymistä. Laki ohjaa suhtautumista, mutta asenteet ohjaavat aina ja jokaisessa tapauksessa käytännön käyttäytymistä.

Arvoisa puhemies! Pitkän pohtimisen jälkeen, arvaanko vai enkö arvaa kertoa, kerron tästä asiasta yhden esimerkin. Tunnen tuon esimerkin varsin hyvin. Se on kyllä kaukaa haettu esimerkki.

70-luvulla erään hämäläisen teollisuuslaitoksen työntekijöitten ja työnantajan edustajat yhdessä miettivät, kuinka siinä teollisuuslaitoksessa löydettäisiin lisää ns. naistyöpaikkoja osan naisista ollessa työn vähyyden takia lomautusuhana alaisia. Se teollisuuslaitos edusti teollisuutta, jossa on perinteisesti tiukasti miesvakanssit vastaan naisvakanssit. Pääluottamusmies ja työsuhteasioitten hoitaja miettivät tätä kysymystä

ja löysivät pari ammattia, jotka olivat ns. miesvaksseja, mutta joihin näitten kavereitten mielestä nainen sopisi jopa paremmin. Toinen näistä oli trukinkuljettajan vakanssit. Trukkia olivat kuljettaneet perinteisesti mieshenkilöt. Asiasta käynnistettiin neuvottelut. Neuvottelujen aikana miespuoliset trukinkuljettajat paheksuivat ja protestoivat voimakkaasti sitä, että naiset tulisivat ajamaan niin sanotusti heidän trukkejaan. Kuitenkin asiasta pääluottamusmiehen ja työsuhteasioitten hoitajan kanssa syntyi sopimus lauantaita vasten yöllä.

Maanantaina sopimusta alettiin toteuttaa käytännössä. Aamutyövuorossa trukinkuljettajana oli mieshenkilö. Hän jätti trukkinsa seisomaan päivällä puoli kahden aikaan vuoronvaihdon ajaksi. Trukki jäi seisomaan iltavuoroon saapuvaa naistrukinkuljettajaa odottamaan. Miehen protesti tasa-arvoa kohtaan oli niin voimakkaan asenteellinen, että kun hän ei enää mitään muuta keksinyt voidakseen estää naiskuljettajan työnteon, niin hän jättäessään trukin seisomaan työkohteeseen, paineli käsillään trukin vaahtomuovisen istuimen kuopalle, pissata lirautti istuimelle, peitti sen käsipyyhepaperilla ja hänen mielestään asia oli kunnossa.

Naispuolinen trukinkuljettaja tullessaan töihin meni trukkiin, käynnisti sen aloittaakseen työnsä — ja tiedätte, miten kävi. Itkien ja surkeasti loukattuna tuo nainen juoksi suoraan yrityksen pääluottamusmiehen puheille ja kertoi sanoutuvansa noin vanhoillisesta ja asenteellisesta työympäristöstä irti, kertoi lopettavansa työnteon siinä yrityksessä. Tuo varsin vaatimattomasti koulutettu pääluottamusmies sanoi, että vedetään pari norttia ja mietitään mitä tehdään. Asiasta syntyivät neuvottelut työnantajan kanssa. Asiassa käytettiin keppiä ja porkkanaa, mutta ei lakia. Laista ei löytynyt auttavaa kohtaa 20 vuotta sitten. Mutta keppiä ja porkkanaa käytettiin. Se, joka sai keppiä, nuoli haavansa ja se, joka sai porkkanaa, oli tyytyväinen, että asia tuli puhumalla ratkaistua. (Ed. Jaakonsaari: Hänestä tuli hyvä trukinkuljettaja!)

20 vuotta tuosta ajanjaksosta on kulunut ja tänä päivänä asia on niin, että asenteet ovat muuttuneet. Enää tällaista tuskin missään voi kokea. Koetaan työmaalla tasa-arvoa. Mikä tässä tapauksessa oli aika merkittävää, oli juuri se, että asiassa kävi niin kuin ed. Jaakonsaari välihuusi, nainen kuljettaa siinä yrityksessä tehokkaammin, suuremmalla ammattitaidolla, ahkerammin ja paremmin trukkia kuin miestrukinkuljettajat ovat koskaan sitä työtä tehneet. Mut-

ta se asia ei olisi tullut lailla hoidettua, vaan se tulee hoidettua asenteilla ja niiden muokkauksella.

Tämänpäkin lain kautta tuo asia tuskin olisi koskaan onnistunut hyvään lopputulokseen. Minä olen vähän runollinen, kun sanon, että laki ennen mua ollut on ja jälkeheni jää, mutta täytyy kuitenkin aina muistaa se, että me vain me ihmiset toteutamme lakia myönteisten asenteiden tukemina. Lainsäädäntö yksin ei asioita ratkaise. Pakkopullan syönnin kaltaisella lainsäädännöllä käytännössä tilanteet usein vain vaikeutuvat. Tasa-arvolain kiintiöperiaatteesta saattaa piillä pieni vaara, että näin tulee käymään.

Ed. Jaakonsaari merkitään läsnä olevaksi.

Ministeri E n e s t a m : Arvoisa puhemies! Tasa-arvolain muutosta koskevan hallituksen esityksen yleisperusteluissa on todettu, että tasa-arvo on ihmisoikeus eikä sen toteuttaminen saa olla riippuvaista suhdanteista. Sukupuolten tasa-arvo sekä oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja yhtäläiseen palkkaukseen työelämässä ovat kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia. Suomi on sitoutunut toteuttamaan nämä periaatteet Yhdistyneiden Kansakuntien, Euroopan neuvoston ja Kansainvälisen työjärjestön sopimuksen sekä myös Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen yhteydessä, nyt tietysti myös EU:n jäsenenä. YK:n peruskirjassa on jo vahvistettu jäsenvaltioiden sitoutuminen naisten ja miesten tasa-arvon toteuttamiseen.

Tasa-arvolain uudistamisen tärkeimpänä tavoitteena on todellisen tasa-arvon edistäminen. Muodollisesti naisia ja miehiä tasa-arvoisesti kohteleva lainsäädäntö ei välttämättä johda naisten ja miesten tasa-arvoon todellisuudessa. Lakiesityksen keskeiset uudistukset ovat: 1) viranomaisen ja työnantajan tasa-arvon edistämismisvelvollisuuden tehostaminen, 2) työelämää koskevien säännösten uudistaminen ja tarkentaminen sekä 3) oikeussuojakeinojen vahvistaminen.

Kiistanalainen ellei kiistanalaisin kohta lakiuudistuksessa on ollut säännös sukupuolten tasapuolisesta edustuksesta komiteoissa ja muissa vastaavissa valmisteluelimissä. Hallituksen esitykseen ei kiintiöitä ole otettu. Keskityn puheen- vuorossani kiintiöihin vähättelemättä muita keskeisiä uudistuksia.

Eduskuntakäsittelyn aikana kiintiöistä tehtiin

kaksi lakialoitetta, joissa esitettiin tasa-arvolain 4 §:n täsmentämistä siten, että komiteoissa ja vastaavissa toimielimissä tulee olla vähintään 40 prosenttia naisia ja vähintään 40 prosenttia miehiä. Työasiainvaliokunta päätyi myös mietinnössään ehdottamaan lakiin 40 prosentin kiintiötä. Mietinnön mukaan kiintiöperiaatteesta voidaan poiketa erityisestä syystä. Erityinen syy on esimerkiksi, ettei jollakin erityisalalla ole asiantuntijoita kuin toisen sukupuolen edustajia. Sen, joka vetoaa tällaiseen syyhyn, tulee esittää perustelut asiassa. Mietinnössä viitattiin perustuslakivaliokunnan mietintöön, jonka mukaan erityisenä syynä voi olla mm. se, että kyseisen vaatimuksen täyttäminen johtaisi yksilöön kohdistuvaan syrjintään tai ristiriitaan jonkin perus- tai ihmisoikeuden kanssa. Työasiainvaliokunta on kuitenkin viitannut jo tasa-arvolakia säädettäessä lakiin otettuun säännökseen, jonka mukaan syrjintää ei ole suunnitelmallinen menettely tasa-arvolain tarkoituksen toteuttamiseksi käytännössä. Tämä periaate on ilmaistu myös YK:n naistenoikeuksien yleissopimuksessa, johon Suomi on sitoutunut.

Kiintiötä vastaan on esitetty argumentti, että kyseessä oleviin elimiin olisi jäsenet valittava asiantuntemuksen eikä sukupuolen perusteella. Toinen vasta-argumentti on se, että on alentavaa olla ns. kiintiönainen.

Ensimmäisestä argumentista voi todeta, että suomalaiset naiset ovat korkeasti koulutettuja. Tilastojen mukaan alle 50-vuotiaiden ikäluokassa naiset ovat koulutetumpia kuin miehet. Naisten osuus työvoimasta on Suomessa maailman korkeimpia. Vuonna 1993 15–74-vuotiaista naisista kuului työvoimaan 61,2 prosenttia, miehistä 69,6 prosenttia. Molemmat sukupuolet tekevät pääsääntöisesti kokopäivätyötä. Naisten osuus on tilastojen mukaan varsin korkea myös perinteisesti miehisillä aloilla. Toisin sanoen naisten keskuudessa on asiantuntijoita kaikilta elämän alueilta.

Mitä edellä on todettu, on itse asiassa vastaus myös ns. kiintiönaisena olemista koskevaan väitteeseen. Ei ole alentavaa olla pätevinä asiantuntijana tärkeissä yhteiskunnallisissa hankkeissa ja päätöksenteossa. Jos johonkin elimeen ei todellakaan ole saatavissa vähintään 40:tä prosenttia toisen sukupuolen edustajia, laissa on poikkeussääntö tällaisiakin tilanteita varten.

Joitakin muita argumentteja kiintiöiden puolesta. Demokraattisissa, suurissa vaaleissa saatu tulos osoittaa, että kansa haluaa saada naisia päättäviin elimiin. Esimerkiksi vuonna 1990

eduskuntavaaleissa valituista oli naisia 39 prosenttia. Vuonna 1992 kunnallisvaaleilla valituista oli naisia 30 prosenttia. Vuonna 1994 presidentinvaaleissa, jotka olivat ensimmäiset suorat kansanvaalit, annetuista äänistä nainen sai 46,1 prosenttia. Vuonna 1974, jolloin valtion komiteoiden sukupuolijakautumaa selvitettiin ensimmäisen kerran, naisia oli komiteoiden ja vastaavien toimielinten jäsenistä 7 prosenttia. Komiteoista 65 prosenttia oli ilman naisjäseniä. Kymmenen vuotta myöhemmin naisten osuus sanotuissa toimielimissä oli 12 prosenttia, ilman naisjäseniä oli 46 prosenttia. Vuonna 1990, jolloin tasa-arvolaki oli jo ehtinyt vaikuttaa tilanteeseen, uusien komiteoiden jäsenistä naisia oli 22 prosenttia ja ilman naisjäseniä oli 7 prosenttia. Viime vuoden tilanne ei valitettavasti vielä ole tiedossa.

Vaikuttaisi siltä, että nykymuodossa olevalla tasa-arvolain säännöksellä pystytään vaikuttamaan siten, että komiteoihin ja vastaaviin elimiin tulee kummankin sukupuolen edustajia, ainakin ns. pakkonainen tai pakkomies, mutta sillä ei kyetä juurikaan nopeuttamaan sukupuolijakautuman tasoittumista. Myös kuntatasolla kiintiöistä olisi apua. Vuoden 1992 vaalien jälkeen asetettujen lautakuntien jäsenistä 35 prosenttia on naisia. Naisilla on vahva edustus sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja kulttuuritoimen lautakunnissa, yli puolet jäsenistä on täällä naisia, mutta heitä on vähän kaavoitusta ja rakentamista sekä taloudellista päätöksentekoa käsittävissä lautakunnissa.

Kiintiöillä voitaisiin tasoittaa sukupuolijakautumaa. Naisia saataisiin aloille, joilla heitä on vähän, ja vastaavasti miehiä aloille, joilla heitä ei juuri ole. Näin saataisiin kummankin sukupuolen asiantuntemus ja voimavarat yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Toimielinten asiantuntemus myös monipuolistuisi.

Norjassa kiintiöistä on saatu myönteisiä kokemuksia. Mainittakoon, että Argentiinassa puolueille on asetettu 30 prosentin kiintiö, ehdokkaita asetettaessa on listoille otettava vähintään 30 prosenttia naisia.

Arvoisa puhemies! Tiedän kyllä, että kiintiöt varmaan alussa voivat johtaa käytännön ongelmiin. Olen kuitenkin vakuuttunut, että niistä selvitään. Puolueille kiintiöt ovat mielenkiintoinen haaste. Toivon, että puolueet haluavat vastata tähän haasteeseen.

Melkein kaikki kiistanalaiset uudistukset ovat aikanaan joittenkin mielestä olleet mahdottomia. Jonkin ajan kuluttua pidämme olotilaa ihan

normaalina ja mahdollisesti ihmettelemme, miksi joku aikaan vastusti. Kiintiöasia kuuluu minusta tähän ryhmään.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aluksi haluan sanoa, että kannatan kiintiöitä nimenomaan välivaiheena. Pyydin puheenvuoron nimenomaan tästä johtuen, että ed. Lindroos esitellessään asiaa valiokunnan puheenjohtajana myös keskittyi tähän välivaihe-asiin omilla sanoillaan.

Tuhansia vuosia on ollut mahdollisuus saada naisten edustus kuntoon erilaisissa luottamuselämissä, ja nyt voidaan sanoa, että pieni nytkähdys on tosiaan tapahtunutkin ja kiintiöt vahvistavat tätä tapahtunutta. Mutta epäilijöitäkin on paljon. Kuunneltuani sekä ed. Lindroosin että ministeri Enestamin puheenvuorot vahvistui se ajatukseni, että olisi vakavasti harkittava, että tämän lain pykälä, missä kiintiöistä puhutaan, asetettaisiin voimaan vain määräajaksi, esimerkiksi kymmeneksi vuodeksi. Näin ollen meille syntyisi luonnostaan mahdollisuus tarkistaa tilanne, onko näihin huutoihin vastattu, niin kuin monet selittävät, että itsestäänselvyydestä on kysymys, onko huutoihin vastattu kymmenessä vuodessa. Siihen väliin mahtuu ainakin kahdet niin valtioliset kuin kunnallisetkin vaalit.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työasiainvaliokunnan puheenjohtaja ed. Lindroos oli aivan oikeassa siinä, että työmarkkinoilla on kaikkein suurin epätasa-arvo. Sitä ei valitettavasti pystytä lailla korjaamaan, vaan se tapahtuu työmarkkinaosapuolten välisissä neuvotteluissa, millä tavalla ja mitkä alat saavat palkankorotuksia, miesten alat vai naisten alat, mitkä alat eivät saa palkankorotuksia, saavatko palkankorotuksia suuripalkkaiset paperityöläiset vai joutuvatko matalapalkkaiset tehläiset hakemaan itselleen korotuksia lakon avulla. Tämä on se kaikkein vaikein miesten ja naisten välinen tasa-arvoero, ja valitettavasti siihen ei kyllä edes tämän tyypisellä lailla, mikä tässä on, voida vaikuttaa. Sillä tavalla vain voidaan vaikuttaa, että Ihalainen vaihdetaan kunnan naiseen. Ehkä sitten. Jos olisi näin tapahtunut 10 tai 15 vuotta sitten, niin ehkä tilanne Suomen työmarkkinoilla olisi aivan toisenlainen.

Henkilökohtaisesti olen aina vastustanut kiintiöitä, mutta kerran otin esiin valtion komitealutettelon ja katsoin, kuinka monta naista siellä oli. Sen jälkeen minusta tuli kiintiöiden kannattaja. Siitä huolimatta, että siinä on omat riskinsä, kan-

natan sitä joka tapauksessa välivaiheena. Jos suomalainen yhteiskunta osoittautuu tasa-arvoisemmaksi kymmenen vuoden päästä, niin sittenhän se voidaan poistaa, jos näin halutaan. Mutta en kannata sitä, että tähän lakiin pantaisiin tämäntoinen tietynlainen siirtymäsäännös, mitä ed. Vehkaoja esitti, tai että tämä pykälä olisi voimassa esimerkiksi kymmenen vuotta. Se voi tapahtua nopeamminkin.

Ed. Heikkinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olin hyvin iloinen kuullessani uuden tasa-arvoministerin puheenvuoron. Hän selkeästi ottaa kantaa kiintiöiden puolesta. Edellinen tasa-arvoministeri tuodessaan lakiesityksen tänne muistaakseni totesi, että hän ei suinkaan vastusta sitä, mikäli eduskunta kiintiöt tänne lisää. Kun valiokunta on näin tehnyt, toivon myös, että eduskunta tässä asiassa pitää valiokunnan päätöksen voimassa.

Toki tänne jää vielä monia puutteita, joihin omassa puheenvuorossani aion vielä palata myöhemmin, mutta joka tapauksessa kyllä tämä pieni edistysaskel on. Sanoisin näin, että tänä päivänä miesten ei tarvitse kokea kiintiöitä uhkana eikä naisten häpeänä. Tulevaisuudessa, jolloin naiset ovat vielä enemmän yhteiskunnassa mukana, toteaisiin, että naisten ei tarvitse kokea mieskiintiöitä uhkana eikä miesten niitä itsellensä varattuja kiintiöitä häpeänä.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen perusteellisesti samaa mieltä kuin ed. Lindroos niin kuin aina yleensä siitä, miten tasa-arvoa pitää kehittää. Olisin ollut tyytyväinen, jos hän olisi vielä todennut sen, että pieni terve värinä työpaikalla, jos se on tervettä värinää, ei aina ole pahaksi. Eikö niin, ed. Lindroos? No, se siitä.

Mutta nämä kiintiöasiat. Minä en usko niihin sen paremmin kuin asevelvollisuuteenkaan tasa-arvon edistämisessä. Erityisesti, jos ajatellaan kunnalliselämää, törmätään siihen, että ei ole päteviä henkilöitä, jos heidät määrätään kiintiöillä, niin kuin ministeri Enestamkin kyllä totesi. Ei ole myöskään halukkaita aina. Täytyy pakolla määrätä, jos kiintiöistä aiotaan pitää kiinni, esimerkiksi lautakuntiin ja tällä tavalla. Tämä on esteellistä, silloin ei parhaita voimia missään tapauksessa saada liikkeelle. Eivät kiintiöt ole hy-

väksi. Mutta voihan sitä aina kokeilla ja sittenhän sen näkee.

Tämä eduskunta toivon mukaan jatkossakin on erinomainen osoitus siitä, miten tasa-arvo kehittyy. Meillähän on jatkuvasti kasvanut naiskansanedustajien määrä. Se on varsin korkea, taitaa olla maailman korkein tällä hetkellä parlamenteista. En tiedä, en ole tutkinut enkä tutkiakaan. Mutta on mahdollista, että parin eduskuntakauden aikana, jos ei nyt aivan vielä näissä vaaleissa, miehet menettävät täällä erikoisasemansa, ja silloin tasa-arvo on toteutunut yhteiskunnassa ilman kiintiöitä ja lakeja. Tämähän on pääpaikka yhteiskunnassa näyttämään oppia ja esimerkkiä, ja silloinhan asia on kunnossa. Mutta ei lailla tehdä tasa-arvoa. Niin kuin ed. Lindroos sanoi, asenteiden muokkauksella ne ovat hyvässä mallissa. Niitä vain pilataan helposti kiintiöillä ja ase kädessä.

Ed. J a a k o n s a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolalle sanoisin, että puheenjohtaja Lauri Ihalainen on todellakin niitä harvoja työmarkkinajohtajia, jotka aidosti ovat omaksuneet tasa-arvokäsityksen, jotka aidosti kamppailevat matalapalkka-alojen puolesta ja jotka sen takia ovat saaneet monien uusiokeistolaisten liberalistien vihat niskoilleen.

Pyyssin kuitenkin puheenvuoron ed. Vehkaojan sinänsä virkistävän ajatuksen takia. Mutta minusta se loogisesti on omituinen, että jos tasa-arvoa pidetään tiettyä perusarvona, niin voiko ajatella, että tasa-arvoa tai oikeudenmukaisuutta edistetään ikään kuin väliaikaisesti tai ihmisoikeuksia kokeiltaisiin väliaikaisesti. Kysymyksen on myös siitä, missä yhdyn ed. Outi Ojalan ajatukseen, että hyvin todennäköisesti vuosikymmenen kuluttua miehet käyttävät kiintiöitä hyväkseen, kun katsotaan esimerkiksi alle 30-vuotiaiden nuorten naisten koulutusta ja yleensä innostusta osallistumiseen, itsetuntoa jne. Sen takia voi ajatella, että kiintiöt ovat hyvä väline edistää oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa myös toisenlaisissa olosuhteissa.

Mielestäni kiintiöt ovat erittäin hyvä asia. Kun ministeri Enestam sanoi, että tämä on puolueille suuri haaste, me sosialidemokraattisena puolueena olemme jo ottaneet sen haasteen vastaan ja omassa toiminnassamme päättäneet toteuttaa kiintiöitä ja valmistella seuraavaan puoluekokoukseen sääntömuutosehdotuksen niin, että myös säännöissä otetaan kiintiöt huomioon. On ollut mielenkiintoista seurata, että tuon päätöksen jälkeen paikkaan kuin paikkaan on löytynyt

nyt naisia, eli sellaista tilannetta, että ei löydy päteviä naisia, ei oikeastaan ole olemassakaan tänä päivänä enää.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On mielestäni viisasta ottaa tasa-arvotyössä nopeutettuja askeleita, joita puheenjohtaja Lindroos ja ministeri Enestam asken esittelivät.

On syytä myöskin välittää työvaliokunnalle hyvästä työstä, mietinnöstä ja kiintiöperiaatteen sisällyttämisestä lakiin lämmin kiitos. Miksi emme ottaisi käyttöömme niitä spesiaalielinoja, jotka muissa maissa ovat nopeuttaneet yhteiskunnallisen tasa-arvon toteutumista ja naisten vaikutusmahdollisuuksien lisääntymistä.

Ed. Lindroosin ja ministeri Enestamin mielestä ns. luonnollinen tie ei riitä. Ei myöskään minun mielestäni. Eräiden naisten mielestä ns. luonnollisen kehityksen tie riittäisi. Minun mielestäni ei riittäisi, koska suomalainen yhteiskuntamme selviytyäkseen ongelmistaan tarvitsee välttämättä naisnäkökulmaisen, inhimillisen ja arkiläheisen asiantuntemuksen käyttöönsä. Siksi ei ole mitään syytä hidastella. Yhteiskunta tarvitsee laaja-alaisen naisten vaikuttamisen. Toivottavasti sitten työelämän uudistuksissa päästään lähitulevaisuudessa entistä pidempiin askeleihin.

Ed. K o m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka olenkin vahvasti kannattamassa naisten tasa-arvoa ja tätä lainmuutosta, en siitä huolimatta ole kiintiöjärjestelmän kannalla tämän lain toteuttamisen osalta. Siksi ihmettelenkin ministeri Enestamin kantaa, että hallituksen esitys ei sisältänyt mahdollisuutta toteuttaa tasapuolista valintaa eri toimielimiin, koska hallituksen esityshän oli, että valittaisiin tasapuolisesti sekä miehiä että naisia eri toimielimiin. Mielestäni tämä malli olisi antanut kaikki samat edellytykset toteuttaa tätä tasa-arvoa kuin kiintiömalli, ja siinä mielessä näen sen liian jäykkänä järjestelmänä.

Ed. Vehkaoja otti esille määräaikaisuuden. Itse ottaisin saman asian esille toisin päin. Minusta määräaikaisuus olisi voitu ottaa alkuun siten, että ei olisi toteutettu nyt kiintiöjärjestelmää vaan olisi katsottu yhdet kunnallisvaalit, 96:n vaalit, ja niiden jälkeen tapahtuneet valinnat. Mikäli ne eivät olisi johtaneet toivottuun tulokseen lain kannalta, sen jälkeen olisin ollut valmis käsittelemään asiaa uudelleen. Uskon, että valinnat olisivat olleet ihan yhtä tasa-arvoi-

sia näiden hallituksen esitysten mukaan kuin myös kiintiöjärjestelmän mukaan.

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta oli erittäin hyvä, että ministeri Enestam otti myönteisen kannan tasa-arvon puolesta. Hallituksen esityshän parani hie-man työasiainvaliokunnan käsittelyssä, mutta siitä huolimatta on pakko todeta, että EU-lainsäädäntö on vähän toista mieltä tästä. Nähtävästi tätä joudutaan korjaamaan lähiaikoina myös meillä, että se vastaa sitä lainsäädäntöä, joka tällä hetkellä on jo käytännössä Euroopan unionissa.

Kun tietojeni mukaan ministeri Enestam on menossa YK:hon selvittämään myös tasa-arvokysymystä, olisin kaksi epäkohtaa vielä evästyksenä antanut ministerille. Toinen sisältyy 6 §:n 2 momentin 4 kohtaan, josta työasiainvaliokunta joutui äänestämään. Valitettavasti sinne jäi kohta, jossa työnantajan tulee "mahdollisuuksien mukaan" huolehtia siitä, ettei työelämässä tapahdu syrjintää eikä sukupuolista häirintää. "Mahdollisuuksien mukaan" tarkoittaa sitä, että tällä vesitetään tavallaan osin tämä pykälä, ja siitä syystä se olisi pitänyt sieltä poistaa.

Hallituksen esityksen 10 §:ssä sanotaan "hänen suostumuksellaan". Se heikentää olosuhteita tämän päivän työelämässä, koska tähänkin päivään saakka ovat luottamusmiehet saaneet palkkatietoja tarvittaessa. Nyt, kun lakiin tuli sisälle "hänen suostumuksellaan", se heikentää tämän päivän tilannetta valitettavasti.

Ed. Nikula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On epäily, että jos kiintiöt tulevat käyttöön, tulee vaikeuksia löytää päteviä naisia toimikuntiin, komiteoihin, lautakuntiin. Voin kertoa kokemuksestani tasa-arvolain valvonnasta lain voimaan tultua. Säännös oli silloin avoin ja yleensä tuli sellainen tilanne, että valittiin yksi nainen tai jossakin tapauksessa yksi mies. Sen jälkeen eduskunta muutti lakia ja asetti perusteluissaan tavoitteeksi 40—60 prosenttia -säännön ja sitä ryhdyttiin lain valvonnassa antamaan ohjeeksi. Vuoden 1988 kunnallisvaalien jälkeen tuli useista kunnista tasa-arvovaltuutetun toimistoon soittoja, joissa sanottiin, että me emme voi tätä täyttää, kun emme löydä päteviä naisia. Silloin sanoin, että jos te kutsutte minut sinne, minä löydän. Yhtään kutsua ei tullut. Silloin, kun voidaan asettaa tällainen velvoite, se myös toteutuu.

Tasa-arvohan on tavallaan tällaista narulla työntämistä. On totta, että siinä vaaditaan asen-

teiden muutoksia, rakenteiden muutoksia, mutta se ei lähde liikkeelle ilman, että on jotakin kättä pitempää. Tasa-arvolaki on tässä mielessä myös tämän eduskunnan päätöksen jälkeen suhteellisen joustava ase ja asettaa ennen kaikkea tavoitteeksi, että ihmiset, järjestöt ja organisaatiot omasta aloitteestaan ryhtyvät toteuttamaan tasa-arvoa.

Kiintiöiden osalta on tietysti erityisesti syytä huomauttaa ja muistaa se, että eduskuntavaalien jälkeen työnsä aloittava uusi hallitus aloittaa varmasti aika aktiivisen komiteatyöskentelyn erilaisten uudistusten valmistelemiseksi. Silloin on tärkeätä, että kiintiöperiaate on voimassa. Uskon, että silloin oppositiossa olevat puolueet ilomielin esittävät hallitukselle naisia lukuisiin tärkeisiin komiteoihin, jos hallitus nyt jostakin syystä ei itse siihen kykenisi.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisi pitänyt todella ministeri Enestamin olla jo vähän aikaisemmin ministeri, niin olisimme saaneet varmasti monessa mielessä paremman lakiesityksen käsiteltäväksi.

Tosiaan työasiainvaliokunta pystyi toista oleellista kohtaa eli kiintiöasiasa muuttamaan äänestyksen jälkeen. Mutta erittäin merkittävä asia jäi huonona lakiesitykseen ja mietintöönkin. Saman arvoisesta työstä sama palkka -periaate on keskeinen periaate tasa-arvon kannalta. Näinä neljänä vuonna, mitä eduskunta on istunut ja talous on mennyt siihen suuntaan kuin on mennyt, naisten ja miesten väliset palkkaerot ovat edelleen kasvaneet. On todella huono asia, että meillä ei ole EU-maiden tasoisesti mahdollisuutta vertailla palkkoja, koska 10 §:ään jäi, kuten ed. P. Leppänen sanoi, merkintä "hänen suostumuksellaan", joka estää luottamusmiesten palkkatietojen saantia. Tämä asia on myös se, johon todella toivoisin meidän pääsevän jo tässä eduskunnassa äänestyksen jälkeen.

Muutenkin hallituksen tasa-arvopolitiikka on ollut vesitettyä ja olematonta. Hallitusohjelmassahan on maininta vain työn arvioinnista, ei mitään laajempaa tasa-arvo-ohjelmaa. Toivon, että tämä laki ja lain voimaansaanti seuraavaa hallitusta jo enemmän aktivoi kaikessa ottamaan huomioon tasa-arvon.

Ed. A. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lindroosille antaisin myös kiitosta valiokuntatyöskentelystä. Hän kertoi, että vaikeuksia oli ollut kiintiöiden ja monen muunkin asian kohdalla. Mutta kai voi

sanoa, kuten vanha sanonta on, että vaikeuksien kautta voittoon. Näin ollen valiokunnan mietinnössä on kiintiöt otettu huomioon, mikä on erittäin hyvä asia.

Ministeri Enestamille totean, että hän perusteli kiintiöiden välttämättömyyttä niin erinomaisella tavalla, että se ei paljon muuta vahvistusta kaipaa.

Itse kuulun takinkääntäjiin tässä asiassa. Olen ollut silloin, kun tasa-arvolaki tuli voimaan, sitä mieltä, että kiintiöitä ei tarvita, tasa-arvolaki riittää. Mutta kokemukset tähänastisesta asenteiden hitaasta muuttumisesta ovat saaneet vahvistumaan käsityksen, että ilman kiintiöitä me emme tule selviämään. Näin ollen myös Norjan hyvä esimerkki 40 prosentin kiintiöistä on antanut vahvistusta siihen, että näistä asioista vähin erin tullaan pääsemään normaalikäytäntöön, kunhan nyt ensin päästään vauhtiin.

Näin ollen ed. Komille toteaisin, ettei lisäaikaa mitään tekisi. Jälleen kymmenen vuoden kuluttua voitaisiin miettiä, mitähän varten me emme kiintiöitä silloin ottaneet. Otetaan nyt ja katsotaan, nehan voidaan laista myös poistaa, jos ne välttämättä halutaan vähän ajan päästä poistettavaksi.

Ed. K u i t t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On todella hyvä, että lain aktivoivaa ohjausta ollaan tehostamassa. Mitä tulee kiintiökeskusteluun, Suomihan on täynnä kiintiöitä. Meillä on työmarkkinakysymyksissä kolmikantaperiaatteen mukaiset kiintiöt, eduskunnassa on alueelliset kiintiöt, kielellisillä vähemmistöillä on omat opintopaikkakiintiönsä, ja esimerkiksi Yhdysvalloissa on poliisivoimissa käytössä monimutkainen etnisten ryhmien kiintiöjärjestelmä.

Mitä kiintiöllä sitten tavoitellaan? Sillä tavoitellaan sitä, että estetään asiantuntemuksen, näkökulmien ja päätöksenteon yksipuolistuminen ja keskittyminen. Monipuolisuus lisää myös uskottavuutta ja luottamusta yhteiskuntaa kohtaan. Näen hyvin tärkeänä sen vaikutuksen myös koteihin, joissa nähdään, että molemmat vanhemmat voivat käydä myös perinteisesti erilaisissa luottamustehtävissä, isä mennä sosiaalilautakuntaan ja äiti tekniseen lautakuntaan. Sitä kautta myös vanhempien esimerkki ohjautuu koulutukseen, sitä kautta työelämän kahtiajakoisuus poistuu, ja myös sitä kautta asenteellinen ilmasto muuttuu. Yhä enemmän ymmärretään eri näkökulmia, naisten maailma ja miesten maailman sekoittuvat ja se on myös yhteiskunnan

rikkaus, että pystymme yhdessä tekemään työtä tai hoitamaan luottamustehtäviä.

Ministeri E n e s t a m : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi otti esille pätevä — halukas -ongelman. Olen kuten ed. Nikula ja monet muutkin aivan vakuuttunut siitä, että ei ole kysymys siitä, ettei riittävästi päteviä naisia taikka miehiä olisi, mutta sen sijaan olen itse pienen kunnan luottamusmiehenä kokenut, että usein on vaikeata löytää halukkaita naisia eri tehtäviin. Olen vakuuttunut, että kiintiö on myös edesauttamassa sitä, että tällä tavalla puolueet joutuvat aivan toisella tavalla näkemään vaivaa ja tulevat siinä myös onnistumaan. (Ed. Aittoniemi: Esimerkiksi tekninen lautakunta, mistä löytyy naisia?) — Löytyy, kyllä löytyy. On mahdollisesti vähän uskon puutetta alussa mutta ei mitään muuta.

Ed. Komille, kun hän ihmetteli, miksi minun kantani oli sellainen kuin oli, haluan nyt muistuttaa mieleen, että edellinen tasa-arvoministeri Rehn kovasti hallituksessa ajoi kiintiöitä, mutta kun ei tullut mitään, sovittiin, että annetaan lakiesitys ja valiokunta tai eduskunta tekee tämän asian kanssa miten lystää. Niin on tehnyt, ja minusta valiokunta on päätnyt järkevään ratkaisuun.

Ed. P e r h o - S a n t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Halukkuudesta ottaa tehtäviä vastaan sanoisin sen, että minusta se, että kiintiöt tuovat mukanaan pakon halukkaita löytää, pakottaa myös puolueiden sisäiseen tasa-arvoon ja sen kehittymiseen ja siihen, että naisia puolueiden sisällä rekrytoituu näihin tehtäviin.

Se, että meillä olisi sellaisia kunnallisia lautakuntia, joissa tarvittaisiin jotakin salattua tietoa ja joissa vain miehin osaaminen olisi kelvollista, on mielestäni myytti. On tavattoman tärkeää se, että esimerkiksi teknisissä lautakunnissa tai lautakunnissa, joissa ollaan tekemisissä kaavoituksen ja rakentamisen kanssa, on naisia mukana, koska tarvitaan esimerkiksi yhdyskuntasuunnittelussa näkemystä siitä, miten arki sujuu. Nykyään meillä on aivan liian paljon näyttöä siitä, miten huono suunnittelu, huono yhdyskuntarakentaminen vaikeuttaa jokapäiväistä elämää. Toivottavasti myös naiset pystyvät hiukan laskemaan sitä rimaa, jonka he asettavat itselleen, että vaaditaan itseltä valmiiksi tietoa, jonka jokainen täyspäinen ihminen pystyy hankkimaan tehtävien myötä.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On totta, että nykyolosuhteissa moniin tehtäviin on ollut vaikea löytää halukkaita naisia. Sattuneesta syystä olen käynyt aika paljon läpi sekä Suomessa että muissa maissa tehtyjä tutkimuksia siitä, minkälaista on toimia ns. ainoaisena naisena miesvaltaisessa ympäristössä. Minulla on itselläni diplomi-insinöörin uralta myös omakohtaisia kokemuksia tästä asiasta. Jos ed. Aittoniemi haluaa asiaan kunnolla perehtyä, suosittelen esimerkiksi kirjani Käärme ja tiedon puu lukemista, jossa tekniikan alalta valaistaan sekä kotimaisia että ulkomaisia tutkimuksia tästä aiheesta.

Kiinnittäisin huomiota siihen, että jos laki edellyttää sitä, että kumpakaakin sukupuolta ei saa olla vähempää kuin 40 prosenttia, naiset, joita pyydetään vaikkapa tekniseen lautakuntaan, tietävät, että heitä ei pyydetä siihen ainoaksi tai melkein ainoaksi naiseksi. He tietävät, että he kuuluvat joka tapauksessa ryhmään, joka on melkein puolet tämän elimen jäsenistä. Silloin päätöksenteko siitä, haluaako tulla siihen mukaan, tapahtuu aivan toiselta pohjalta kuin se nyt tapahtuu.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Suomi on tänä vuonna saanut ensimmäisen naiskansliapäällikön, siis vasta vuonna 95 ensimmäinen nainen on päässyt etenemään valtionhallinnossa kansliapäällikkötasolle. Suomen Pankin pääjohtaja on nainen, mutta edelleen naisten uratunteminen on vaikeaa ja kohtaa monia monia vastuksia.

Tässä mielessä tasa-arvolain uudistamiselle on vahvat tarpeet ja perusteet. Kun nyt on niin kovin kannettu huolta kiintiöiden osalta siitä, löytyykö riittävästi päteviä naisia, aina välillä miettii, kannetaanko vastaavasti huolta siitä, onko meillä päteviä miehiä. Ei miehisyys sinänsä mitään pätevyyttä takaa. Pätevyyden kriteerit ovat erilaiset eri tehtäviin. Esimerkiksi kunnallishallinnossa ei edellytetä, että pitää olla alan ammatillinen. Saattaa olla erittäin hyvä, että tulee tervettä järkeä ja arkikokemusta moniin teknillisiin lautakuntiin ja vastaaviin, joten se siitä pätevyydestä. Sitä paitsi kyllä ihmiset oppivat ja voivat pätevoitua koko elämän ajan, joten tässä suhteessa en ollenkaan vähättelisi naisten mahdollisuuksia.

Arvoisa puhemies! Haluaisin myös tässä yhteydessä todeta sen, kun täällä on todettu, muun muassa ed. Jaakonsaari taisi todeta, että sosiaalidemokraateilla tullaan myös sääntöjä muutta-

maan siten, että niihin lisätään kiintiöt, että vemmistoliliitolla jo puolueen perustamisesta eli vuodesta 90 lähtien on säännöissä kiintiöperiaatte. Kyllä sitä pidetään tarpeellisenä ja nimenomaan se ei koske ainoastaan puoluehallitusta vaan myös puolueen piirijärjestöissä olevaa edustusta. Se on mielestäni ollut tarpeen. Pidän erittäin tärkeänä myös sitä, että sosiaalidemokraattisen puolueen puheenjohtaja on ilmoittanut, että mikäli sosiaalidemokraatit ovat hallituksessa, niin he nimeävät omat ministerinsä siten, että puolet on naisia. Näinhän on toteutettu jo mm. Ruotsissa ja myös Norja on ollut edelläkävijä. Tässä suhteessa minusta myös Suomessa on syytä edetä, sillä nykyisellään nykyhallituksessa, vaikka naisia on enemmän kuin aikoihin, määrä ei ole vielä riittävä, eli kyllä päteviä naisia löytyy. Näistä asioista on syytä puhua ja asettaa selviä tavoitteita, koska itsestään nämä eivät suinkaan toteudu.

Arvoisa puhemies! Kun on lukenut valiokunnan mietintöä ja siihen liittyviä vastalauseita, niin siltä osin voi olla iloinen, että itse jätin kolme vuotta sitten, muistaakseni se oli vuonna 91, oman lakialoitteeni, jossa mm. jo silloin esitin kiintiöitä ja myös eräitä työelämän uudistuksia, joista nyt suurin osa on toteutumassa. Eli voidaan sanoa, että asioita täytyy junnata välillä uudestaan ja uudestaan ja näin niitä sitten saadaan vietyä eteenpäin.

Jäin hieman miettimään sitä, kun valiokunta on lisännyt lain 2 §:ään kohdan, että eduskunnan toimintaan ei sovelleta eräitä pykäläiä ja myöskään tasavallan presidentin toimintaan ei sovelleta 10 ja 11 §:n säännöksiä. Vaikka siihen ei sinänsä laki velvoittaisi, niin pidän kyllä hyvin tärkeänä, että niin eduskunnan toiminnassa kuin myös tasavallan presidentin toiminnassa kaikkinaisten tasa-arvonäkökohtien tulee olla esillä. Esimerkiksi otan sen, että tasavallan presidentti on parasta aikaa seurueineen matkalla Aasiassa ja hänen seurueeseensa ei tietävästi kuulu yhtään ainoata naista. Journalistijoukossa on tietävästi kaksi naista. Kyllä minusta myös tämä kuvastaa sitä, että ihmettelen, jos ei ole löytynyt niin sanotusti sopivia naisia viralliseen seurueeseen.

Samoin on eduskunnassa. Kun olen sitä mieltä, että kiintiöt ovat tarpeellisia ja hyödyllisiä niin miehille kuin naisillekin, ja kun nyt satun olemaan eduskunnan naisvaltaisimmassa valiokunnassa, ehkä jopa koko maailmankin, eli 17:stä sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenestä 14 on naisia, päteviä, hyviä, osaavia ja upeita

naisia ja niin ne kolme miestäkin, jotka siellä ovat, ovat osaavia, päteviä ja kyvykkäitä, minusta olisi tasapuolista, että myös sosiaali- ja terveysvaliokunnassa olisi enemmän miehiä kuin nämä kolme.

Kun ed. Hassi puhui ainokaisen ongelmasta, niin se on kiistaton. Jos on esimerkiksi iso toimikunta tai komitea tai mikä tahansa, niin jos olet ainokaisena, olit sitten mies tai nainen, kyllä siellä hyvin yksinäiseksi ja orvoksi olonsa tuntee. Monesti saattaa olla myös niin, että tuntuu, että aivan vierasta kieltä siellä puhutaan, ymmärtääkö ollenkaan, mistä on kysymys, koska myös naiskulttuuri ja mieskulttuuri ovat erilaiset. Mutta se, että on useampia, antaa aina varmuutta ja sillä tavoin myös muuttaa kulttuuria. Miehet muuttavat kulttuuria, jos ovat mukana, samoin naiset. Minä kovasti haluan korostaa, että kiintiöt ovat tarpeellisia molemmille sukupuolille. Eivät ne ole pelkästään naisia varten säädettyjä eikä niitä tule pelkästään naisia varten säätääkään, vaan ne ovat myös miesten etu ja miesten hyödyksi.

Arvoisa puhemies! Vielä hieman työelämän ongelmista. On aivan kiistatonta, että työelämässä on paljon korjaamisen varaa. Se, että nyt lain velvoitteella niiden työpaikkojen, joissa on pysyvästi vähintään 30 työntekijää, pitää tehdä suunnitelmat, joita ei siis kutsuta tasa-arvosuunnitelmiksi, mutta jotka käytännössä sitä ovat, on aivan tarpeellista. Palkkatietojen luovuttamisesta olen aivan samaa mieltä kuin täällä eräät aikaisemmin puhuneet, eli on pelättävissä, että mennään jopa taaksepäin, kun itse asiassa EU-direktiivien toteuttaminen edellyttäisi aivan toisenlaisia kehityksiä.

Mutta kyllä työelämässä on hyvin paljon myös epätasa-arvoisuutta liittyen asenteisiin ja pitkäaikaiseen historiaan. Ei tästä ole kovin monta vuotta, kun eräs tutkija selvitti esimerkiksi nimikkeitä mm. kunnallishallinnossa. Virkanimikkeet olivat hyvin kuvaavia. Miesten töissä oli aivan erilaiset virkanimikkeet kuin naisten töissä. Miehet olivat usein mestareita ja miehiä ja naiset olivat apulaisia ja hoitajia. Siis miehet olivat konemestareita, virastomestareita, vahtimestareita ja sitten olivat ammattimiehiä, erikoisammattimiehiä jne. ja naiset olivat apulaisia. He olivat toimistoapulaisia, keittiöapulaisia, hoitoapulaisia, kirjastoapulaisia jne. Kun itse olen ammattiyhdistystoiminnassa ollut aktiivisesti mukana, niin esimerkiksi keskustelin kerran erään keittiöapulaisen kanssa, joka sanoi, että kyllä se nyt tuntuu kieltämättä hieman kohtuut-

tomalta, että lähes 40 vuotta olen tehnyt työtä ammattitaitoisena ihmisenä keittiössä ja yleisesti työtä on arvostettu, mutta apulaisena pitää jäädä eläkkeelle. Niin on työuransa apulaisena aloittanut ja niin pitää apulaisena eläkkeelle siirtyä.

Onneksi nyt näitä nimikkeitä on pikku hiljaa lähdetty korjaamaan. Näillä nimikkeillä on myös ollut hyvin vahva merkitys siinä suhteessa, että ne ovat myös ylläpitäneet ja vahvistaneet juuri palkkaeroja, koska on aivan selvää, että ajatellaan, että apulaisen työ on sellaista apulaisen työtä. Ei se vaadi mitään ammattiosaamista. Mutta jos puhutaan, että on ammattimies tai mestari, niin sehän on niin erinomaisen hyvä ja kyllä täytyy varmasti tällaisesta nimikkeestäkin jo maksaa parempaa palkkaa. Eli kyllä näillä on myös ollut tietynlainen ohjaava merkitys, mutta niihin on nyt onneksi puututtu.

Arvoisa puhemies! Täällä todellakin jo aikaisemmin esitin sen toiveen, että kun nyt valiokunta on vaikkakin äänestyksen jälkeen päättänyt, että kiintiöt pidetään laissa, niin niitä ei enää täällä äänestyksellä poisteta. Sitä pidän kyllä tappiona, että ei kuitenkaan ulotettu kiintiöitä koskemaan esimerkiksi valtioenemmistöisten yhtiöiden hallintoneuvostoja ja vastaavia. Kyllä minusta olisi ollut aivan loogista, että ne olisi myös sinne saakka ulotettu eikä pelkästään niin, että nyt ne koskevat valtion komiteoita, neuvotelukuntia ja kunnallisia toimielimiä tietenkin valtuustoa lukuunottamatta, joka valitaan suoralta vaalilla.

Arvoisa puhemies! Varmaan tulemme vielä äänestämään 10 §:stä, joka liittyy palkkatietojen julkisuuteen. Minusta se on sellainen asia, että mikäli me haluamme oikein tosissamme ja sydämestämme sitä, että esimerkiksi periaate "sama palkka samanarvoisesta työstä" toteutuu, niin kyllä palkkatietojen täytyy olla silloin sillä tavoin julkisesti luottamusmiesten ja muiden saatavissa, että voidaan selvittää, onko mahdollisesti esimerkiksi diskriminaatiota työpaikoilla olemassa, miten palkat määräytyvät ja mitä perusteita siinä käytetään. Nimittäin se on aivan selvää, että jos joku työntekijä on saanut joitakin erityisetuja, joilla ei ole perusteita, vaan jotka ovat vaikkans. pörstäkertoimeen, jota paljon käytetään, perustuvia etuisuuksia, niin ei varmaan hän halua niitä kovin mielellään julkaista, koska hän tietää, että ne ovat hyvän miehen tai hyvän naisen lisä, siis ilman mitään todellisia ammattitaito- tai vaa- tiuuskriteereitä. Tämä muodostaa varmasti ongelman. Minusta meidän ei pitäisi sellaista lakia täällä nyt hyväksyä.

Ongelma on myös se, että edelleen tilanteessa, jossa työntekijä on oikeutettu hyvitykseen, suomalaisessa lainsäädännössä aiotaan ylläpitää kattoa eli hyvityksen enimmäismäärää esitetään 50 000 markaksi. Kuitenkin EU-tasa-arvodirektiivit ja EU-oikeuskäytäntö edellyttäisivät toisenlaista käytäntöä. Kyllä minusta pitäisi korjata tämä laki niin, että siinä on täyden korvauksen periaate ja se kussakin tapauksessa erikseen määritellään. Edelleen kanne aika, joka oli ed. Arja Ojalan lakialoitteessa ja joka on samansisältöinen kuin omanikin aikoinaan, tulisi muuttaa siten, että se vastaa yleisesti työläisäädännössä noudatettavaa kahden vuoden määräaika, joten eräitä korjauksia mielestäni lakiin on syytä vielä tehdä. Mutta täytyy sanoa, että kyllä tasa-arvo sillä tavoin on ainakin edistymässä, mitä nyt lainsäädäntöteitse voidaan aikaansaada. Olen toki realisti ja tiedän, että yksinomaan lailla, aseuksilla, säädöksillä emme pysty tasa-arvoa edistämään, vaan kyllä siihen tarvitaan meidän jokaisen asenteiden muutoksia ja aktiivista työskentelyä.

Ilmeisesti kuitenkin niin pitkälle me emme ole täällä valmiita menemään kuin tiedän esimerkiksi Norjassa joltain osin mennyn. Kun voi sanoa, että naiset tulevat jäljessä ja tasa-arvon saavuttaminen on vienyt vuosikymmeniä, niin Norjassa on pidetty tarpeellisenä tehdä ns. positiivista diskriminointia, jolla tarkoitetaan sitä, että naisia on tietoisesti asetettu parempaan asemaan, jolloin esimerkiksi yliopistojen professuureissa ja vastaavissa heitä on suosittu. Mutta tämä näyttää kyllä olevan mahdollonta Suomessa, ja tässä nyt viittaan vain mm. sotkuun, joka tieteellisten toimikuntien nimityksen yhteydessä kävi esille. Muutama professori jo pahoitti mielensä, kun pelkäsivät, että naiset olivat nyt vähemmällä ansioilla tulleet nimitetyiksi sinne. Kun katsoo kuitenkin naistenkin ansioita, uskon, että näiden herrojen huoli on aivan tarpeeton, mutta kovin herkkähiپیایی näytetään olevan, oli sitten kysymyksessä tieteelliset toimikunnat tai yleensä mikä tahansa muut. Tuntuu, että naisilta edellytetään aina mieluummin vähän enemmän pätevyyttä, vähän enemmän ansioita kuin miehiltä.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala aivan samoin kuin ed. Perho-Santala aikaisemmin korosti sitä, että tämä kiintiöjärjestelmä, mikä lakiin on tulossa, jos se tulee, pakottaa puolueet sisäiseen rekrytointiin ja jopa muuttamaan omia sääntöjään. Tämä varmasti pitää paikkansa, koska ne toimi-

elimethän, joita tämä laki nyt koskee, valitaan poliittisin perustein, eliikkä valitettavasti tämä laki syrjii 90 prosenttia työelämässä olevista kansalaisista. Puolueisiin kuulumattomilla ei ole ketään, joka esittää heitä, olivatpa he miten päteviä tahansa. Heidän puolestaan ei kukaan kannu huolta. On ihan sama, olivatko he miehiä tai naisia, heitä syrjitään tässä yhteiskunnassa. Tätä ei tämä laki poista. Päinvastoin laki kiintiöineen lisää syrjintää.

Minusta jotenkin pitäisi päästä yli-politisoituneesta ilmapiiristä eroon. Suomen Akatemian nimitykset vähitellen ehkä alkavat olla, niin kuin niiden täytyy olla, irrallaan puoluepolitiikasta. Jos siitä on päästy eroon, ihan hyvä. Kyllä nimenomaan tiedeyhteisössä pitää pystyä tulemaan toimeen ja edistyä omilla ansioilla. Minusta sinne kiintiöt eivät sovi, mutta toki silloin, kun on kaksi yhtä pätevää, minusta on aivan paikallaan, kuten nykyisinkin otetaan huomioon, että silloin katsotaan tasa-arvonäkökohtaa aivan samoin kuin alueellista näkökohtaa näissä nimityksissä.

Ed. K u i t t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Outi Ojala viittasi Norjan tilanteeseen kuten myöskin aikaisemmin ed. Aittoniemi, tai yleensä Pohjoismaiden tilanteeseen. Suomeksahan tällä hetkellä esimerkiksi naiskansanedustajia on 39,5 prosenttia. Ruotsi menee edelle, sillä Ruotsin vaaleissa tuli valituksi 144 naista 349:stä eli 41,3 prosenttia. Norjan eduskunnassa on 100 miestä ja 65 naista eli 39,4 prosenttia on naisia.

Kun Norjassa Norjan suurkäräjät hyväksyivät joulukuussa 87 tasa-arvolain 21 §:n muutoksen, kolmen vuoden kuluttua siellä oli 40 prosentin kiintiö käytössä. Mitään yhteiskuntahajannusta siellä ei ole, eli se on käytäntöä ja mahdollista toteuttaa. Radikaalia se on, mutta kyllä myöskin realistista. Samoin meillä puolueissa, myöskin Suomen keskustassa on otettu esille kiintiöasia ja valmistellaan sitä, miten se voitaisiin toteuttaa meidän puolueessamme. Myöskin työmarkkinajärjestöissä ja työelämässä kaiken kaikkiaan se tulisi toteuttaa.

Mitä tulee sukupuoliseen erityiskohteluun, mihin myöskin ed. Outi Ojala viittasi, niin kauan kuin tilastoin on osoitettavissa epätasa-arvoa, niin kauan on oikeus ja velvollisuuskin myöskin tasa-arvolain mukaan edistää tasa-arvoisuutta. Muun muassa laki sanoo, että työelämän osalta sitä on peräti velvollisuus edistää.

Ed. Paloheimo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli kyllä todella erikoislaatuista logiikkaa, kun ed. Ukkola vastasi ed. O. Ojalan puheenvuoroon, että kiintiöperiaatteiden aikaansaaminen lisäisi puoluevaltaa jollakin tavalla. Jos joka tapauksessa järjestelmään kuuluu, että tietyt järjestöt, puolueet, työmarkkinajärjestöt tai mitkä muut tahansa tekevät ehdotuksia, ja sitten vaaditaan, että nämä olisivat tasapuolisesti siten tehtyjä, että ne antavat päätöksentekijälle mahdollisuuden valita miehiä ja naisia, niin kyllä siinä on todella erikoinen ajatuksenjuoksu, jos pääsee siihen lopputulokseen, että tällöin on lisätty puoluevaltaa, kun asetetaan näille esittäjille tietyt sukupuolten tasa-arvoon annettavat vaatimukset. Tässä mielessä jää hämmentämään, että kaikessa voi nähdä pöpöjä jos haluaa.

Haluan kuitenkin todeta, että Euroopan neuvostossa, jonka jäsen Suomi on ollut vuodesta 89, on myöskin tavoitteena tasa-arvon lisäämiseksi käytettävä kiintiö niin järjestön omassa henkilöstö- ja palkkauspoliitikassa kuin myöskin jäsenmaihin kohdistuvassa politiikassa.

Ed. P e r h o - S a n t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Outi Ojala otti omassa puheenvuorossaan esille eri puolueiden kannanotot kiintiöihin omassa toiminnassaan. Tässä yhteydessä muistutan tämän hallituksen asettamisesta, ensinnäkin siitä että 41 prosenttia valittiin naisia ja kokoomuksen hallitusryhmästä puolet oli naisia. Mutta sitten hallituksen sisäisessä työskentelyssä valitettavasti tämä ei ole parhaalla mahdollisella tavalla näkynyt. Naisten merkitys on siinä mielessä hallituksessa vähäinen, että kun hallitus jakaantuu valiokuntiin, joissa on jäsenyyksiä yhteensä 84, kymmenen miestä nappasi näistä 68 ja 7 naista vain 16, eli vallan keskiöstä myöskin hallitustyöskentelyssä naiset ovat olleet ulkona. Toivottavasti tämä lain 4 § tuo tähän muutoksen, koska myöskin neuvottelukuntiin ja muihin vastaaviin toimielimiin tulee valita naisia tämän lain mukaisesti, jos se ehdotetussa muodossa menee läpi. Tämä on selainen perustavaa laatua oleva asia, johon kaivataan pikaista muutosta.

Ed. Ukkolan huoleen en yhtyisi millään muotoa. Olen aivan vakuuttunut siitä, että kun esimerkiksi valtion komiteoita ja erilaisia neuvottelukuntia asetetaan, sinne haetaan nimenomaan asiantuntijuutta, monipuolisuutta ja tietoa. Siinä

punninnassa puoluepolitiikka ymmärtääkseni on toissijainen tai sen tulee olla. Uskon myös, että nyt kun naiset ovat entistä enemmän näitä valintoja tekemässä, heillä on laajakatseisuutta valita hyviä naisia. Minusta tämä ensimmäinen naiskansliapäällikkö on nyt hyvä osoitus siitä, että pätevyys ohittaa sopivuuden.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s
(koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. A. O j a l a : Arvoisa rouva puhemies! Me olemme keskustelleet sukupuolten välisestä tasa-arvosta tämän eduskunnan aikana useasti milloin asiallisesti, milloin vähän epäasiallisesti. Uskon, että tämä keskustelu ei jää suinkaan viimeiseksi, eikä myöskään tasa-arvolain muutos jää viimeiseksi, vaan tasa-arvolakia joudutaan jälleen muuttamaan seuraavan eduskunnan aikana, koska näyttää siltä, että muutos jää nytkin keskeneräiseksi eikä se tule vastaamaan EU-direktiivien vaatimusta, mikäli keskusteluista ja puheenvuoroista on saanut oikean ajatuksen.

Työasiainvaliokunnan mietinnössä olen tyytyväinen siihen, että valiokunta haluaa korostaa, että kysymys on nimenomaan yhtäläisten mahdollisuuksien turvaamisesta sekä oikeuksien ja velvollisuuksien korostamisesta. Kasvatuksen, koulutuksen ja tutkimuksen merkitystä ei korosteta asenteiden muuttajina koskaan liikaa. Valitettavasti valiokunta on oppimateriaalia käsitellessään jäänyt vain kannanoton tasolle, sillä valiokunta ei sano, miten oppimateriaali saadaan tasa-arvotyötä tukevaksi.

Tampereen kaupungin tasa-arvotoimikunta on tutkinut eri luokka-asteiden oppimateriaalia. On hyvin selkeästi osoitettavissa, että oppikirjat luovat yhä syrjiviä asenteita. Valiokunnan olisi pitänyt antaa omat muutosehdotuksensa nykyisen tilanteen muuttamiseen. Sivistysvaliokunnan lausunto olisi voinut olla selventävä tässä kysymyksessä. Oppikirjojen valinta on nimittäin kunnilla, joten olisiko oppikirjoja seuraava taho nyt sitten kunnalliset tasa-arvotoimikunnat vai tasa-arvoasiain neuvottelukunta? Kustantajilla on vastuu, mutta ei ilmeisesti tietoa, ja heidän asenteistaan en kylläkään tiedä. Seuraavassa lain muutosprosessissa tämä kysymys tulee ottaa myös esille.

Työelämän osalta valiokunnan kannanotot olivat terävämpiä ja yksityiskohtaisempia, kuten erityisvaliokunnalle kuuluukin. Mutta olen eniten hämmästynyt siitä, että työasiainvaliokunnan porvarienemmistö ei kyennyt näkemään

palkkatietojen saamista ilman asianomaisen suostumusta välttämättömänä, vaikka se on EU-direktiivien ja Euroopan unionin tapausten valossa todettu oikeaksi. Asiaa on perusteltu I vastalauseessa täysin vedenpitävästi. Paljon puhutun maalaisjärjen luulisi auttavan ymmärtämään tilanteita käytännössä, vai onko nyt niin, että suuri osa vastustajista ei tunnekaan tavallista työelämää ja on ollut vahvasti työnantajien vaikutuksen alaisena.

Aloitteessani oleva luottamusmiehen mahdollisuus saada palkkatietoja ilman työntekijän suostumusta on vallitseva käytäntö monilla työpaikoilla mm. Tampereen kunnan työntekijöiden kohdalla, eikä se ole aiheuttanut mitenkään ongelmia. Tietysti asianomaiselle tulee ilmoittaa, mitä tietoja on annettu, kenelle ja miksi. Kuten I vastalauseessa todetaan, rajauksetta tarvitaan työntekijän suostumus. Tämä kirjoitettiin vasta valtioneuvoston käsittelyssä eikä sitä ole perusteltu, mutta tietysti sitä olisikin mahdottomuus perustella, koska se olisi kaikkia järkeviä todisteita vastaan. Näitä todisteita on tuotu esille niin eri ammattijärjestöjen puheenjohtajien kuin tasa-arvoasioista vastaavien henkilöiden esityksissä. Toivottavasti kaikki ne ovat kuitenkin lukeeet.

Palkkatietojen antaminen tulee saattaa EU-direktiivien mukaiseksi ja poistaa laista sanat "hänen suostumuksellaan". Tähän puuttui EU:n samapalkka-asiantuntija Beverly Jones jo viime vuoden kesäkuussa. Hän oli samaa mieltä myös lakialoitteeni muista kohdista, mm. täyden korvauksen periaatteesta. Ellei mahdollisuus saada palkkatieto ilman työntekijän suostumusta mene nyt läpi saliyliäänessä, joudumme ainakin tältä osalta ilmeisesti uudelleen muuttamaan lakia.

Valiokunnan enemmistön tuomion on saanut myös lakialoitteeni kanneaika ja hyvityksen täyden korvauksen periaate. Jäin miettimään, onko näidenkin kohtien syynä pelkkä politiikka ja eduskuntavaalien läheisyys vai mistä on kyse. Kuitenkin naisverkoston kokouksessa oltiin yhtä mieltä siitä, että nämä kohdat ovat epäoikeudenmukaisia, ja tältä pohjalta lakialoite tehtiin. Myös aikaisempi tasa-arvoministeri Rehn omassa lähetepuheenvuorossaan viittasi siihen, että on hyvä, että hänenkin tärkeänä pitämäänsä muutoksia on kirjattu laajemmin kiintiöiden lisäksi toiseen lakialoitteeseen.

Tasa-arvolain 11 §:n mukaan työnantaja on velvollinen maksamaan hyvitystä loukatulle, jos työnantaja on rikkonut syrjintää työelämässä

koskevaa kieltoa. Oikeuskäsityksen ja moraalien kannalta on aivan järjetöntä, että syrjinnästä hyvitys jaettaisiin kaikkien osapuolien kesken, jos loukattuja on useampia. Näin se, jota vastaan on rikottu, joutuisi tyytymään milloin yhteen kolmasosaan, neljäsosaan tai mihin osaan hyvänsä riippuen siitä, montako kärsijää tilanteessa on ollut. Eihän tämä ole oikeuskäsityksen mukaan mitenkään perusteltavissa.

Muutenkin Suomessa on oikeuskäytännössä noudatettu täyden korvauksen periaatetta, joten sen on oltava samalla tavalla myös tasa-arvoasioita koskeva. 11 § tulisi muuttaa I vastalauseen mukaisesti, joka on muuten sama kuin lakialoitteessani, paitsi korvauksen vähimmäismäärää on nostettu ehdottamastani 15 000 markasta 20 000 markkaan, joka minulle kyllä sopii.

Lyhyesti kanteesta sen verran, että kanneaika on selkeästi käytännössä osoittautunut liian lyhyeksi, joten sen on oltava kaksi vuotta, jotta asioita voidaan yleensä hoitaa. On merkittävää, että tällaisista asioista ei voida oikaista nyt, kun lakia muutetaan.

Olen erittäin tyytyväinen I vastalauseen muutosehdotuksiin tasa-arvosuunnitelmien osalta, koska tämä osuus on minusta jäänyt varjoon monien muiden osa-alueiden noustessa voimakkaasti esille, kuten kiintiöiden, joiden oletan menevän läpi täällä äänestyksessä, ainakin harras toiveeni on se. Kiintiöistä on niin paljon keskusteltu ja tiedotusvälineetkin ovat antaneet palstatilaa, etten minä tässä omassa puheenvuorossani nyt kovin paljon ajan säästämiseksi, kun kellokin näyttää niin nopeasti etenevän, siihen sitten kovin laajasti puutu.

Totean ainoastaan, että kiintiöt olisi tullut sisällyttää huomattavasti laajemmalle yhteiskuntaan. Lakialoitteessani on menty nimittäin pitemmälle. Nyt suora lainaus tästä lakialoitteesta: "Lakiehdotuksen 4 §:n 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että viraston, laitoksen taikka kunta- tai valtioenemmistöisen yhtiön hallinto-neuvostossa, johtokunnassa tai muussa johto- tai hallintoelimestä tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä, jollei erityisestä syystä muuta johdu." Erityisenä syynä useissa tapauksissa tulisi ainakin tällä hetkellä olemaan se, että näihin elimiin valitaan henkilöt asemansa perusteella eikä kyseisissä asemassa ole naisia. Tarkoituksena kuitenkin on, että säännös omalta osaltaan vauhdittaisi naisten valintoja kyseisille paikoille niin, että jo joidenkin vuosien kuluttua myös tämä tasapuolisuus voitaisiin täyttää.

Jotta äsken luettu 3 momentti vastaisi kiintiö-

ajattelua, on se muotoiltu uudelleen yhteisenä kompromissina seuraavaan muotoon: "Jos virastolla, laitoksella taikka kunta- tai valtioenemmistöisellä yhtiöllä on hallintoneuvosto, johtokunta tai muu luottamushenkilöistä koostuva johto- tai hallintoelin, toimielimen kokoonpanosta on voimassa, mitä 2 momentissa säädetään, jollei erityisistä syistä muuta johdu." Tämän tulen esittämään pykälämuutoksena lain toisessa käsittelyssä, ja se on kompromissi, kuten juuri sanoin. Juuri ja juuri sen voin hyväksyä. Toivon ja uskon, että tämä lievennetty muoto tulisi salissa hyväksytyksi. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan tämä kohta voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

Arvoisa rouva puhemies! Tasa-arvosuunnitelmat ovat tärkein asenteiden muokkaamisen keinot kasvatuksen ja opetuksen lisäksi, joihin on kiinnitetty kiitettävän laajasti myös huomiota. Hämeen lääni on ollut Suomen ainoa tasa-arvolääni, ja tasa-arvotyön ohjausryhmän raportti on valmistunut. Opetushallinnon toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman toteuttamiseksi läänin kouluosasto valmisti kaikille oppilaitoksille jaettavan tasa-arvomateriaalin, joka toimii sekä opettajien tietomateriaalina että oppimateriaalina. Palaute on ollut erinomaista. Suosittelen materiaalia kyllä muillekin lääneille käyttöön otettavaksi.

Kun työpaikoilla tehdään tasa-arvosuunnitelmia, joutuvat päälliköt ja työntekijät pysähtymään niiden ongelmien äärelle, jotka omalla työpaikalla vallitsevat. On saavutettu monia erinomaisia tuloksia, kun asioita on alettu tutkia. Peruskartoitus niin asenteista kuin käytännöistä tulee tehdä ensin ja sitten valmistaa suunnitelmat siten, että ne ovat toteuttamiskelpoisia juuri sillä työpaikalla, mihin ne tehdään ja että niiden toteuttamiseen myös sitoudutaan. On erittäin hyvä, että asiaa tarkastellaan vuoden kuluttua suunnitelman tekemisestä, koska silloin voidaan korjata ja tarkistaa suunnitelmaa toteutuneilta osin ja syventää niiltä osin, jotka ovat jääneet puutteellisiksi. Vastalauseen pykälämuutokseen kirjatut asiat, mitkä suunnitelmassa ainakin tulee olla, ovat juuri niitä seikkoja, jotka auttavat työelämän muussakin parantamisessa. Kannatan tätä I vastalauseessa olevaa pykälämuutosta.

Valiokunnan kannanotot lain valmistelun ja sosiaalijärjestelmien suosimisen osalta jäävät hieman usvaverhon peittoon, sillä niin ympäripyöreästi ne kyllä oli sanottu. Näissäkin olisi voinut konsultoida asiantuntijavaliokuntaa. Sa-

moin jäin odottamaan hieman enemmän selvennystä työn vaativuuden arviointimenetelmien kehittämiseen ja käyttöönottoon. Pelkkä lausuma tässä asiassa ei mielestäni ole riittävä. 1990-luvun alussa työn vaativuuden uudelleenarviointi oli esillä yhtenä keskeisenä ratkaisumallina palkkaerojen kaventamiseksi. Tavoitteena oli painottaa myös naisten töille tyypillisiä vaativuustekijöitä. Ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja, vastuuta ihmisestä ja työn henkistä kuormitusta, sorminäppäryyttä tai mitään muitakaan naisille tyypillisten töiden vaatimuksia ei ole arvostettu palkkaperusteena.

Tutkimukset osoittavat muutosvaatimusten oikeellisuuden. Nyt vallitseva hiljaisuus merkitsee ilmeisesti tulevaisuudessa jälleen palkkaerojen kasvua, elleivät liitot pidä huolta tästä kysymyksestä. Koen aivan oikeana valtion rakennushallinnon Kiinteistökeskuksen siivoojien lakon, jolla he näyttivät, että heidän työnsä on yhtä vaativaa kuin miestenkin. Samoin naisvaltaisten liittojen palkankorotusvaatimukset ovat aivan yhtä oikeutettuja kuin miesvaltaisten ventialojen. Naiset ovat tehneet kyllä niska limassa töitä varmasti ihan yhtä paljon kuin miehetkin.

Tällä hetkellä yhä vielä miesten palkkahaitari alkaa siitä, mihin naisten päättyy. Onko oikein, että noin kaksi kolmasosaa naisista jää palkkatuloissaan sen rajan alapuolelle, jonka kaksi kolmasosaa miehistä ylittää? Vain palkkakuilu on se, mikä erottaa miesten ja naisten työt. Tasa-arvoeristä ei enää puhutakaan mitään. Vajaa viidennes suomalaisista toimii tasa-arvoammateissa, joten on erittäin välttämätöntä saada muutosta vallitsevaan asiointilaan suunnitelmallisella tasa-arvotyöllä, joka on yksi tasa-arvolain peruseriaatteista.

Arvoisa puhemies! Näillä esille nostamillani tasa-arvolain muutosesityksillä, jotka tukevat nimelläni olevaa lakialoitetta, tulisivat hyvin monet asiat etenemään nopeammin ja suunnitelmallisemmin kuin hallituksen esityksessä ja työasiainvaliokunnan mietinnössä on esitetty. Kannatan I vastalauseen muutosesityksiä ja tulen tekemään lain toisessa käsittelyssä jo aikaisemmin perustelemani esityksen 4 §:n 3 momentin muotoiluksi.

Ed. K u i t t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. A. Ojala viittasi palkkatietojen julkisuuteen ja kannekattoon ja johonkin muuhun asiaan. Näitä asioita työasiainvaliokunnassa käsiteltiin ja kuunneltiin runsaasti asiantuntijoita. Samoin minulla on kaikki se materiaa-

li myös täällä istuntosalissa käytössä. Minä itse tulinkin kyllä siihen johtopäätökseen, että sekä EU-lainsäädäntö että suomalainen lainsäädäntö ovat sopusoinnussa hallituksen esityksessä, enkä lähtenyt kannattamaan sen laajentamista. Myönnän kuitenkin, että tilanne on kompleksinen, ja haluan myös tähän jatkossa perehtyä ja seurata sitä. Tarvittaessa hallitus tuo uuden esityksen, mikäli se on sekä suomalaisen työelämän että myöskin EU-lainsäädännön kannalta välttämätön.

Mitä sitten tulee siihen, kun ed. A. Ojala mainitsi, että naisverkostossa on tästä asiasta on päätetty. Näin ei ole. Se lienee ilmeisesti oman puolueenne naisverkosto mutta tätä asiaa ei ole yhteisesti käsitelty eduskunnan naisverkostossa.

Työn vaativuuden osalta olen samaa mieltä kuin ed. A. Ojala siitä, että se on erittäin tärkeä asia ja kriteeristön kehittäminen on tärkeitä. Olemme mukana samapalkkaisuusprojektissa, jossa nimenomaan tähän kehitettiin kriteeristöä. Siitä ovat myöskin raportit olemassa. Toivon, että ne työelämässä kuluvat myöskin käytössä ja omalta osaltaan edistävät samapalkkaisuuden toteutumista.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. A. Ojala kiinnitti puheenvuorosaan huomiota varsin moniin hyvin tärkeisiin asioihin. Niitä kaikkia ei ennätä tässä kommentoida, mutta olisin ainakin palkkatietojen saatavuuteen muutamalla sanalla halunnut puuttua. Se on minusta esillä olevan tasa-arvolakiesityksen ja valiokunnan mietinnön kaikkein heikoin kohta. Jos samapalkkaisuutta aiotaan toteuttaa ja palkkausten kierouksia ja epämääräisyyksiä pyrkiä selvittämään ja korjaamaan, niin palkkatietojen saatavuus ilman asianomaisen suostumisehtoa, on edellytys yksi.

Kuten ed. P. Leppänen aikaisemmin totesi, menettelyllä, joka valiokunnan mietintöön on enemmistön toimesta kirjattu ja joka on hallituksen esityksen mukainen, heikennetään mahdollisesti monilta osin olemassa olevaa tilannetta taikka siitä saadaan ainakin yksi avain seuraavissa työehtosopimusneuvotteluissa, koska monissa liitoissa jo nyt palkkatietojen saatavuus on voimassa eli luottamusmies saa niitä ilman ehtoja.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuittisen puheenvuoron johdosta totean, että palkkatietojen julkisuudessa ei pitäisi olla sellaista rajoitetta, mikä valio-

kunnan työskentelyn jälkeen siinä ehdotetaan olevan. Minusta jos julkisuudessa on kovin tiukoja rajoitteita kuten se, että asianomaisen henkilön pitäisi itse antaa lupa, niin väittäisin melkein, että varmin tae säilyttää eriarvoisuus palkkarintamalla mahdollisimman pitkään on juuri nimenomaan tämä.

Perusteluksi sanon sen, että olen aikoinani ollut kolme vuotta pääluottamusmiehenä ja saanut tietoja kyllä silloin ja sellaisella alalla, missä ei juuri voinut tällaisia palkkauksellisia eroja ole. Tiedän myös työnantajana toimiessani, että työnantajalla on mahdollisuus järjestää erilaisia palkkoja samassa tehtävässä oleville henkilöille. Tosin meillä sitä ei ole tehty, koska ei ole ollut eri sukupuolia. Kun kaikki ovat olleet sattumalta naisia, ei ole kiintiöitä käytetty. Se on minusta aika tärkeä aspekti ja siihen pitäisi kiinnittää enemmän huomiota.

Ed. A. Ojala otti minusta erittäin mielenkiintoisen aspektin puheenvuorossaan esille eli tasa-arvoasenteet oppimateriaalissa, koulutuksessa jne. Minusta se on erittäin tärkeä tulevaisuuskysymys. Toivoisinkin, että voisimme palata siihen esimerkiksi tulevaisuusselonteon yhteydessä, koska se, mitä me ajattelemme, on yhtä kuin oma mieleemme, ja se ohjaa tahtomattamme kaikkia toimintojamme. Sen vuoksi, jos koulussa luodaan tällaisia asenteita, ne ohjaavat alitajunnassa koko loppuelämämme toimintojamme ja on hyvin vaikea oppia uuteen ajatteluun ja toimintamalliin.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täytyy todeta ed. Kuittiselle, että ilmeisesti hän on ollut poissa siitä kokouksesta, jossa nämä kaksi lakialoitetta, ed. Varpasuon ja omalla nimelläni kulkeva, tehtiin. Se oli kyllä täysin yksimielisesti todettu, että nämä kaksi lakialoitetta tehdään. Toiseen lakialoitteeseen laitetaan hieman laajemmin nämä kysymykset ja haetaan niihin allekirjoitukset. Ne sitten allekirjoitti kukin niin kuin allekirjoitti. Sillä tavalla nämä on tehty ihan yhteismitallisesti. Peruste oli nimenomaan se, että myös silloinen tasa-arvoministeri Elisabeth Rehn oli näitä asioita painottanut.

Mitä tulee palkkatietojen vertailtavuuteen ja saatavuuteen, se on todellakin erittäin tärkeää. Eta-sopimuksen kautta sitoivat EU:n tasa-arvodirektiivit ja tuomioistuinkäytännöt niiden soveltamisesta Suomea jo aikaisemmin, kuten hyvin tiedämme. Kuten puheenvuorossani totesin, myös EU:n samapalkka-asiantuntija, komission

palveluksessa oleva irlantilainen juristi Beverly Jones on Suomessa todennut tämän asian. Näin ollen näiden pitäisi olla myös meillä Suomessa vallitsevaa käytäntöä niin, että palkkatietojen saatavuus olisi mahdollista myös ilman asianomaisen suostumusta. Myös palkansaajajärjestöt ovat valiokunnan käsittelyssä puuttuneet tähän ja heiltä on ollut erittäin hyviä lausuntoja.

Mitä tulee ed. Kauppisen esiin ottamaan asiaan oppimateriaalista, niin opetus on todella erittäin välttämätöntä asenteiden luojana, ja piilo-opetussuunnitelmia on koulussa vielä paljon tällä hetkellä.

Ed. Varpasuo: Arvoisa puhemies! Me mielellämme kerromme ulkomaailmalle, että Suomi on pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta, joka on samalla yksi maailman tasa-arvoisimmista maista. Kuitenkin, kun seuraamme tasa-arvon etenemistä viime vuosina, olemme voineet havaita, että omat toimenpiteemme ovat itse asiassa olleet usein seurausta kansainvälisestä kehityksestä.

Yhdistyneiden kansakuntien naisten vuosikymmen, vuodet 1975—1985, sai aikaan Yhdistyneiden kansakuntien naisten oikeuksien sopimuksen. Suomi saattoi ratifioida kyseisen sopimuksen vuonna 1986 vasta sen jälkeen, kun olimme säätäneet tasa-arvolain, joka tuli voimaan vuoden 1987 alusta. Samassa yhteydessä asetettiin myös erityiset lain noudattamista valvovat ja sen toteutumista edistävät viranomaiset: tasa-arvovaltuutettu ja tasa-arvolautakunta. Eduskunta sai vuonna 1992 valtioneuvoston selonteon kyseisen lain toteutumisesta.

Kuitenkin jo sitä ennen, 3.10.1991, asetti sosiaali- ja terveysministeriö toimikunnan selvittämään tasa-arvolain uudistamistarvetta mm. silmälläpitäen sitä, mitä muutostarpeita Euroopan yhteisöjen tasa-arvodirektiivit ja muut oikeussäännökset sekä Euroopan tuomioistuimen oikeuskäytäntö mahdollisesti aiheuttaisivat Suomen tasa-arvolainsäädännälle. Taas yksi tasa-arvoa edistävä muutospainete tuli kansainväliseltä taholta eli EU:sta. Toimikunnan työ valmistui 30 päivänä syyskuuta 1992, ja se on myös nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen taustalla.

Valiokunta on työssään kiitettävästi pyrkinyt noudattamaan tuon toimikunnan suosituksia. Yhtenä esimerkkinä tästä ovat tasa-arvon toteutumista edistävät kiintiöt, joita toimikunta alun perin esitti tasa-arvolain 4 §:ään samassa muodossa kuin sitten nimissäni olevassa lakialoitteessa esitettiin.

Keskusteltaessa kiintiöistä keskustellaan vain välineestä, jolla edistetään tasa-arvoa. Tasa-arvon edistäminen tunnustetaan laajasti yhdeksi keskeiseksi peruseriaatteen. Uskoakseni kaikki puolueet ovat tästä asiasta erinomaisen yksimielisiä. Tapahtumien kulku on kuitenkin osoittanut, että vaikka periaatteesta ollaan yksimielisiä, riidellään sitäkin enemmän niistä keinoista, joilla tämä yhteinen hyvä pitäisi saavuttaa.

Kun tasa-arvolakia aikoinaan vuonna 1986 säädettiin, totesi toinen lakivaliokunta vielä erikseen mietinnössään, josta sittemmin tuli myös eduskunnan kanta, että "4 §:n säännöstä sovellettaessa tulisi tavoitteeksi asettaa sukupuolten tasainen jakauma eri toimielimissä niin, että sukupuolten osuudet olisivat 40—60 prosenttia". Silloin ei siis haluttu itse lakitekstiin ottaa mainintaa kiintiöistä ja luotettiin siihen, että tähän toivottavaan tulokseen päästäisiin kevyemmällä keinoilla: eduskunnan selkeästi ilmaisemalla lainsäätäjän tahdolla.

Viime päivinä me muutenkin olemme saaneet havainto-opetusta siitä, miten eduskunnan valiokuntien mietintöihin ja niiden perusteluihin on tapana suhtautua. Kyseisen asian kohdalla kävi kuitenkin vielä niin, että tunnetuissa tasa-arvolain tulkintoissaan korkein hallinto-oikeus onnistui muuttamaan itse lakitekstissä olleen muodon "tulee olla sekä naisia että miehiä" käytännössä muotoon "yksi nainen ja miehiä". Tämä oli se viimein pisara, joka sai minut luopumaan aiemmasta hyväuskoisuudestani sen suhteen, että lakia luetaan niin kuin se on kirjoitettu. Jos lainsäätäjän tavoitteita ja tahtoa ei oteta huomioon ilman täysin yksiselitteistä lain kirjainta, silloin ainoaksi vaihtoehdoksi jää, että laki kirjoitetaan niin selvästi, että ylimmätkin tuomioistuimet sen ymmärtävät.

Tasa-arvoministeri Enestam kertoi jo, miten kansa on vaaleissa luottanut naisiin. Eduskuntaan valittiin 40 prosenttia naisia. Kunnallisvaaleissa naisehdokkaat keräsivät äänistä peräti 36,2 prosenttia. Mutta vaikka kunnallishallinnon puolella on tasa-arvolain edellä mainittu pykälä yleensä otettu vakavasti, oli juuri nyt päättyneellä kaksivuotiskaudella maamme 450 kunnasta vielä 153 sellaista, jotka ottivat korkeimman hallinto-oikeuden tulkinnan ohjeekseen ja valitsivat esimerkiksi kunnanhallitukseen vain yhden naisjäsenen.

Ed. Komi äsken käydyssä keskustelussa esitti, että odotetaan vuoden 1996 kunnallisvaaleja. Ei meidän tarvitse odottaa kuin tämän kuukauden päättymistä, niin me näemme, miten nämä 455

kuntaa taas ovat valinneet kunnanhallituksensa, ja epäilen ja pelkään, että sama toistuu: 455 kunnasta todennäköisesti vielä 153 on sellaista, johon on valittu vain yksi ainoa nainen kunnanhallituksen jäseneksi. Eli jos näyttöjä tarvitaan, ei tarvitse odottaa kuin muutama päivä, niin taas näemme, että kaikista kauniista puheista huolimatta totuus on hieman toisen näköinen.

Samoin täällä tuli jo lautakuntien sukupuolijakauma esiin. Se on todella perinteisesti samalla tavalla vinoutunut. Sosiaali- ja terveystoimessa sekä opetustoimessa on naisia kiitettävästi, mutta sen sijaan teknisissä, rakennus- ja kaavoituslautakunnissa on naisia keskimäärin vain 16—22 prosenttia. Kun ed. Aittoniemi epäili, miten löytyy tekniseen lautakuntaan asiantuntevia naisia, niin todella haluaisin ottaa tässä esiin sen, että olisi erittäin terveellistä, että tekniseen lautakuntaan otetaan käyttäjänäkökulma. Kun se suunnittelee katuja, teiden rakentamista tai esimerkiksi ympäristön rakentamista, niin voisi kerran olla hauskaa, että siellä olisi se asianomainen henkilö, joka niitä enemmän käyttää lastenkärryjen ja ostoskärryjen kanssa ja joka voi kertoa, miksi jokin jalkakäytävän reuna on liian korkea tai esteenä jollekin aivan normaalille arkipäivän askarelle, niin kuin on täällä tullut esiin. Se avartaisi mielenkiintoisella tavalla myös sitä keskustelua, jota tällaisissa lautakunnissa käydään.

Koko tasa-arvolainsäädännön yhtenä perustavoitteena on, että naisten ja miesten on tasaveroisesti voitava osallistua yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Kun naisilla ja miehillä on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua eri tehtäviin yhteiskunnassa, saadaan näin tehokkaammin käyttöön kansakunnan henkiset voimavarat ja voidaan paremmin ottaa myös huomioon eri väestöryhmien tarpeet. Tähän kansakuntamme kaikkien voimavarojen tasapuoliseen käyttöön pyritään kiintiön kirjaamisella 4 §:ään myönteisesti vaikuttamaan.

Lopuksi haluan myös omasta puolestani todeta, että edellä mainitun kiintiön käyttäminen on vain väline. Sillä halutaan vain nopeuttaa itse päämäärän saavuttamista, mahdollisimman tasa-arvoista yhteiskuntaa. Se on väline, joka on käytössä Tanskassa ja Norjassa ja on havaittu näissä maissa hyväksi. Se on kaiken lisäksi keino, jonka käyttäminen ei maksa mitään. Jos sitten kiintiöitä ei enää muutaman vuoden päästä tarvita, vaan tasa-arvoinen osallistuminen yhteiskunnalliseen suunnitteluun on itsestään selvyys, silloin ei myöskään vahingoita ketään, jos tämä keino mainitaan laissa ikään kuin muistona siitä,

miten tämä perusoikeus, tasa-arvo, on aikoinaan saavutettu.

Ed. Perho-Santala (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Varpasuo kiinnitti hyvin konkreettiseen ja lähellä olevaan tosiasiaan huomiota eli siihen, miten kunnallishallitukset valittiin. Siltä osin on nähtävissä valitettavaa takapakkia monelta osin. Naisten pääsy nykyistä enemmän päättäviin elimiin ei tietenkään ole itseisarvo eikä itsetarkoitus. Sillä on mieli ja tavoite ja se on juuri se, mihin ed. Varpasuo puheenvuorossaan viittasi, eli monipuolisempi näkemys yhteiskunnan kehittämisestä. Ei ole kysymys vain keski-ikäisten naispolitiikkojen inhorealistisesta näkökulmasta vaan paljon laajemmasta kysymyksestä ja paljon syvällisemmästä asiasta eli siitä, että naiset pääsevät perinteisessä miesten maailmassa tuomaan esille omaa osaamistaan, ja myös toisin päin: miehet tulevat mukaan sellaiseen päätöksentekoon, joka muokkaa heidän maailmankuvaansa.

Tasa-arvolain 6 §:ään tehdään mielestäni hyvin tärkeä lisäys, jossa todetaan, että työoloja pitää kehittää niin, että helpotetaan naisten ja miesten osalta työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamista. Tämä on tavattoman tärkeä tavoite ja mielestäni oleellinen todellisen tasa-arvon kannalta.

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Kun tarkastellaan tasa-arvokysymyksiä, niin haluaisin todeta sellaisen seikan, että esimerkiksi palkansaajien ja yritysten kannalta sukupuolten välinen tasa-arvo liittyy hyvin kiinteästi työelämän kehittämiseen ja se on myös hyvin välttämätön yritysten menestykselle. Olennaista on se, minkälainen työilmapiiri ja tasa-arvo työelämässä vallitsee. Sillä on hyvin suuri merkitys. Yhtäläisten mahdollisuuksien turvaaminen sukupuolesta riippumatta lisää työviihtyvyyttä ja tehokkuutta. Tasa-arvon toteuttaminen on siten myös ilman muuta työnantajille hyvin tärkeä asia, vaikka valitettavasti minun on pakko todeta, että joistakin työnantajien edustajien lausunnoista työasiainvaliokunnassa ei välttämättä aina tähän käsitykseen voinut päätyä.

Sukupuolikiintiöt näyttävät nyt kiihdyttävän tietyllä tavalla tunteita. Sen sijaan sukupuolten välisten palkkaerojen kääntyminen uudelleen kasvuun ja naisten työttömyyden jatkuva paheneminen eivät näytä ainakaan toistaiseksi pahemmin kiihdyttäneen vielä ketään. Se on kuitenkin erittäin hälyttävä ja paha asia, joka on nyt

uudelleen nousemassa entistä pahempaan esiin. Ovatko esitykset tasa-arvon edistämiseksi joidenkin mielestä sopimattomia uudessa markkinavoimien vapauden Suomessa? Nythän on tosiasiassa, että markkinavoimat eivät tunnetusti luo tasa-arvoa ihmisten välille, vaan on juuri päinvastoin. Viime vuosien yleistä yhteiskunnallista kehitystä, kun mm. vaatimukset naisten vetämisestä pois työelämästä takaisin koteihin ovat lisääntyneet, on kuvattu jopa uudeksi naisvihamielisyydeksi ja tietynlaiseksi amerikkalaisen esikuvan mukaan mahdollisesti toimivaksi uudeksi suomalaiseksi takaiskuksi.

Markkinavoimat luovat jatkuvasti eriarvoisuutta, jonka tasoittaminen on tietysti julkisen vallan ja meidän päätöksentekijöiden tehtävä. Parhaamme mukaan meidän on yritettävä näitä asioita tasata. Taloudellisen toiminnan vapautumisen oloissa on tietysti entistä tärkeämpää toimia tasa-arvon edistämisen puolesta. Tasa-arvolaki on todella tässä asiassa erittäin tärkeä apuväline. Se muuttaa asenteita ja menettelytapoja, se on työkalu asioiden eteenpäin viemiseksi.

Käsitellessään hallituksen esitystä naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta työasiainvaliokunta hyväksyi äänestyksen jälkeen myös itse lämpimästi kannattamani muutoksen, joka edellyttää valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä sekä kunnallisissa toimielimissä kunnanvaltuustojen lukuun ottamatta 40 prosentin kiintiötä sekä nais-että miessukupuolen edustajille. Sukupuolikiintiöt pakottavat vastedes etsimään ja nimettämään kumpaakin sukupuolta olevia henkilöitä valtion komiteoihin, neuvottelukuntiin ja kunnan toimielimiin, niin että vähemmistönä olevan sukupuolen edustajia toimielimien jäsenissä on vähintään 40 prosenttia, niin kuin tänä iltana käytävässä keskustelussa on todella jo moneen kertaan tullut esiin. Pidän itse muutosta erittäin tarpeellisena. Sillä on vaikutusta koko yhteiskunnan tasa-arvoasenteisiin ja käytäntöihin. Se on myös toivon mukaan väliaikainen, kun yhteiskunta kasvaa ja kehittyy tasa-arvoisuuden suuntaan niin, että joskus voidaan todeta, että laki on tehnyt itsensä tarpeettomaksi.

Mielestäni valiokunnan esityksessä, jota valiokuntamme puheenjohtaja ansiokkaasti täällä esitteli, on kuitenkin vielä täydennettävää, jotta sukupuolta koskeva kiintiöasia ulottuisi myös virastojen, laitosten taikka kunta- tai valtiotienemmistöisten yhtiöiden hallintoneuvostojen, johtokuntien tai muiden luottamuselinten ko-

koonpanoon. Ed. Arja Ojala täällä esittikin, että on saatu aikaan kompromissi 4 §:n 3 momentista, joka pitää muuttaa. Olin siitä myös tekemässä muutosesitystä, mutta kun meitä oli nippu muutosesitystä viemässä, niin päädyimme kompromissiin. Ed. Ojalan nimellä tulevaa muutosesitystä ehdottomasti kannatan.

Sukupuolikiintiöiden laajentaminen edellä kuvatulla tavalla on tärkeää, koska se avaa naisille myös julkissektorin taloudellisen vallan luottamuselimet nykyistä tasa-arvoisemmin. Tutkimukset ovat osoittaneet, että juuri liikelämän johtotehtävissä naisten alistus on kaikkein suurinta. Räikeimmillään tilanne on suur-yritysten ylimmässä johdossa, jossa naisia on vain 2 prosenttia.

Arvoisa puhemies! Haluaisin käsitellä hiukan lakiesityksen kohtia, joihin mielestäni tulisi vielä tehdä korjauksia ja muutoksia. Yksilöidyt muutosesitykset tehdään tietenkin asian toisessa käsitelyssä.

Ensinnäkin haluaisin puuttua kohtaan sukupuolinen häirintä. Hallituksen esityksen 6 §:n 2 momentin 4) kohdan mukaan tasa-arvon edistämiseksi työelämässä työnantajan tulee ottaa huomioon käytettävissä olevat voimavarat ja muut asiaan vaikuttavat seikat, mm. huolehtia mahdollisuuksien mukaan siitä, ettei työntekijä joudu sukupuolisen häirinnän tai ahdistelun kohteeksi.

Sukupuolinen häirintä merkitsee ihmisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkamista. Mielestäni lakiehdotuksen sanat "mahdollisuuksien mukaan" tulee poistaa, koska ne voidaan myös lukea niin, että ne rajoittavat työnantajan tasa-arvon edistämisvelvollisuutta. On mielestäni aivan varmaa, että lain soveltamisessa säännös työnantajan velvollisuudesta estää sukupuolista häirintää työpaikalla menettää tehoaan. Esityksestäni työasiainvaliokunnassa tähän kohtaan lakia lisättiin myös työsuojeluorganisaatioiden ja yhteistoimintaelinten vastuu. Kävimme varsin laajaa ja monipuolista keskustelua siitä, voidaanko työnantajaa määrätä valvomaan ja huolehtimaan siitä, että sukupuolista häirintää ei tapahdu, voidaanko häntä ainakaan laittaa siitä vastuuseen ja miten näitä asioita työyhteisössä voitaisiin parhaalla mahdollisella tavalla hoitaa.

Täällä joku sanoi, että ei se mitään, se piristää vain työelämää, jos siellä vähän katsellaan kau- niisti taikka vähän hipaistaan taikka niin päin pois. Kuitenkin ne edustajat, jotka näin suhtautuvat tähän asiaan, suhtautuvat mielestäni vaka-

vaan asiaan liian kevytmielisesti ja ehkä asian-
tuntemattomastikin.

Mietin paikalla istuessani ja asian käsittelyn
kulkua seurattessani, kertoisinko teille esimer-
kin, ja päätin, että kerron. Minä olen saanut
yhteydenottoja työpaikalta, jossa on irtisano-
misuhka ollut päällä. Väkeä on jo vähennetty ja
varsin radikaalia vähentämisuhkaa on vielä ol-
lut. Esimiesasemassa oleva henkilö on alistanut
naistyöntekijöitään lupaamalla heille työpaikan
säilymistä, kiristämällä heitä sillä edellytyksellä,
että he alistuvat sukupuoliseen kanssakäymi-
seen työnjohtajan kanssa. Asia on hyvin vaikea
työyhteisössä varmasti hoidettavaksi tämän
päivän siinä hyvin kireässä tilanteessa, kun
kampailua jokaisesta työpaikasta myös työyhte-
teisössä käydään ja pelätään sitä, kuka saa säi-
lyttää työpaikkansa, kuka on seuraava, joka
lähtee, jos tällaisia alistavia henkilöitä löytyy.
En usko, että tämä on ainut paikka, josta mi-
nulla on esimerkki kerrottavana. Näihin asioi-
hin, hyvät kollegat, on kyllä suhtauduttava erit-
tän suurella vakavuudella.

Mielestäni tähän lakiin tulee kirjata myös ni-
menomainen velvollisuus työpaikkakohtaisen
tasa-arvosuunnitelman laatimisesta yhteistoi-
mintalain piirissä olevissa yrityksissä. On selvää,
että yhteistyössä työpaikoilla laadittava tasa-ar-
vosuunnitelma edistää tasa-arvolain tavoitteiden
toteuttamista ja tasa-arvon edistämisen suunni-
telmallisuus toteuttaa juuri näitä tasa-arvotoi-
menpiteitä. Sitä pidettiin tietyllä tavalla vaikea-
na, ja siellähän on nyt se määrä siitä, että se on 30
henkeä ja sitä suuremmissa yrityksissä. Sekin on
myös tietyllä tavalla työväline, ja se pistää työ-
paikan, yrityksen johdon ja henkilöstön yhdessä
kehittämään ja suunnittelemaan työelämän
tasa-arvon toteuttamista.

Palkkatietojen julkisuus oli työasiainvalio-
kunnan asiaa käsitellessä kiintiöiden ohella vai-
kea asia, ellei peräti vaikein, oikeastaan vaikein,
koska emme päässeet siinä asiassa eteenpäin. Pit-
käaikaisena pääluottamusmiehenä minä kuunte-
lin melkein uskomattomana esimerkiksi joiden-
kin työnantajien piirien edustajien näkemyksiä
palkkatietojen saatavuudesta. Minulle jäi sellai-
nen tunnelma, halutaanko tässä asiassa olla to-
della menossa pitkin askelin jopa taaksepäin,
koska meillä on lukuisia työehtosopimuksia,
joissa palkkatietojen saatavuus on aivan helppoa
ja ne ainakin luottamusmies aina tarvittaessa
saa. Nyt, kun se on tähän lakiin kirjattu niin, että
ne saadaan asianomaisen henkilön suostumuk-
sella, me olemme hyvin kaukana siitä tasa-arvon

toteuttamisesta, mitä palkkatietojen saatavuus-
della muuten voitaisiin edesauttaa.

Palkkatietojen saatavuus on myös hyvin tär-
keä askel samapalkkaisuudessa, sen seurannassa
jne. Lakiehdotuksessa säädetään työnantajan
velvollisuudesta antaa palkkatietoja työntekijäl-
le itselleen. Valiokunnan mietinnön mukaan
myös luottamusmiehellä tai vastaavalla työntekijän
edustajalla on itsenäinen oikeus saada palk-
ka- ja työehtoja koskevia tietoja todella siis vain
tämän henkilön suostumuksella. Ehdotus tar-
koittaa siis todella sitä, kuten sanoin, että vain
työntekijän suostumuksella, ja se on todella tässä
asiassa pitkä harppaus taaksepäin.

Hyvityksen vähimmäismäärän ylärajaan ja
hyvityksen jakamista koskevien säädösten pois-
tamiseen niin ikään haluamme vielä tehdä kor-
jausesityksiä lain yksityiskohtaisessa käsittelys-
sä.

Sitten olisin vielä parilla sanalla puuttunut
kanneaikaan. Voimassa olevan tasa-arvolain
12 §:ssä on säädetty, että kanne hyvityksen suo-
rittamisesta on nostettava vuoden kuluessa syr-
jintäkiellon rikkomisesta. Kyseinen aika on nyt
kuitenkin käytännössä osoittautunut hyvin lyhy-
eksi. Esimerkiksi työmarkkinajärjestöjen edusta-
jat, nimenomaan työntekijäpuolen edustajat,
kiinnittivät asiaan myös vakavaa huomiota, ja
tähän on todella saatava myöskin korjauksia.

Arvoisa puhemies! Tässä joitakin asioita, joita
yksityiskohtaisessa käsittelyssä pitää saada kor-
jattua. Niitä on vielä joitakin muitakin, mutta
aika rientää enkä halua aikasuositusta ylittää.

Toteaisin, arvoisa puhemies, vielä lopuksi,
että kaikkine puutteineenkin tasa-arvolakiehdotus
on kuitenkin pieni askel eteenpäin. Rohkenen
toivoa, että se myöskin omalta osaltaan käytän-
töön tullessaan kasvattaa ja kannustaa meitä
suomalaisia niin yksilöinä kuin työelämässä
työntekijöinä ja työnantajina kehittämään suo-
malaista sukupuolten välistä tasa-arvoa myön-
teisesti eteenpäin.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro):
Arvoisa rouva puhemies! Ed. Rimmi toi esiin
sukupuoliseen häirintään liittyviä asioita ja toi-
saalta salin puolelta annettiin ymmärtää, että se
on piristystä työelämään. Minusta siinä tapauk-
sessa on ymmärretty väärin se, mikä on erootti-
suutta ja mikä on sukupuolista häirintää. Ne
ovat kaksi aivan erilaista asiaa.

Toisaalta sukupuolisesta häirinnästä ja hy-
väksikäytöstä työyhteisössä olen aivan samaa
mieltä kuin ed. Rimmi, että se on erittäin vaka-

vaa. Minäkin voin kertoa esimerkin, joka on jo yli 30 vuotta vanha, vuosilta 1963—66, kun olin nuorena rakennusharjoittelijana rakennuksilla töissä. Määrättyjä henkilöitä määrätyissä tilanteissa työyhteisössä työpäivän kuluessa minä suorastaan kauhulla ajattelin, kun ne tulivat kiinni suorastaan. Minä tiedän, miltä se nuoresta ihmisestä tai myöhemminkin tuntuu. Minä en puhu enää mistään muiden tiedosta vaan siitä, mitä minä olen itse kokenut. Ei ole mitenkään mukavaa olla työyhteisössä ja pelätä sellaista tilannetta. Se ei ole mikään piriste siinä tilanteessa.

Toisaalta minä moraalisesti pidän erittäin tuomittavana myöskin työpaikalla ja työyhteisössä työaikana harrastettuja seksuaalisia suhteita. Minusta ne kyllä kuuluvat jonnekin aivan muualle kuin työpaikalle. Olkoonkin työyhteisön henkilöiden keskinäistä hommaa, mutta kyllä se kuuluu ihan muualle kuin työpaikalle. Se ei ole minusta yhteisön piristystä.

Toisaalta lainsäädäntöön. Nämä -isi-muodot sanoissa ovat ihan sama kuin niitä lakipykälä ei siellä olisikaan, koska ne eivät oikeastaan velvoita yhtään mihinkään.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä olen kyllä sitä mieltä — en tarkoita nyt ed. Kauppista — että ne, jotka kauheasti paasaavat työpaikkahäirinnästä ja muusta, ovat sellaisia ihmisiä, jotka toivovat, että joku heihin joskus kiinnittäisi myöskin huomiota, kun toisiin kiinnitetään, ja tällä tavalla mekkaloidaan tästä asiasta.

Minä ymmärrän sen, niin kuin ed. Rimmi esiteli esimerkkejä jostakin työpaikalta, jossa pakotetaan sukupuoliyhteyden sen vuoksi, että saa joitakin etuja ja saa pitää työpaikkansa, nämä ovat aivan asia erikseen, nämä ovat täysin tuomittavia tekoja. Mutta jos työpaikalta tuollainen terve huumorintaju, joka ei ketään rasita eikä häiritse, häipyy pois, niin kyllä suomalaiset työpaikat ovat äärettömän raskaita oltavia. Väitän, että monella työpaikalla lausutaan tällä tavalla, eikä sellainen terve värinä työpaikalla ei joskus ole niin pahasta, se vain piristää työpaikan ilma-piiriä, eikö totta? Tällä tavalla, siitä on kysymys. Mutta tässä sekoitetaan kaikki tällaiset kohtuuttomuudet ja toisaalta terve suomalainen elämä.

Jos minä sanon, arvoisat naiset, kun tulette vastaan, että sä oot sitten kaunis tänään ja erittäin viehättävä tai niin kuin keväinen tuulahdus, pitääkö minun maksaa 2 000 markkaa sakkoa siitä? (Vasemmalta: Kyllä pitää!) — No, makse-

taan sitten, mutta ette käy kyllä taputtelemassa minun vatsaanikaan, se on sitten syyte heti päällä siitä.

Ed. Hassi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en ryhdy spekulimaan sillä, mitä ed. Aittoniemi mahdollisesti salaa toivoo. Mutta olen lukenut professori Elina Haavio-Mannilan tekemän tutkimuksen miesten ja naisten kokemuksista työtehtävissä, jotka ovat heidän omalle sukupuolelleen epätavallisia. Elina Haavio-Mannila tutki esimerkiksi miehiä, jotka ovat lastentarhanopettajina, ja naisinsinöörejä ja vertasi heidän kokemustaan samassa ammatissa toimivan valtasukupuolen edustajien kokemuksiin. Tutkimuksessa todettiin, että kaikissa muissa kysymyksissä nais- ja miesinsinöörien kokemukset työelämästä olivat hyvin lähellä toisiaan, mutta siinä, miten nais- ja miesinsinöörit olivat kokeneet tullessa seksuaalisen häirinnän kohteiksi työpaikalla, oli dramaattinen ero.

Tästä voidaan vetää se johtopäätös, että sellaisilla aloilla, joilla naisia on vähän ja jotka ovat perinteisiä miesten aloja, ongelma on erityisen suuri. Muun muassa siitä syystä se on tärkeä yhteiskunnallinen ongelma, koska me tarvitsemme naisten työkapasiteetin ja lahjakkuuden käyttöä myös niillä aloilla, joissa he ovat harvinaisia. Elina Haavio-Mannilan tutkimuksen pohjalta minä kyllä pahoin pelkään, että myös poliisin ammattikunnassa, jossa naiset ovat aika pieni vähemmistö, tämä ongelma saattaa olla aika merkittävä.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En malta olla vielä mainitsematta ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta, että kyllä tässä on sekoitettu selkeästi kaksi eri asiaa. Terve värinä on vähän eri asia kuin se sellainen niin sanottu ... (Ed. Aittoniemen välihuuto.) — Sitä eivät ehkä muut olekaan sekoittaneet kuin ed. Aittoniemi.

Toisaalta kyllä minulla olisi poliisienkin ammattikuntaan liittyviä esimerkkejä kerrottavana, mutta jääköön kertomatta siitä. Se ei välttämättä ole tervettä värinää kyllä ollut. Kohteena ei siinä ole ollut suinkaan kenties työyhteisöön liittyvä henkilö, mutta kuitenkin hänen virkatoimensa tehtäviin liittyvän henkilön kanssa. Jääköön se tarkemmin selvittämättä, mutta ovatpahan vain päivystyspoliklinikalla tullee tällaiset asiat eteen.

Toisaalta, jos ajatellaan, milloin nämä työpaikalla tapahtuvat seksuaaliset häirinnät ovat ai-

nakin lääkärin näkökulmasta katsoen ja työterveyslääkärinä toimiessani osoittautuneet hyvin todennäköisiksi, silloin, jos siellä on keski-ikäisiä ja iäkkäämpiä miehiä ja nuoria naisia, noin 20-vuotiaita naisia. Minä olenkin vitsaillut, että kylähän kuka tahansa nyt yhden nelikymppisen kahteen kaksikymppiseen vaihtaisi, mutta se nyt ei kaksikymppisen kohdalta ole ihan yhtä lailla romanttista, jos he eivät isähaamoa ole itsellensä etsimässä, kuin 40—60-vuotiaan miehen kannalta.

Ed. Piha: Arvoisa puhemies! Uusi tasa-arvolaki on mielestäni hyvä esitys, jonka myötä moni epäkohta otetaan rohkeasti esille ja jonka myötä myös yhteiskunnan eri osapuolet, niin naiset kuin miehetkin, saavat varmasti tarpeellisen työkalun käytännön tasa-arvoa edistämään. Tasa-arvo yhteiskunnassa naisten ja miesten välillä on tärkeä, perustavaa laatua oleva oikeus, ja uusi tasa-arvolaki ajatuksineen on kannatettava.

Valiokunnan mietinnöstä tulee ilmi, että laissa on otettu huomioon mm. muiden Pohjoismaiden vastaava lainsäädäntö sekä EU:n tasa-arvo-ohjelmien periaatteet. On kuitenkin turha kuvitella, että kun säädetään laki, kaikki on kunnossa. Ei laillakaan kaikkea voida säätää. Niinpä on jo päästy mielestäni siihen pisteeseen, että tästä eteenpäin tasa-arvon toteutuminen on asenteista ja käytännöstä kiinni. Siksi onkin hyvä, että valiokunta mietinnössään on korostanut koulutuksen ja kasvatuksen merkitystä. Pojasta polvi paranee. Asenteiden tasolla voin sanoa, että oma sukupolveni ottaa tasa-arvon jo luonnollisena asiana. Tämän kattavampaa lakia ei tasa-arvonkaan hyväksi enää mielestäni voida tehdä.

Erityisesti tasa-arvon toteutuminen käytännössä kulminoituu työpaikoilla, ja siksi on aiheellista, että tietyt kokoiset yritykset tekevät tasa-arvon toteutumisesta suunnitelmia ja raportteja. Tasa-arvon kannalta on tärkeää, että perhe-elämän ja työn voi joustavasti yhdistää, puhumattakaan siitä että samasta työstä saadaa palkka sukupuolesta riippumatta. Näihin on jo sitouduttu, mutta käytännössä esimerkiksi viimeisen palkkatutkimuksen mukaan naisten palkat olivat noin 70 prosenttia miesten vastaavista. Tulemme taas asenne- ja käytäntöongelmaan.

Valiokunnan sinänsä ansiokkaassa mietinnössä on eräs yksityiskohta, jota en voi kannattaa ja jota käsittelen hieman yksityiskohtaisemmin. Se koskee miesten ja naisten kiintiöimistä, ns. sukupuolikiintiöitä.

Arvoisa puhemies! Kun tasa-arvolaista käytiin viimeksi keskustelua istuntosalissa lähetekeskustelussa, arvioivat muutamat naisetustajat naistietouteni tasoa vastustaessani naisia karsinovia kiintiöitä, joita hallituksen alkuperäisessä esityksessäkään ei ollut. Jotenkin näinhän se meni: "Ed. Piha vastustaa naisikiintiöitä, koska hänen naistietoisuutensa ei ole tarpeeksi korkealla tasolla." Tästä syytöksestä hyvin huolestuneena rupesin sitten tutkimaan pohjoismaisten kansasisartemme naistietouden tasoa. Voinkin nyt huojentuneena todeta, että sekä ruotsalaiset että tanskalaiset sisaremmme ovat yhtä kehittymättömiä näiltä osin. Kummassakaan maassa ei kiintiöitä laissa tunneta. Kuitenkin tavoite on saavutettu: Naiset ja miehet ovat tasa-arvoisia, ja heitä valitaan tasapuolisesti.

Huojentuneena voin myös todeta silloisen tasa-arvovaltuutetun Tuulikki Petäjäniemen olevan kiintiöitä vastaan. Niinpä vika ei ehkä ollutkaan naistietouteni tasossa. Naisia me nuoremmatkin olemme, eikä taas meidän mielipiteitämme pidä syrjiä sukupolven perusteella.

Tasa-arvolain perustarkoitus on estää sukupuoleen perustuva syrjintä. Hallituksen esityksessä juuri siksi korostettiin naisten tarvetta tasapuolisesti osallistua yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä sekä kunnissa samoin naisia ja miehiä tulee valita tasapuolisesti. On yhteiskunnan etu, että päättämässä on sekä naisia että miehiä. Se on etu, ei itseisarvo, joka voidaan matemaattisesti prosentoida.

Yhteiskunnan velvoite on tehdä päätöksiä parhailla mahdollisilla voimilla asiantuntemukseen perustuen. Minä uskon, että suomalainen nainen on hyvin koulutettu, asiantunteva ja pätevä moniin tehtäviin, ja siksi minusta naisten mahdollisuuksien tulee olla samat. Ei päteviä suomalaisia naisia pidä alistaa ns. kiintiönaisiksi. Mutta ei kai tasa-arvoon tukeutuen miestäkään saa sukupuoleen perustuen syrjiä.

Muun muassa Helsingin Sanomissa ja Kaupalehti Optiossa kerrottiin vähän aikaa sitten työtuomioistuimen nimitysmenettelyrjanssista, jossa itsensäkin mielestä pätemättömämpi nainen voitti miehen, koska hän oli nainen. Tämä nainen kieltäytyi virasta. Hänekään ei halunnut olla kiintiönainen. Kiintiöajatus ei siis suinkaan ole kaikkien yhteiskunnan naisten mielestä oikeutettu.

Yhteiskunnassa naisten ja miesten välinen riskiiriä ei enää ole kärjistynyt. Naiset ovat miesten

kanssa tasa-arvoisia ja sellaisina haluavat omilla ansioillaan päästä elämässä eteenpäin ja tulla kohdelluiksi. Yleisesti ihmiset nähdään ihmisinä, ei naisina tai miehinä.

Miksi siis eduskunnassa ristiriita täytyi jälleen ottaa esiin ja aiheuttaa tasa-arvon kannalta mielestäni jopa vahinkoa asettumalla taas eri puolille? Kiintiöt eivät ole mikään uusi, ihmeellinen keksintö. Ei se ole mikään radikaali muutos, kun on siitäkin arvioita esitetty.

Mualla maailmassa mm. Yhdysvalloissa on kaikki mahdollinen kiintiöity: värilliset, värittömät, miehet ja naiset jne. Mutta sielläkin ollaan nyt myöntämässä, että kiintiöt eivät olekaan oikea ratkaisumalli tasa-arvon toteutumiseen, koska ne eivät ole oikeudenmukaisia eivätkä lähde yksilökeskeisyydestä, ammattitaidosta ja asianomaisen pätevyydestä. Siellä ollaan menossa toiseen suuntaan.

Arvoisa puhemies! Tasa-arvo naisten ja miesten välillä on jo saavuttanut lain tasoisesti sen, mihin pystytään, jotta se todella vastaisi alkupeleistä tarkoitustaan. Lain säätämisen jälkeen kysymys on asenteista, jotka yhteiskunnassa ovat selkeästi tasa-arvoistuneet. Jos tämän jälkeen yhteiskunnassa epätasa-arvoa vielä esiintyy, sitä esiintyy enemmän sukupolvien kuin sukupuolien välillä. Jos nyt hyväksytään kiintiöimisajatus, mitä en siis toivo, ja lähdetään kiintiöiden tielle, ehkä meidän yhteiskuntamme nuorempienkin tulee harkita sukupolviikiintiöitä, jotta tasa-arvo todella toteutuu. Onhan sekin toki tärkeää, että jokainen sukupolvi saa olla mukana yhteiskunnan suunnittelussa ja päätöksenteossa, ja varmasti muitakin tehokkaita kiintiöimismuotoja vielä keksitään.

Haluan korostaa vielä, että suinkaan kaikki naiset eivät kannata naisten karsinointia eikä yksilöitten kiintiöimistä sukupuolen tai minkään muunkaan ns. vamma perusteella, kuten helposti tulee mielikuva siitä. En mielelläni haluaisi olla myöskään mieskansanedustajan housuissa tässä asiassa. Teidät hän leimataan joka tapauksessa ties miksi sovinniteiksi, jos vastustatte kiintiöitä. Sanonkin teille: Kaikki naiset eivät ole sitä mieltä, että kiintiöillä palvellaan naisen asemaa, vaan päinvastoin. Tehkää siis ratkaisu naisten vahvan aseman puolesta, ei kiintiöiden puolesta. Siitähän tässä on kysymys.

Tavoite on selvä ja se on tasa-arvo. Se voidaan saavuttaa ilman kiintiöitä, kuten esimerkiksi Ruotsissa on tehty poliittisella yhteisymmärryksellä tasa-arvon tärkeyydestä. Mielestäni seuraavan hallituksen tulee hallitusohjelmassaan sitou-

tua tasa-arvon edistämiseen. Sitoutuminen voi ja sen tulee tapahtua ilman kiintiöitä.

Oman puolueeni, kokoomuksen, osalta olen hyvin luottavainen. Esimerkiksi kokoomuslainen eduskunnan ensimmäinen naispuhemies on hyvä esimerkki siitä, että kykyjä naisilta löytyy. Hänkään ei varmasti haluaisi olla kiintiöity puhemies vaan, niin kuin nyt on, puhemies isolla P:llä.

Minä kannatan tasa-arvoa naisten ja miesten kuten myös sukupolvien välillä. Kaikilla meillä tulee olla tasa-arvoiset mahdollisuudet omien osaamistemme perusteella. Pidän kiintiöitä suomalaisista naista ja hänen kykyjään loukkaavina, ja tulen asian yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään ehdotuksen lain 4 §:n osalta kiintiöiden poistamisesta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minäkään en ole kannattanut kiintiöitä enkä tule kannattamaan äänestyksessäkään, koska minä katson, että se on halventavaa. Naisilla on itsellään niin paljon vahvuutta, että ei tarvitse olla ns. kiintiönaisia. Nimittäin kiintiönimitys tekee mahdolliseksi sen jälkeen sen, että tavallaan avataan portteja sille, että miehet voivat helpommin käyttää vähättely henkisen väkivallan muotona estääkseen naisia esittämästä niissä tilanteissa mielipiteitään, vaikka heitä olisikin 40 prosenttia. Siellä ainakin alkuun ollaan hyvin arkoja esittämään selkeitä mielipiteitä, jos on saatu paikka ns. kiintiönaisena. Sen jälkeen tietysti on vielä kaiken maailman huulenheittoja, joita eduskunnan kuppilassakin jo käydään. Minä itsekkin esitin siellä, että se sana hyvin herkästi muuttuu ”kiintonaiseksi”. Siihen taas liittyy hyvin monenlaisia verbaalisia kuvia, joita voisi siitä sitten saada.

Minä olen sitä mieltä, että kun naiset vahvistavat omaa itsetuntoaan ja uskovat itseensä, ilman kiintiöitäkin päästään siihen tilanteeseen, että jokainen suomalainen nainen voi sanoa toiselle, että sinä teet sen, mitä sinä tahdot.

Ed. Kuitinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Pihan puheenvuoro oli hyvin ansiokas ja hyvin moniulotteinen, mutta kiintiöiden osalta perusteluihin en voi yhtyä. Siinä nimenomaan näkökulmani on se, että en-

simmäiseen valittuun 40 prosenttiin kumpaakin sukupuolta pitäisi osoittaa sama halventava asenne, jos näin ajatellaan. Minä näen yhteiskunnan sellaisena, että niissä elimissä, joihin on tasapuolisesti valittu miehiä ja naisia, ei suinkaan ole vähempään määrään mitään halventavaa tai alistavaa suhdetta vaan se on aivan luonnollinen. Tällaista luonnollista tilannetta mekin tarvitsemme Suomessa.

Ruotsissa ja Tanskassa, joissa aivan oikein ei laissa prosentuaalista kiintiötä ole, on kuitenkin tavoitteellisesti asetettu tämä tilanne. Ruotsissa, ennen kuin se lakiin ennätettiin ottaa, niin tämä tavoite toteutui. Suomessakin odotimme, että tämä tavoite olisi toteutunut, mutta se ei vielä tapahtunut. Siksi tarvitsemme toivottavasti tilapäisesti tällaista kiintiölain muutoksen. Toivotavasti voimme siitä myös hyvin pikaisesti luopua. Sitten kun asia on tullut luonnolliseksi omis-
sa päätöksentekoeuromissämme.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sanasta "kiintiö" on nyt tullut vähän peikko. Eihän se ole muuta kuin sanan "tasapuolinen" hieman tarkempi ilmaisu ja ilmaistuna numeroina, joihin on ehkä vähän helpompi luottaa yhteiskunnassa. Vähintään 40 prosenttia on vähemmistön osuus oltava, ja se voi olla kumpaa sukupuolta tahansa, joka sattuu vähemmistönä olemaan.

Olisin myös korostanut, että se oli vähän väärä kuva, jonka ed. Piha antoi Ruotsin tilanteesta. Ruotsihan eteni nimenomaan tavoitekiintiöiden kautta. Ne olivat suorastaan aikaan sidottuja tiettyjä uhkia. Ellei tämä tavoitekiintiö ole vouteen se ja se toteutunut, lakiin otetaan varsinainen kiintiö. Siellä ei tarvinnut ottaa. Meillä ei ole toiminut tämä laki. Meillä ei ole osattu ehkä näin tavoitteellisesti asettaakaan näitä vaan on vain sanojen tasolla luotettu, että maailma muuttuu. Minusta tämä on sama asia vain hieman tarkemmin ilmaistuna, jos se ilmaistaan prosenttina, eikä tämä asia tästä muutu mihinkään. Mutta uskoisin, että se on velvoittavampi prosentti-ilmaisuna kuin pelkkänä tasapuolinen-sanana.

Ed. Vehkaja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin huomiota siihen, että ed. Piha on ollut ilmeisesti kehitykseen erittäin tyytyväinen, kun hän ei ole innostunut kiintiöihin siitä huolimatta, että meillä on siis korkeimman hallinto-oikeuden päätös siitä, että olemassa olevaa lakia voidaan tulkita niin, että yksi ainoa, sanotaan nyt tässä tapauksessa nainen

riittää monijäsenisessä elimessä tyydyttämään sen tasa-arvotarpeen ja -näkökulman, josta puhumme.

Itselläni on runsaasti kokemuksia ainoan naisen osasta, ja mielestäni se on todella tylsä osa. Jokainen muukin, jolla on sama kokemus, varmasti olisi odottanut, että olisi ollut tukea edes toisesta samanlaisesta naisesta. Niin vaikeaa alkuunpääsy on ollut. On mahdollista, että ed. Piha ei ole koskaan elämässään joutunut tällaista vaihetta läpi käymään, mutta meidän monien muiden naisten kokemuspöirissä on juuri tämä ollut.

Haluaisin tietysti mielelläni kuulla, onko ed. Piha tosiaan tyytyväinen niihin saavutuksiin, joita nyt voimassa olevalla tasa-arvolaille on aikaansaatu. Omasta mielestäni kehityksen olisi pitänyt olla huomattavasti paljon nopeampaa, että olisi perusteita sille puheenvuorolle, jonka ed. Piha käytti, kun vastusti kiintiöitä.

Ed. Aittomies (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En voinut edellisen puheenvuoron johdosta olla vastaamatta. Minulla on sellainen käsitys, että ed. Piha ei varmaankaan usko muuta kuin asenteisiin. Hän ei usko lain voimaan. Minä olen varmasti 35—40 vuotta vanhempi kuin hän, mutta siinä asiassa meillä on samat ajatukset, että tasa-arvoa ei tehdä lailla eikä pakolla. Se tehdään ohjaavalla toiminnalla tietenkin mutta asennekasvatuksella etupäässä. Kyvykäs nainen pärjää aina niin kuin kyvykäs mieskin. Mutta jos ei ole kykyä sen paremmin miehellä kuin naisellaakaan, ei pitkän päälle pysyt siinä formussa kuin toivotaan. Siitä on kysymys.

Ainakin suomalaisessa yhteiskunnassa on arvostettu naisten kyvyt, kun niitä on, ja arvostettu miehen kyvyt. Tämä on aivan oikea systeemi. Omilla kyvyillä pyritään eteenpäin, ja tasa-arvoa luodaan asennekasvatuksella, ei lain ja pakon voimalla eikä asevelvollisuudella. Tämä mieltä minä olen, rouva puhemies.

Ed. Piha (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tiedusteltiin, olenko tyytyväinen kehitykseen, jota on tapahtunut. Totean, kuten puheenvuoroni alussa totesin, että mielestäni on hyvä, että hallitus on jättänyt uuden tasa-arvolakiesityksen. Se on sinänsä mielestäni riittävä.

Nythän puhutaan siitä erosta, joka on hallituksen esityksen ja valiokunnan mietinnön välillä. Minulla ei ole mitään tasa-arvoa vastaan. Olen sitä mieltä, että uusi tasa-arvolakiesitys sitä

hyvin edistää, ja olen siitä erittäin iloinen. Kiintiö kuitenkin sinänsä sisältää minusta ajatuksen ihmisen arvioimisesta naisena ja miehenä eikä yksilönä, ja sitä en voi hyväksyä.

Mitä tulee Ruotsin tilanteeseen, tiedän sen, että näin siellä tapahtui, se asetettiin tavoitteelliseksi. Siksi juuri ehdotin puheenvuorossani, että seuraava hallitus ottaa hallitusohjelmaansa tavoitteeksi tasa-arvon toteutumisen juuri esimerkiksi Ruotsin kaltaisesti ja sitä kautta päästään tasa-arvoon. Katsotaan sitten kymmenen vuoden kuluttua, onko se toteutunut, ja mietitään sitten kiintiöitä uudelleen. Minä en ainakaan ole tässä vaiheessa valmis niitä hyväksymään.

Ed. K o m i : Arvoisa puhemies! Oli todella mieltä lämmittävää kuulla nuoren naisen, ed. Pihan, puheenvuoro. Hän suhtautui terveellä itsetunnolla tasa-arvokysymykseen. Uskon, että muutos varmasti tapahtuu lähivuosien kuluessa jo meidän muidenkin ajatuksissamme.

Tasa-arvolain muutoksessa on paljon hyvää myönteistä kehitystä, jota kannatan erittäin lämpimästi, mm. tasa-arvosuunnitelma, työolojen kehittäminen työpaikoilla molempia sukupuolia suosiviksi ja urakehityksen tasapuolinen kehittäminen myös naisten osalta jne. Siitä huolimatta haluan puuttua eräaseen lakimuutoksen asiaan, sen kiintiökohtaan, koska se mielestäni jäykistää tasa-arvon myönteistä toteutumista. Jo nyt muuttuneen arvomaailman muutoksen myötä todellinen tasa-arvo toteutuu parhaiten asenteiden muutoksen kautta, kuten jo monta kertaa on todettu. Saattaa olla, kuten ed. Piha totesi häntä epäiltävän, että edustajan naistietous on vajavainen. Sama vika saattaa olla allekirjoittaneellakin.

Arvoisa puhemies! Tasa-arvolain muutoksen tavoitteena on mm. turvata miehille ja naisille yhtäläiset osallistumismahdollisuudet yhteiskunnallisissa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Hallituksen esityksen mukaan valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä sekä kunnallisissa toimielimissä, lukuunottamatta kunnanvaltuustoa, tulee, jollei erityisistä syistä muuta johdu, olla tasapuolisesti sekä miehiä että naisia.

Hallituksen esityksen sanamuoto on selkeä ja velvoittava. Nykyiseen tilanteeseen verrattuna muutos on merkittävä, onhan voimassa olevan lain mukaan riittänyt, että toimielimiin valitaan sekä miehiä että naisia, mutta tämän lain mukaan on oltava tasapuolisesti miehiä ja naisia.

Työasiainvaliokunta on muuttanut hallituk-

sen esitystä siten, että vähemmistönä olevan sukupuolen tulee saada vähintään 40 prosentin edustus. Mielestäni kaavamainen kiintiöajattelu unohtaa yhteiskunnan monimuotoisuuden, koska käytännössä joudutaan toimitelmiä nimitettäessä sovittamaan usein yhteen monia seikkoja, joista eri sukupuolten osuus on vain yksi. Muun muassa kuntayhtymissä kiintiöjärjestelmä on liian jäykkä, koska valintaan vaikuttavat jo nyt mukana olevat sukupuoli, alueelliset, poliittiset ja kuntaryhmittäiset voimasuhteet. Asiantunteumuksen on luonnollisestikin oltava painavimpana perusteena valittaessa jäseniä erilaisiin komiteoihin ja lautakuntiin. Mielestäni kiintiöt ovat miesten ja naisten pätevyyden ja oikeudenmukaisuuden aliarvioimista.

Myös viranomaisen velvollisuus edistää tasa-arvoa on hallituksen esityksessä kirjattu niin selkeästi, että muutos tulee olemaan huomattava. Tasapuolisuuteen velvoittavaa pykälää ei yksikään viranomainen voi sivuuttaa. Mikäli nimityskäytäntö ei lainmuutoksesta huolimatta muutu, on kiintiöiden tarve arvioitava uudelleen. Tämän perusteella tulen esittämään valiokunnan mietinnön perusteluihin lausumaa, jossa asiaa tarkastellaan uudelleen seuraavien kunnallisvaalien jälkeen valittavien lautakuntien ja toimikuntien valinnan perusteella, mikäli tasa-arvo siinä ei ole toteutunut lain hengen mukaisesti.

Tasa-arvokysymys on ennen kaikkea kunnallishallinnon ongelma. Naisia on liian vähän valtuustoissa, kunnanhallituksissa, lautakunnissa ja erityisesti maakunnallisissa liitoissa. Kunnanvaltuustoissa on naisia 30 prosenttia, mutta kunnanhallituksissa vain 24,5 prosenttia ja maakunnallisissa liitoissa naisten osuus on sekä valtuustoissa että hallituksissa vain noin 17 prosenttia.

On todettava, että nykyinen tasa-arvolaki ja erityisesti sen tulkinta on liian löysä. Valitettavasti korkeimman hallinto-oikeuden tulkinta siitä, että yksi nainen tai mies riittää, on johtanut liian niukkaan tasa-arvon edistämiseen, jonka tuloksen näemme erityisesti maakunnallisten liitojen kohdalla. Tähän on saatava muutos. Hallituksen esitys toisi merkittävän muutoksen tähän tulkintaan, koska se lähtee siitä, että naisia ja miehiä on oltava tasapuolisesti, jolloin nykyisen lain tulkinta pakostakin lavenee.

Kun seuraavat kunnallisvaalit ovat syksyllä 1996, varmasti edistystä tapahtuu kaikissa kunnissa. Myönteistä on, että monissa kunnissa on valtuustoissa jo puolet naisia, ja esimerkin voima on hyvin suuri. Varmasti esimerkiksi se, että muutamien suurten kaupunkien sekä monien

pienien ja keskisuurten kuntien valtuustojen tai hallitusten puheenjohtajat ovat naisia jo nyt, vaikuttaa myönteisesti siihen, että naisia nousee tärkeille paikoille, ja tätä kehitystä olen valmis tukemaan.

Vaikka olen sitä mieltä, että naisia ja miehiä on oltava tasapuolisesti eri paikoilla ja erityisesti merkittävillä paikoilla, en voi kannattaa kiintiöitä, koska joustavuutta ja liikkumavaraa on oltava. Uskon siihen, että paras tie tasa-arvon edistämiseksi on kehitys ja muutos korvien välissä, ei pakko, ja ennen kaikkea kehitys myös miesten osalta.

Jos kiintiöt säädetään, siitä on seurauksena tiettyjä vaikeuksia. En väitä, että ne ovat voittamattomia, mutta ne eivät ehkä kaiken kukaan edistä sitä hyvää asiaa, jonka puolesta halutaan olla. Myönteistä varmaan olisi se, että kunnallinen päätöksentekojärjestelmä uudistuisi kerralla ja radikaalisti, luottamushenkilöt vaihtuisivat ja monelta mieheltä menisi palli. Ehkä hyvä niin. Vaikeutena puolueilla olisi alkuun löytää omasta puolueesta riittävästi molempia sukupuolia kaikkiin luottamuselimiin.

Miten uuden kiintiölain jälkeen esimerkiksi lähes naiset Savukosken kunnanvaltuusto valitsee kunnanhallituksen ja lautakuntien jäsenet? Puolet valtuutetuista jäisi lautakuntien ulkopuolelle. Miten kävisi poliittisen vastuun ja päätöksenteon kasvattamisen, joka on ollut viime aikoina kunnallishallinnon päätöksentekojärjestelmän uudistamisen eräitä lähtökohtia?

Arvoisa puhemies! En halua tulla leimatuksi tasa-arvon vastustajaksi, koska en sitä ole. Siksi haluan sitoutua siihen, että jos tämä hallituksen esitys, joka mielestäni on tiukennus nykyiseen tasa-arvolakiin ja sen soveltamiseen, ei tuo toivottua tulosta seuraavien kunnallisvaalien jälkeen tehtävissä valinnoissa, kiintiöperiaatetta tarkasteltaisiin uudelleen. Olen huomannut käytännössä sen valitettavan asian, että jollekin päteväälle naiselle ei tule toisten naisten tukea. Tässä mielessä naisten tulisi olla kriittisiä oman toimintansa suhteen. Kysymys ei ole pätevydestä, koska päteviä, näkemystä omaavia naisia on riittävästi.

Itse pidän hyvin merkittävinä palkkauksessa olevia eroja eri sukupuolten työsuhteissa. Erot ovat kasvaneet viime vuosina edelleen, ja naisten keskipalkat miesten vastaavista ovat jo alle 80 prosenttia. Osa näistä selittynee työtehtävien erilaisuudella, mutta läheskään kaikkea ei voi sillä selittää. Samasta työstä sama palkka ehkä toteutuu suurin piirtein, mutta samanarvoisen työn

käsite palkkauksessa on hyvin epämääräinen ja siihen olisi tulevaisuudessa kiinnitettävä yhä enemmän huomiota.

Euroopan unioni pyrkii myös edistämään tasa-arvoisuutta monienkin direktiivien määräyksillä. Silti voimme kiistattomasti todeta Pohjoismaiden olevan edelleenkin edelläkävijöitä tasa-arvokysymyksissä.

Arvoisa puhemies! Haluan olla vaikuttamassa siihen, että etumatkaa Eurooppaan ei menetetä hidastelemalla pyrkimyksissä kohti entistä parempaa tasa-arvoisuutta, vaan Eurooppa saavuttaa meitä viemällä kehitystään kohti Pohjoismaiden viitoittamaa tietä.

Lopuksi haluan kertoa erään naiskansanedustajan sanoin, kun hän kertoi: Säilyköön ja kuokoistakoon se pienen pieni ero, joka eri sukupuolten välillä vallitsee!

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Komi toi esille sen, että kysymys naisten ja miesten välisessä tasa-arvossa on ollut ja on edelleenkin erityisen pulmallinen kuntahallinnossa. Hän muistutti, että erityisesti maakunnallisissa tai pienemmissä kuntayhtymissä tämä ero on nähtävissä. Uskon niin, että tässä on suuria poikkeamia myös eri maakuntien välillä, mutta koko maata tarkastellen varmasti tilanne on niin, että naisten osuus kuntayhtymien hallinnossa, niin valtuustoissa kuin hallituksissakin, on suhteettoman pieni. Olen sillä kannalla, että ehdottomasti naisten osuutta on voitava lisätä, ja mielestäni tämä lainsäädäntö kaikinensa tähtää nykyistä tilannetta parempaan jo hallituksen esityksen pohjalta.

Sitä olen miettinyt, parantaako tämä kiintiön mukaan ottaminen sillä tavoin tätä tilannetta, kuin me haluaisimme, vai syntykö tästä uusia pulmia tilalle. Meillä on parhaillaan eduskunnassa hallintovaliokunnassa käsiteltävänä kuntalain uudistus, jolla annetaan kunnille lisää vapautta päättää omasta hallinnostaan ja myös siitä, millä tavoin vastuuta lähinnä valtuutetuille siirretään, ja niin kuin ed. Komi totesi, usein niin hallituksen kuin lautakuntienkin valinnat lähtevät siitä, että mukana ovat valtuutetut. Itse en ole oikein kiintiöihin innostunut.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Olisin jokin aika sitten kommentoinut ed. Pihan puheenvuoroa, ja vaikka hän on poistunut salista, niin teen sen nyt. Ed. Kuittinen totesi jo aikaisemmin tässä keskustelussa, että Suomi on täynnä kiintiöitä. En ole huomannut, että esimerkiksi lappilaiset

kansanedustajat tässä talossa häpeäisivät sitä, että ovat tulleet valituiksi eduskuntaan lappilaisuutta koskevan kiintiön nojalla, tai että minään muunkaan alueen kansanedustajat häpeäisivät sitä, että heidän pääsynsä eduskuntaan perustuu alueellisiin kiintiöihin. Mielestäni sukupuolikiintiöihin pitää suhtautua aivan samalla tavalla kuin poliittisiin kiintiöihin. Kysymys on vain siitä, että saadaan toimielimet mahdollisimman edustaviksi.

En myöskään allekirjoita sitä, että ne rakenteet, jotka suomalaisessa yhteiskunnassa syrjivät naisia, johtuisivat ensi sijassa naisten huonosta itsetunnosta. Väitän, että miesten huono itsetunto on paljon tärkeämpi syy naisten syrjintään, jota ilmenee monilla alueilla. Toivon hartaasti, ettei ed. Pihan tarvitse kokea kaikkea sitä, minkä takia me kalkkikset olemme kääntyneet kiintiöiden kannalle.

Arvoisa puhemies! Keskustelussa on jo tuotu moneen kertaan esille, että tasa-arvo on ihmis-oikeus. Tähän näkökulmaan haluaisin lisätä sen, että tänään lakivaliokunnan valmiiksi saaman rikoslakiesityksen mukaan syrjintä on myös rikos niin työelämässä kuin muissakin yhteyksissä. Lisäksi tasa-arvossa on kysymys siitä, miten osaamme käyttää tämän maan kansalaisiin sisältyviä lahjakkuusreservejä. Itse haluan katsoa tätä asiaa nimenomaan siitä näkökulmasta.

Enemmistö työnantajapiireistä on kaikkia tasa-arvolakiesityksiä vastustanut. Mutta olin hyvin iloinen, kun viime viikolla kuulin entiseltä tasa-arvovaltuutetulta Tuulikki Petäjäniemeltä, että hän ollessaan tasa-arvovaltuutettuna sai kutsuja monilta suomalaisilta yrityksiltä, jotka olivat tajunneet sen asian, että naistyöntekijöihin, koulutettuihin naisiin sisältyy huomattava lahjakkuus- ja luovuusreservi ja että on firman oman edun mukaista systemaattisella työllä poistaa firman yrityskulttuurista ne rakenteet, jotka estävät naisten lahjakkuuden pääsyä esiin ja naisten pääsyä kykyjään vastaaviin tehtäviin. Tässä mielessä useat suuret firmat olivat kutsuneet tasa-arvovaltuutettu Tuulikki Petäjäniemen keskustelemaan siitä, mitkä ovat ne menetelmät, joilla kyseinen firma voi nostaa esiin naistyöntekijöihinsä ja tietysti myös talosta töitä hakeviin naisiin sisältyvän lahjakkuusreservin.

Näkisin, että kysymyksessä kiintiöistä on perimmäinen asia se, että suomalaisessa yhteiskunnassa on erittäin paljon rakenteita, jotka syrjivät naisia. Voi hyvin olla, että on olemassa toisissa yhteyksissä myös rakenteita, jotka syrjivät miehiä. Minun on ehkä vaikea naisena nähdä näitä

puolia. Tämän lievän, mutta systemaattisen syrjinnän vastapainoksi tarvitaan sellaisia kohtia, jossa yhteiskunta sellaisin keinoin, jotka yhteiskunnan käytettävissä ovat, nostaa naisia esiin.

Havainnollistaakseni tällaisia systemaattisia rakenteita, jotka naisia syrjivät, luen otteen kirjoituksesta, jonka silloinen Tiedekeskussäätiön toiminnanjohtaja Hannu I. Miettinen joitakin vuosia sitten kirjoitti Helsingin Sanomiin. Hän oli aikaisemmin kirjoittanut kolumnin, jossa hän ihmetteli, mistä johtuu, että luonnontieteellisessä tiedekunnassa, jonka aloittavista opiskelijoista noin puolet on naisia, naiset katoavat. Valmistuneista naisten osuus on huomattavasti pienempi kuin aloittaneista ja kun mennään tutkijauralla askeleita eteenpäin assistentteihin ja professoreihin, niin mitä ylemmäs mennään, sitä täydellisempi on naiskato. Hannu I. Miettinen aikaisemmassa kolumnissaan kohdisti tämän naiseen: "Hyvät naiset, miksi te teette näin?"

Mutta vähän myöhemmin hän kirjoitti seuraavaa: "Yliopisto asetti arvovaltaisen elinkeino- ja kulttuurielämän edustajista koostuvan neuvottelukunnan edistämään yliopiston ja muun yhteiskunnan keskinäistä vuorovaikutusta. Jäsenet kutsui yliopiston kansleri Nils Oker-Blom rehtori Olli Lehdon esityksestä. Jäseniä kutsuttiin yhteensä 24 ja kaikki kutsutut olivat miehiä. Miten on mahdollista, ettei 24:n miehen joukkoon mahtunut yhtään naista? Tunnen kanslerin ja rehtorin riittävän hyvin tietääkseni, etteivät he missään tapauksessa tarkoituksellisesti syrjineet naisia. Tapahtunutta ei kuitenkaan voi selittää pelkäksi työtapaturmaksi. Yksinkertainen lasku osoittaa, että mikäli neuvottelukunnan jäsenet valittaisiin arpomalla suuresta ehdokasjoukosta, jossa on neljä kertaa enemmän miehiä kuin naisia, olisi todennäköisyys sille, että mukaan tulisi yksinomaan miehiä, vain viisi tuhannesosaa. Ja jos ehdokkaissa olisi sama määrä miehiä ja naisia, olisi todennäköisyys sille, että valituksi tulisi pelkkiä miehiä, vain yksi seitsemästoistamiljoonasosa. Täsmälliset luvut eivät ole tärkeitä, mutta johtopäätös on. Valinnassa sovellettiin asiaa edes tiedostamatta valintakriteereitä, jotka täydellisesti karsivat naisedokkaat pois.

Voiko tutkimuksen ja tieteen naiskato johtua hyvin lievästä syrjinnästä? Vastaan empimättä, että kyllä voi. Oivalsin tämän keskustellessani erään ekologiystäväni kanssa. Hän muistutti mieleeni, että kun kaksi eläinlajia kilpailee keskenään ravinnosta ja elintilasta, niin pieni pysyvä etu jommankumman lajin hyväksi riittää jo muutamassa sukupolvessa antamaan lajille ylivoimaa.

Naiset tutkimuksesta pois karsiva mekanismi voi siis olla analoginen tämän luonnonvalinnan mekanismin kanssa. Kun kaksi eri sukupuolta kilpailee keskenään apurahoista ja viroista, niin pieni pysyvä etu jommankumman sukupuolen hyväksi riittää jo muutaman karsintavaiheen jälkeen antamaan sille sukupuolelle ylivoimaa. Tutkin asiaa yksinkertaisen matemaattisen mallin avulla. Tulokset olivat häkellyttäviä. Ne osoittivat keltanokan ylioppilaan tien tutkijaksi ja professoriksi olevan siinä määrin pitkä, että lähes olematon ero miesten hyväksi yksittäisessä karsintatilanteessa pystyisi täydellisesti selittämään naisten karsiutumisen pois tutkija- ja professorikunnasta.”

Arvoisa puhemies! Mielestäni, kun on kysymys yhteiskunnallisesta vallankäytöstä, voidaan ajatella aivan analogisesti. Kun mietimme jokainen oman kokemuksemme pohjalta, minkä mekanismin kautta ihminen valikoituu vaikkapa pääministeriksi, niin siinä on välissä valintaa kunnanvaltuustoon, valintaa kunnanhallitukseen ja kansanedustajaehdokkaaksi ja kansanedustajaksi, lukemattomia vaiheita. Kun myös näissä vaiheissa, hyvin useissa valintatilanteissa sovelletaan sellaisia kriteereitä — edes näitä kriteereitä tiedostamatta — jotka suosivat miehiä, vaikka ne suosisivat miehiä kuinka lievästi, niin kun tämä on systemaattista, se selittää miesvalan tämän yhteiskunnan kaikkein korkeimmilla päätöksentekopaikoilla.

Ja juuri siksi, että suomalainen yhteiskunta on täynnä tätä lievää, mutta systemaattista ja laajaa naisten syrjintää, me tarvitsemme vastarakenteita. Kiintiöt kunnallisissa lautakunnissa ja muissa vastaavissa elimissä ovat yksinkertainen keino poliittisella päätöksellä luoda suomalaisen yhteiskuntaan näitä vastarakenteita, jotka nostavat naisia esiin. Tietenkin tarvitaan myös muita keinoja esimerkiksi koulutukseen. Tarvitaan esimerkiksi fysiikan ja matematiikan opetuksessa menetelmiä, joilla kiinnitetään erityistä huomiota tyttöjen kohtaamiin vaikeuksiin, ja tarvitaan heihin kohdistuvaa erityistä rohkaisua. Tämä yhteiskunta kokonaisuutenaan on täynnä sellaisia asenteita, joiden mukaan naiset eivät näitä asioita voi osata. Me tarvitsemme hyvin monenlaisia vastarakenteita tälle systemaattiselle naisten syrjinnälle.

Jo voimassa olevan tasa-arvolain tarkoitus on olla tällainen vastarakenne. Mutta kokemuksesta tiedämme myös sen, että aina kun näitä vastarakenteita ryhdytään rakentamaan, se herättää aina joissakuissa tyrmistystä.

Muistan hyvin sen, kun itse tulin Tampereen kaupunginvaltuustoon. Silloin nykyinen tasa-arvolaki ei ollut vielä voimassa. Mutta kokoomuksen valtuustoryhmän naiset, jotka olivat puolet silloisesta valtuustoryhmästään, tekivät keskenään päätöksen, että he järjestävät naisen jo-kaikiseen valiokuntaan. Ja sattuiapa olemaan siinä valtuustoryhmässä yksi naispuolinen diploma-insinööri, joka ryhmän kokouksessa ilmoitti haluavansa sähkölautakuntaan. Minulle kerrottiin, että puhetta johtaneen vanhan pastorin, nyt jo edesmenneen, naama oli kyllä näkemisen väärti. Hän kauhistui ja näytti ajattelevan, etteikö mikään tässä maailmassa ole enää pyhää, kun nainen änkeää sähkölautakuntaan.

Tästä on vain kymmenen vuotta. Vain kymmenen vuotta sitten pidettiin vielä aivan erinomaisen ihmeellisenä sitä ajatusta, että edes yksi nainen kuuluisi jokaiseen kunnalliseen lautakuntaan. Voimassa olevan tasa-arvolain perusteluihin on kirjoitettu tavoitteeksi 40—60-jako, että vähemmistösukupuolta ei olisi vähempää kuin 40 prosenttia. Kokemuksesta tiedämme, että se ei riittävän hyvin toimi. Mielestäni on aivan luonnollinen askel säätää nyt tasa-arvolaki siinä muodossa kuin valiokunta sitä esittää.

Arvoisa puhemies! Vielä totean, että suomalaisessa yhteiskunnassa on monesti kiintiöitä käytetty miesten turvaksi. Esimerkiksi opettajakoulutuksessa on pitkään ollut kiintiöt, joiden tarkoituksena on ollut turvata miesten osuus opettajakunnasta. Nämä kiintiöt on sittemmin poistettu ja mielestäni se on valitettavaa, koska pienten lasten opetukseen tarvittaisiin miehiä. Tarvitsisimme mieskiintiöitä ylipäättänsä kaikkiin töihin, joita pienten lasten kanssa tehdään. Ei siitä ole hirveän monta vuotta, kun lääketieteellisen tiedekunnan professorit Helsingissä nostivat hälyn siitä, että tiedekunta naisistuu liikaa. He esittivät mieskiintiöitä tiedekunnan valintoihin. On monia esimerkkejä miehiä suosivista selkeistä kiintiöistä Suomessa. Saattaapa olla niin, niin kuin tässäkin keskustelussa jo on muutaman kerran väläytelty, että jos eduskunta nyt valiokunnan esittämässä muodossa kiintiöt hyväksyy, niin monissa asioissa siitä tuleekin miesten turva.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Hassi puhui professori Oker-Blomin aikanaan asettamasta neuvottelukunnasta ja siitä, että siinä oli 24 miestä. Hän ei löytänyt minkäänlaista selitystä tälle asialle. En minäkään löydä, koska minä en ole mitenkään

asiassa osallinen. Mutta eikö hänen mieleensä mahtanut tulla yhtään, että siihen valittiin kaikki parhaat mahdolliset asiantuntijat, ja ne sattuiivat olemaan miehiä.

Kysymys on vähän samasta kuin seuraavassa, kun ihmetellään, miksi maailmassa Nobel-palkintoja ovat saaneet ylivoimaisesti eniten miehet, naiset vain äärimmäisen harvoissa tapauksissa. Onko siinäkin jotain syrjintää vai onko niin, että Nobel-palkinto annetaan kaikkein kyvykkäimmille ja parhaille tutkijoille, jotka sattuiivat olemaan miehiä? Ed. Hassi ei yritäkään ajatella ollenkaan toiselta puolelta asiaa, vaan katsoo tiettyllä tavalla katkerasti naisen näkökulmasta pyrkimättä analysoimaan asiaa. Toinen vaihtoehto, minkä äsken esitin, näissä asioissa hänen mielestään on täysin mahdollon, ja näin ollen tämä asia on kovin yksipuolisesti ajateltu.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Luultavasti äänestän ja tuen tätä 40 prosentin kiintiöajattelua, vaikka se ei olekaan ongelmaton. Itse näen asian sillä tavalla, että tärkeintä on, mitä ihminen osaa, tietää ja millainen arvopohja hänellä on, ei se, käyttäkö hän housuja vai hametta.

Pyysin puheenvuoron oikeastaan sen takia, että ed. Hassi minusta ihan ansiokkaasti viittasi puheenvuorossaan opettajankoulutusasiaan. Itse asiassa olen pohtinut sillä tavalla, että haluaisin tämän käsittelyn yhteyteen ponnin, jossa edellytetään, että opettajankoulutukseen tulee valita vähintään 40 prosenttia miehiä. Tämä on asia, jota ei voi vastauspuheenvuorossa laajasti perustella, mutta minusta suomalainen koululaitos kaipaakin monipuolisempaa, rosoisempaa opettajainesta. Nimenomaan kasvatus on tärkeää. Uskon, että monilla miehillä, jotka eivät jaksa suorittaa lukiossa kymppien arvosanoilla eri aineita, olisi kuitenkin motiivia ja halua toimia hyvinä luokanopettajina, lukion opettajina jne. Jään harkitsemaan kuultuani ed. Hassin puheenvuoron, teenkö kolmanteen käsittelyyn ponnin opettajankoulutusasiasta. Se olisi looginen ajatella tätä kiintiöajattelua ja ajatella nimenomaan, mikä on lapsen paras.

Ed. Kuittinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Meillä on ed. Aittoniemen kanssa ollut tämän keskustelun aikana myös mahdollisuus keskustella kahden kesken siitä, minkä takia naisten uralla eteneminen on hidasta tai minkä takia naiskeksijöitä ei ole riittävästi. Olen myös toimittanut ed. Aittoniemelle listan

niistä naisnobelisteista, mitä maailmassa on. Se on varsin pitkä lista. Samoin meillä on myytti, että meillä ei ole hyviä naisjohtajia tai naiskeksijöitä. Mutta en ajattele tätä näin, että meidän pitäisi kilpailla keskenämme vaan käyttää sitä asemaa, mikä kaikilla on.

Mitä tulee opettajankoulutukseen, pidän todella valitettavana, että kun nämä ns. mieskiintiöt opettajankoulutuksessa poistuivat, heti tämä ala naisvaltaistui, kuitenkin niin, että vaikka suurin osa opettajista on naisia, vain vajaa 20 prosenttia heistä on rehtoreina. Tässäkin uralla eteneminen on naisilla hitaampaa jostakin syystä.

Olen myös heittänyt jossakin vaiheessa sen ajatuksen ilmaan ja keskusteluun, tarvitsisimmeko me eri työelämän aloilla koulutukseenkin kiintiöitä tai joitakin puoltavia tekijöitä, jotta työmarkkinoiden kahtiajakautuminen poistuisi ei vain koulutuksesta, josta olen samaa mieltä, ja lasten varhaiskasvatuksesta — siellä tulee myös olla naisia ja miehiä — vaan myöskin terveydenhuoltoalalta, joka myöskin miesten aseman edistämiseksi tarvitsisi miestyöntekijöitä.

Ed. Hassi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi ei ilmeisesti kuunnellut kovin tarkkaan sitä, mitä äsken puhuin. Tämä mitä puhuin Helsingin yliopiston neuvottelukunnasta, oli Hannu I. Miettisen kolumnin sitaatti. Ne olivat Hannu I. Miettien mietteitä, joita siteerasin. Ed. Aittoniemi on kyllä elävä esimerkki niistä asenteista, joiden takia tasa-arvolakia ja kiintiöitäkin tarvitaan.

Mitä tulee naisten ja miesten osuuteen Nobel-palkintojen saajista, tarkkoja prosentteja en tiedä, mutta en ole kuullut, että yhdessäkään suomalaisessa kunnallisessa lautakunnassa olisi koskaan ollut jäsenenä yhtäkään Nobelin palkinnon saajaa. Jos ed. Aittoniemi tuntee jonkun, olisin hyvin kiinnostunut kuulemaan.

Muutenkin suosittelisin, että ed. Aittoniemi tutustuisi Eva Isakssonin mainioon kirjaan ”Nainen ja maailmankaikkeus”. Siinä kerrotaan monista lahjakkaista tutkijanaisista, jotka ovat tehneet historian aikana lausontieteen alalla merkittäviä keksintöjä, mutta jotka oppikirjoista ovat valitettavasti unohtuneet.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Ed. Gustafssonin opettajankoulutuskiintiöön toteaisiin, että nykyinen tasa-arvolaki antaa täysin jo siihen mahdollisuuden. Ei siihen tarvita eduskunnan kantaa. Se, mikä on tärkeää, on se, että samalla muodostetaan kiintiöitä koulutusaloilla, joilla

naiset ovat vahvana vähemmistönä. (Ed. Gustafsson: Sivistysvaliokunta perusteli juuri toisella tavalla!) — Olen aikanaan lähettänyt sivistysvaliokunnalle tasa-arvovaltuutettuna kirjeen, jossa perustelin sen näin, että kiintiöt voidaan ottaa käyttöön, mutta niidenkin pitää kohdella tasapuolisesti nais- ja miesopiskelijoita. Mutta sitäkin tehokkaampaa kuin kiintiöt näissä asioissa on tietysti palkkauksen kohentaminen. Jos opettajien ja terveydenhoidon henkilöstön palkkaa parannetaan, kyllä miehet sinne hakeutuvat.

Arvoisa puhemies! En näihin kiintiöihin tämän enempää puutu, kun olen niitä vastauspuheenvuoroissani käsitellyt. Toteaisin vain, että ne jollain välillisellä tavalla vaikuttavat myös naisten urakehitykseen, koska järjestöillä, puolueilla ja miksei viranomaisillakin täytyy olla myös naistyöntekijöitä tarjolla näihin toimikuntiin ja komiteoihin. Tällä tavoin kiintiö edistää myös pätevien ja ansiotuneiden naisten urakehitystä. Asia on sillä tavoin, että monen menestyneen miehen takana on hyvin hämmästyntynyt nainen tämän päivän yhteiskunnassa. Tämä on totta.

Esityksen keskeinen tavoite on samapalkkaisuutta koskevien säännösten tehostaminen. Se tapahtuu kahdella tavalla. Toisaalta samapalkkaisuussäännöstä parannetaan ja toisaalta lisätään samapalkkaisuusasioissa keskusjärjestöjen puhevaltaa. Se on hyvin tärkeä. Se tulee olemaan ammatillisille järjestöille työntekijäpuolella nimenomaan hyvin ravisteleva säännös ja siinä mielessä erittäin tervetullut. Täällä on viitattu siihen, että samapalkkaisuuden toteuttaminen on työmarkkinajärjestöistä ennen kaikkea kiinni.

Arvoisa puhemies! Olisin aivan lyhyesti todennut, että koko tämä esitys oikeastaan perustuu Eta-sopimuksen myötä Suomea velvoittavaksi tulleeseen Euroopan unionin oikeusjärjestykseen. Samapalkkaisuussäännöksen tehostaminen, jossa vertailtavaksi tulevat ei pelkästään yksittäiset työntekijät vaan työntekijäryhmät ja heidän keskipalkkansa, perustuu erääseen Euroopan yhteisön tuomioistuimen tärkeään ennakkopäätökseen. Sukupuolisesta häirinnästä ehdotettu säännös on niin ikään EU:n perua. Nyt tosin jo voimassa olevan tasa-arvolain mukaan häirintä on syrjintää. Sitä ei ole siellä nimenomaan säännöksissä sanottu, ja sitä eivät kaikki tunnista.

Hyvityksen maksimimääräksi ehdotettu 50 000 markkaa on ilmeisesti liian matala. Euroopan unionin oikeus lähtee siitä, että jos vali-

taan hyvitys syrjinnän sanktioksi, niin sen pitää olla tuntuva ja korvata kaikki kärsitty vahinko. Meidän lakimme jättää tässä suhteessa tietyin aukon, mutta sen on mahdollista tulla täytetyksi sillä tavalla, että Suomessa joudutaan sovelta-
maan suoraan näitä EU:n säännöksiä.

Olennaista on myös välillisen syrjinnän säännöksen tehostaminen. Nyt jo aika moni tunnistaa suoran sukupuolisyrynnän, mutta välillinen syrjintä, jossa esimerkiksi erottavana tekijänä käytetään ikää ja taustalla on kuitenkin se, ettei esimerkiksi nuoria naisia haluta ottaa työtehtäviin, on välillistä syrjintää, ja siinä mielessäkin tämä lakiehdotus tulee tilannetta parantamaan.

Ed. Kuittinen: Arvoisa rouva puhemies! Yö on myöhäinen tai kohta aamu varhainen. Yritän viitata vain aikaisempiin puheenvuoroihini tasa-arvon edistämisestä eli siihen, että lakimuutosesityksen myötä vain joitakin osia voimme aktivoida ja nopeuttaa. Kysymys on tasavaroissa hyvin paljon suuremmasta asiasta. Viitataan puheenvuoroihini, joita olen käyttänyt marraskuussa 92 tasa-arvoselonteon yhteydessä, samoin palautekeskustelussa maaliskuussa ja myös viime kesänä, jolloin tätä hallituksen esitystä lähetekeskustelussa käsitelimme.

Pidän hyvin tärkeänä tätä hallituksen esitystä nimenomaan työasiainvaliokunnan mietinnön muodossa, sitä että nopeutamme yhteiskunnallista kehittämistä päätöksenteossa ottamalla käyttöön kiintiöt. Myönnän, että siinä on myös varmasti valintoja jäykistäviä tekijöitä, jotka aiheuttavat ongelmia, mutta olen sitä mieltä, että ongelmat ovat voitettavissa, koska mukana on myös varaus ”jollei erityisistä syistä muuta johdu”.

Pidän hyvin tärkeänä myös sitä, että laissa puututaan työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamiseen. Se on hyvin ansiokasta, ja toivon, että sillä puolella edistymme niin, että sekä miehillä että naisilla on mahdollisuus tasavertaisesti osallistua perhe-elämän huoltamiseen ja hoitamiseen ja myös työelämään. Samoin esitettyjä tasa-arvosuunnitelmia, jotka ovat henkilöstö- ja koulutussuunnitelmien osana tai muutoin tehtyinä, pidän hyvin tärkeinä ja sitä, että niitä tehdään prosessinomaisesti ja ehkä paljastetaan siten piilevät ja näkymätön epätasa-arvo työpaikoilla.

Mitä tulee sukupuoliseen häirintään ja ahdisteluun tai palkkasyrjintään, niin kuten aikaisemmassa puheenvuorossani toin esille, en yhdy vastalauseisiin, vaan haluan katsoa, miten hallituksen esittämässä muodossa nämä ongelmat rat-

kaistaan. Niissäkin on hyvin paljon piilevää ja näkymätöntä epätasa-arvoa ja tarvitaan esimerkiksi tutkimusta näitten asioiden esille tuomiseksi. Hannele Vaasan tutkimus esimerkiksi on hyvin merkittävä ja paljasti hyvin paljon sitä, mikä vain jäävuoren huippuna esimerkiksi täällä puheenvuoroissa on esille tullut.

Myös olen maininnut aikaisemmassa puheenvuorossani kansainvälisen tilanteen. Luulemme, että Pohjoismaista Suomessa olemme tasa-arvossa hyvin edistyksellisiä, mutta näinhän ei ole. Ruotsi meni edelle viime vaaleissa esimerkiksi eduskuntavalintoja osalta. Siellä on 41,3 prosenttia naiskansanedustajia, Norjassa 39,4 prosenttia, tällä hetkellä Suomessa 39,5 prosenttia. Toivon, että naisjärjestöjen ja myös tasa-arvoasiain neuvottelukunnan toive toteutuu niin, että 101 naista tai ainakin 100 seuraavassa eduskunnassa on. (Ed. Aittoniemi: Minkä tähden 101?) — Tavoitteita täytyy olla. Yhteiskunnassakin on 51 tai 52 prosenttia naisia. Äänestäjistä on suurempi osa naisia kuin miehiä.

Mitä tulee eri sukupuolien positiiviseen erityiskohteluun, niin kauan kuin meillä on tilastoin osoitettavissa, että eriarvoisuutta on työelämässä tai palkkauksessa tai osallistumisessa, niin kauan erityiskohtelu on myös ihmisoikeussopimusten järjestelmässä hyväksyttävä ja meidänkin laissamme on suoranaisesti velvoite siihen.

Haluaisin kuitenkin vielä, arvoisa puhemies, kiintiöistä mainita muutamia tosiasioita ja muutamia perusteluja, minkä takia kannatan nopeampaa esitystä, kuin mitä hallituksella oli. Todellakin näin on, että meillä nykyllaissa on, että tulee valita tasaveroisesti miehiä ja naisia, lain perusteluosassa, ja on mainittu peräti prosentti. Nykyisin meillä kuitenkin on maakuntavaltuustoissa naisia 17,1 prosenttia. Tämä tilanne tietysti alueellisesti vaihtelee. Varsinais-Suomessa heitä on 5,8 prosenttia ja Kymenlaaksossa 23,1 prosenttia. Maakuntahallituksissa puheenjohtajana on yksi nainen 18:sta. Kunnanvaltuustoissa on 30 prosenttia naisia, kunnanhallituksissa 24,5 prosenttia. Kuitenkin valtuuston puheenjohtajistosta vain 15,6 prosenttia on naisia ja kunnanhallituksen puheenjohtajistosta 11 prosenttia. Lautakunnissa on enemmän naisia, 35 prosenttia. Mutta on erittäin tärkeätä, että meillä on sekä miesten että naisten asiantuntemusta tasapuolisesti lautakunnissa ja muissa luottamuselimeissä. Esimerkkejä sanon kaksi.

Ensiksikin minulla on tässä kädessäni tasa-arvovaltuutetun lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi rakennuslain muuttamisesta ja sii-

nä tasa-arvovaltuutettu kiinnittää huomiota tasa-arvoon esimerkiksi näin: ”Tällä hetkellä naiset kantavat suurimman vastuun työn ja perhe-elämän yhteensovittamisesta. He tarvitsevat asuinalueen lähipalveluja sekä ovat enemmistönä julkisen liikenteen käyttäjiä. Kun naisten osuus kaavoitusta ja rakentamista koskevassa kunnallisessa päätöksenteossa ja sen valmistelussa on ollut vähäistä, on selvää, etteivät naisten arkipäivästä nousevat tarpeet ja näkemykset ole riittävästi kanavoituneet paikallistason päätöksiin.” Eli miksi siis esimerkiksi kerrostaloasunnon paras ja valoisin paikka on varattu parkkipaikaksi eikä lasten leikkikentäksi? Miksi niin monen kadun ylitys tarvitaan lähikauppaan tai puistoon tai leikkipaikalle menoon? ”Myös muilla väestöryhmillä, kuten lapsilla, vanhuksilla ja vammaisilla on tarpeita, jotka eivät välttämättä tule otettua huomioon asukkaiden normaalikohTELussa.” Tämä lause on myös suora sitaatti tasa-arvovaltuutetun lausunnosta.

Toisena perusteluna sille, että tarvitsemme todellakin naisia ja miehiä valmisteluun ja päätöksentekoon, minulla on kädessäni kannanotto tasavallan presidentin asettaman työliiketoimintaryhmän mietinnöstä ja analyysi siitä tasa-arvonäkökulmasta. Todellakin näin on, että ns. Pekkasen työryhmä koostui viidestä jäsenestä, pääsihteeristä ja pysyvistä avustajista, joista yksi oli nainen. Muistion tekstinkäsittelystä ja kuvio piirrännästä vastasivat naiset, ja työryhmä kuuli eri kokoonpanoissa yhteensä 28:aa asiantuntijaa, joista 4 oli naista.

Miksiköhän näin? Kuitenkin työelämän kehittäminen ja työttömyyden vähentäminen koskettaa sekä naisia että miehiä. Kuitenkaan mietinnössä ei kertaakaan käsitelty esimerkiksi sitä, että työmarkkinat ovat kahtiajakautuneet. Esimerkiksi miehet lähes olemattomasti käyttävät perhevapaita, mikä toisi miesvaltaisille aloille liikkumavaraa. Naisvaltaiset alat taas ovat työvoimaintensiivisiä ja niitä rasittavat suhteettomasti palkkaperusteiset työnantajamaksut ja, arvoisa puhemies, on itsestään selvää, että julkisen sektori on naisvaltainen. Kuitenkin esimerkiksi työllisyyden parantamishankkeita on esitetty miesvaltaisille alueille, kuten rakennusallale. Olen sitä mieltä, että jos tässäkin työryhmässä olisi ollut enemmän naisia ja enemmän naisia nimenomaan niiltä työaloilta, niin myöskin tämä puoli olisi varmasti tullut käsitellyksi ja siihen olisi myöskin esitetty korjauksia.

Mutta jotta en puhuisi yksinomaan naisten epätasa-arvosta, niin haluan tuoda tasapuolisesti

esille myös miesten epätasa-arvoa, koska ehkä on näin, että miehet ovat arempia tuomaan tasa-arvo-ongelmiaan esille. (Ed. Aittoniemi: Me olemme niin huonoja ruikuttamaan!) Tosin tässäkin on paljon edistytty. Tasa-arvon edistyminen koskettaa kumpaakin sukupuolta, myös miehiä. Miesten olisi perehdyttävä tasa-arvo-asioihin ja osallistuttava keskusteluun ja myöskin miehen kohtaama näkymätön epätasa-arvo on saatava näkyväksi.

Yhteiskuntahan asettaa erilaiset odotukset naisille ja miehille. Pojat eivät saa tunteilla eivätkä itkeä. Miesten pitää menestyä ja edetä uralla. Heidät välineellistetään elatuksen tuojiksi ja perheen statuksen antajiksi. Monella tänä päivänä tämä rooli on romahtanut työttömyyden tai muun epäonnistumisen kautta, ja voi vain kuvitella, millaisessa yhteiskunnan ja sisäisessä ristipaineessa nämä miehet ovat ja mitä se heissä aiheuttaa. Selviytyminen vaatii vahvaa itsetuntoa ja monipuolisia elämän hallintataitoja.

Naisten uraeteneminen on nopeutunut. Yhä enemmän on naisjohtajia. Tuoko tämä muutosta roolipaineisiin? Voiko mieskin jäädä hoitopaalle pelkäämättä työpaikan menettämistä tai urakehityksen pysähtymistä? Tässäkin on paljon myönteistä kehitystä tapahtunut ja näen, että yhteiskunnalliset murrokset kiihdyttävät tätä kehitystä.

Usein puhumme miehisestä vallankäytöstä, ja sille annetaan negatiivinen sävy. Voi kysyä, miksi näin on, missä määrin se on totta ja missä määrin myytti ja millaisia vallankäyttäjii lopuksi naiset ovat. Vaikuttaako siihen loppujen lopuksi sukupuoli? Tasa-arvokeskustelu, uskon, voisi nousta uudelle tasolle, kun meillä on tasapuolisesti naisia ja miehiä vallankäyttäjinä.

Myöskin vallankäyttöä on kehon välineellistämisen. Seksibisneskeskustelu ei tuonut esille miesprostituutioita. Heitä kuitenkin on ja heidän asemansa lienee kaikkein heikoin. Tosiasia on, että vaikka Suomen köyhimpiä ovat naiset ja juuri sen takia esimerkiksi tarvitsemme tasa-arvokeskustelua, yhteiskuntamme syrjäytyneimpiä ovat miehet ja heitäkin tämä keskustelu koskee siis.

Olen tasa-arvoasiain neuvottelukunnan puheenjohtajana kolme vuotta seurannut sekä miesten että naisten tasa-arvon edistämistä. Suomi on harvoja maita, joissa on jo kauan ollut tasa-arvoasiain neuvottelukunnan asettama miesjaosto. Sen tehtävänä on edistää nimenomaan miesten tasa-arvoa. Se on tehnyt hyvää työtä. Miesten elämäntakirajoituskilpailu he-

rätti kiinnostusta, toi esille miesten pahaa oloa ja myöskin selviytymiskeinoja. Miestutkimus on vilkastunut. Minulla on viiden sivun mittainen paperi, jossa kerrotaan, mitä kaikkea miestutkimuksessa on meneillään. Projekteja on paljon meneillään, esimerkiksi Lyömätön linja -kampanja, joka tähtää siihen, että mies voisi purkaa pahaa oloaan muutoinkin kuin nyrkin avulla. Tämä kierre on katkaistavissa myös positiivisin keinoin.

Kaiken kaikkiaan näen, että miesten ja naisten yhteiskeskustelu, avoin julkinen keskustelu, jossa ei pelätä erimielisyyttä eikä erilaisia näkökulmia, on se keino, jolla muutetaan jo muotoutuneita asenteita. Ensiksi tulevat esille ääriesimerkit, sensaatiot ja eräänlainen pintavaahto. Mutta kun keskustelua jatketaan, syvennetään ja monipuolistetaan, niin siihen tulee myös luovuus. Naisten ja miesten maailmat voivat olla luovassa vuorovaikutuksessa keskenään.

Arvoisa puhemies! Lopuksi, naisten on oltava myös itsekriittisiä, miten he lapsiaan kasvattavat, miten he varhaiskasvatuksessa toimivat, minkälaisena työelämässä työntekijöinä ja johtajina ja myös vallankäyttäjinä ja luottamushenkilöinä. Muistettava on, miesasia on naisasia ja myös päinvastoin.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Nikulan puheenvuoron jälkeen, mutta samalla voin nyt vastata myös ed. Kuittisen puheenvuoroon.

Kiintiöistä opiskelussa, jota ed. Nikula oli käsittelemässä, kun tulin saliin, olen sitä mieltä, että niitä ei pitäisi asettaa. Mutta olen sitä mieltä, että esimerkiksi korkeakouluissa ja ylemmissä koulutusasteissa, joista nyt on miesvaltaisuus kadonnut ja joihin on tullut naisvaltaisuus, pitäisi ottaa huomioon sukupuolten välinen kehittyneisyysero ja poikien myöhentynyt puberteetti, joka johtaa siihen, että lukiossa poikien päästötodistukset ovat huomattavasti heikompia kuin tyttöjen. Nykyisellä järjestelmällä nuorten miesten on erittäin vaikea päästä korkeakouluihin, eli se karsii huomattavasti.

Toisaalta tiedetään se, että lukion päästötodistus ei anna minkäänlaista ennustearvoa kyseisen henkilön tulevasta selviytymisestä elämässä eikä hänen lahjakkuusreservistään eli mahdollisuuksista mitä hänellä on. Tältäkin puolelta näkisin, että meillä pitäisi olla korkeakouluihin esteetön pääsy. Kaikkien jotka haluavat voisivat päästä aloittamaan. Ensimmäis-

ten 3—6 kuukauden aikana suoritettaisiin raju karsinta ja jokaisella olisi näytön paikka, eikä niin, että nyt aikaisemmalla todistuksella saadaan tietty pistemäärä jne. Siinä olisi erittäin paljon hyviä puolia. Joissakin maissa tällä tavalla menetelläänkin.

Toisaalta välillinen epätasa-arvo on ollut varsin huomattavaa. Olin yhteydessä tasa-arvovaltuutetun toimistoon useita vuosia sitten juuri nuorten naisten syrjinnästä. Siellä ei oltu tästä asiasta ollenkaan tietoisia silloin.

Ed. Kuittisen suhteen sanoisin kyllä, että on paljolti perheissä kiinni sisäisestä asenteesta kiinni, millä tavalla esimerkiksi vanhemmat voivat jäädä hoitovapaalle. Meillä aviopuoliso esimerkiksi vuonna 1985 oli vuoden verran hoitovapaalla, eikä se tuottanut mitään ongelmia.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! On vahinko, että esimerkiksi ed. Piha ei ole paikalla, jotta olisin voinut hänelle vastata, että Siperia opettaa. Kun neljä vuotta sitten tulin tähän taloon, en erityisemmin kannattanut kiintiöitä. (Ed. Aittoniemi: Ihan älykäs mielipide!) — Voi olla, ed. Aittoniemi, että seura tekee kaltaisekseen ja tässä tyhmistyy, mutta muutamat esimerkit ja tapaukset ovat johtaneet minut siihen uskoon, että kiintiöitä tarvitaan, jotta tiettyihin komiteoihin ja elimiin kuitenkin saataisiin myös naiset.

Minkä vuoksi pitää olla naiset? Voisi sanoa, että sen vuoksi, että kiintiöthän palvelevat vain muutamaa prosenttia, suurin piirtein 10:tä prosenttia äänestäjäkunnasta, naisia ja miehiä. Niitä, jotka ovat puolueiden ulkopuolella, olivatpa he naisia tai miehiä, kiintiöt eivät palvele. Mutta uskon, että kun saadaan enemmän naisia nimenomaan valtioneuvostoon ja sellaisiin elimiin, joissa valitaan edustajia valtion ja kuntien elimiin, niin naisten kautta puoluesidonnaisuus hieman väljentyy ja saadaan nimitetyksi sitoutumattomia ihmisiä ja sitoutumattomia naisia myös tärkeisiin tehtäviin. Sitoutumattomia tässä yhteiskunnassa valtion ja kunnan hallinnossa ja toimielimissä kaikkein eniten syrjitään. Siihen tämä laki ei kyllä tuo muutosta.

Kun ed. Kuittinen luetteli, mikä on naisten osuus maakuntaliittojen valtuustoissa ja hallituksissa, niin hän ei muistanut sanoa, että kysymyksessä ovat todellakin puolueisiin kuuluvat naiset, jotka valitaan. Tavallinen nainen, vaikka

olisi kuinka yhteiskunnallisesti aktiivinen ja kiinnostunut, jos ei kuulu johonkin puolueeseen, niin ilman muuta jää ulkopuolelle, olipa kiintiöitä tai ei.

Minä en ymmärrä, millä tämän asian saisi kuntoon tässä yhteiskunnassa. Asennemuutos, mutta miten asenteet muuttuu, kun kuntien siivoojatkin edelleenkin valitaan puoluepoliittisin perustein. Edelleenkin hänet, joka kuuluu oikeaan puolueeseen, olipa nainen tai mies, valitaan vaikka viraston ulkopuolelta tehtävään. Tiedän tapauksia, että Kansaneläkelaitoksen toimiston johtajaksi Raahen, Muhokselle ja Ouluun on valittu mies, joka taatusti on ollut muodollisesti pätevä, mutta on syrjäytetty Kansaneläkelaitoksen oma pätevä työntekijä, nainen. Tässä suhteessa toivon, että tämä laki toisi jonkinlaisen parannuksen.

On vahinko, ettei ed. Nikula ole paikalla. En tisenä tasa-arvovaltuutettuna hän olisi voinut antaa selvityksen, onko mahdollista, ettei Kansaneläkelaitoksen nimityksestä, joka on eduskunnan alainen laitos, ole valitusoikeutta. Jos näin todella on, sehän on kyllä ihmisoikeuksien vastainen tilanne ja asiaan on jollakin tavalla puututtava. Eli Siperia on opettanut, että kiintiöitä tarvitaan niin kauan, kunnes yhteiskunta muuttuu tasa-arvoiseksi siinä mielessä, että virkoihin ja elimiin todella nimitetään päteviä, olipa hän mies tai nainen, niin ettei naisia tässä nimitysvaiheessa syrjitä.

Mitä tulee lain muihin asioihin, en nyt ihan varma ole, olisiko ahdistelupykälää tarvittu sen takia, että voi olla, että joissakin työpaikoissa sitä tulkitaan hyvinkin tiukkapipoisesti ja mahdollisuus työpaikkaromanssiin ja työpaikoilla syntyviin avioliittoihinkin menetetään. Joskus on tullut mieleen, olisinko minä edes naimisissa, jos tällainen lainsäädäntö olisi 26 vuotta sitten ollut voimassa.

Toisaalta olen myös tyytyväinen siitä, että palkkatietojen julkistamisessa ainakin enemmistö pysyi hallituksen esityksen kannalla. Ei minusta voi olla oikein, että tällä lailla tietyllä tavalla tasapäistetään esimerkiksi naisten keskinäiset palkat. Kyllä minun mielestäni palkkapoliittikas-yritystasolla täytyy olla joustavuutta siinä mielessä, että pitää olla oikeus myös henkilökoh- taiseen palkkaukseen sillä perusteella, että on ahkera, tekee työnsä hyvin. Siitä huolimatta se ei ole minusta syrjintää, vaan silloin täytyy hyväksyä tällainen, että ihmiset ovat erilaisia ja erilaisuus täytyy myös palkkauksessa ottaa huomioon.

Sen sijaan kaikkein pahin miesten ja naisten epätasa-arvo on työmarkkinoilla siinä, että on olemassa naisten töitä ja miesten töitä. Siihen minkäänlaisella lainsäädännöllä ei voida vaikuttaa, ainoastaan työmarkkinoilla tehtävillä ratkaisuihin. Ja se, mitä sanoin eräissä vastauspuheenvuorossani, että jos keskusjärjestöjen johtajina, SAK:n, STTK:n, Akavan johtajina olisi aikoinaan ollut naisia, ehkä silloin tietyllä tavalla ammatit eivät olisi näin erilaistuneet, eriarvoistuneet, miesten ja naisten ammatteihin. Samalla tavalla palkkaus ei olisi näin erilaistunut ja eriarvoistunut kuin mitä se tällä hetkellä on. Eli tässä on kaikkein suurin työmaa, ja tätä ei minkäänlaisella tasa-arvolaille ja eduskunnan päätöksillä voida muuttaa.

Ed. K a u p p i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Ukkola otti esiin palkkauspoliittikan joustamattomuuden mahdollisuuden siinä tilanteessa, mikäli palkkoja päästäisiin vähän paremmin vertailemaan, mitä nyt esityksessä on. Minä taas olen aivan eri mieltä. Minusta henkilökohtainen palkkaus on täysin mahdollista, ja puhun tästä siltä kannalta, että olen itsekin työnantaja ollut toistakymmentä vuotta. Mutta siihen vain on oltava perusteet, että ei makseta niinsanotusti pörstäkertoimella ja poliittisella puoluelisällä, että satuu kuulumaan samaan puolueeseen, vaan maksetaan tiedosta ja taidosta ja vastuuntuntoisuudesta ja siitä työsuorituksesta. Se on minusta silloin oikein. Minusta salailu ei ollenkaan estä tätä mahdollisuutta, mutta se estää ne muut käyttömenetelmät, että jos olet hyvä sihteeri, luotettu ja läheinen, niin saat parempaa palkkaa kuin sellainen, joka on pikkuisen etäisempi mutta siitä huolimatta tehtävänsä suorittaa erittäin hyvin.

Ed. R i n n e : Rouva puhemies! Olen seurannut suurella mielenkiinnolla vanhana koti-isänä tätä keskustelua, ja tekisi mieli ihan, jos ei nyt kysyä, niin jotakin sen kaltaista kuitenkin. Mikähän siinä mahtaa olla, että aina, kun jokin ala naisistuu, niin palkat lähtevät heti laskemaan? Hyvä esimerkki on nosturinkuljettaja telakoilla, joka on erittäin vaativa ammatti. Naiset hallitsivat sen työn paremmin, ja sen takia ruvettiin ottamaan naisia, mutta palkat romahtivat heti paikalla. Eivätkö naiset halua pitää puoliaan jostakin kumman syystä?

Toinen asia on se, että ryhmäkurin rikkojia on ihmeellisen vähän naisia jostakin syystä. Mistähän tämä mahtaa johtua?

Olen todella tätä keskustelua seurannut ja suurella kysymysmerkillä kyselin näitä kahta asiaa.

Ed. K a u p p i n e n : Rouva puhemies! Tässä tuli esiin tämä alan naisistuminen ja siihen liittyvä palkkauksen aleneminen. Minä olen tätä samaa asiaa ihmetellyt monta kertaa ja vuosia jo. Esimerkiksi lääkäreitten ammatissahan on niin, että siinä vaiheessa, kun palkat rupesivat alenemaan, koulutukseen ei hakeutunutkaan enää niin paljon miehiä. Sinne hakeutui naisia enemmän, ja miehet hakeutuivat jo itse automaattisesti paremmin palkattuihin tehtäviin. Tämä on minusta yksi tärkeä asia, josta pitäisi avoimesti yhteiskunnassa puhua, koska se avoin keskustelu muodostaa niitä asenteita, niin kuin ed. Kuittinen toi esiin.

Tämän asian sillä tavalla luulen tietäväni varsin perinpohjaisesti, koska olen 30 vuoden ajan perehtynyt nimenomaan piilotajunnan muodostumiseen ja sen vaikutuksiin ihmisen käyttäytymiseen ja siihen myös, millä tavalla piilotajuntaan voidaan vaikuttaa. Minä tiedän, että nämä vaikutukset voivat olla varsin dramaattisakin, kun niitä oikein osataan kanavoida. Ihminen todella pystyy varsin ihmeellisiin suorituksiin, jos hän osaa itse vapauttaa voimavaransa oikeaan asiaan, siihen, mitä hän haluaa.

Näin ollen myös palkkapoliittikka on sellainen, että se kuvastaa minun mielestäni ehkä osittain sitä, että ay-kentässä on järjestöaktiiveina pääasiassa miehiä ja neuvottelutilanteissa on pääasiassa miehiä. Naiset eivät ole sinne vielä päässeet. Osittain se on naisten omaakin syytä, että he eivät ole aina olleet kovin halukkaita menemään. Toisaalta naisten biologinen rooli on yksi tekijä, mikä estää, että harva lähtee silloin, kun on pienet lapset, kovin reissaavaan työhön tai vaikuttamiseen.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Ed. Rinne on aivan oikeassa, että aina, kun ala naisistuu, sen palkka huononee. Minä uskoisin, että se johtuu meidän työmarkkinoidemme rakenteesta ja neuvottelumekanismista. 60-luvun lopusta lähtien, 1968 tuli Liinamaa I, se meni pienen piirin sopimusasiaksi, eli siellä sovittiin, kuinka paljon millekin alalle suurin piirtein maksetaan palkkaa. Ketkä siellä olivat sopimassa? Siellä oli sopimassa miehiä. Asioista ei välttämättä neuvoteltu ja sovittu päiväsaikana pöydässä, vaan ne sovittiin jossakin saunan lauteilla ja siellä tehtiin sopimukset. Se johti siihen, että siitä tuli eräänlainen

automatiikka, että naisalat eivät ansaitsekaan parempaa palkkaa. Ilmeisesti eduskunnallekin käy niin, että valta pakenee ja palkka huononee, kun eduskunta naisistuu. Jos tulee 101 naiskan-sanedustajaa, niin kohta meille ei makseta palkkaa lainkaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon:

3) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 13 (HE 291)

4) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 24 (HE 355)

5) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 40 (HE 347)

6) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 19 (HE 358)

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan perjantaina 20 päivänä tammikuuta kello 0.22.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

